

LUJO MARGETIĆ

SENJSKI STATUT IZ GODINE 1388.

Lujo Margetić
Giuseppea Carabina 11
HR 51000 Rijeka

UDK:94(497.5)(093):342]13"
342(497.5 Senj)(094.7)13"
Izvorni znanstveni članak
2007-12-17

U radu se raščlanjuje, prije svega, odnos među Krčkim knezovima, kasnije nazvanim Frankapanima (Frankopanima), jedne od najvažnijih porodica u hrvatskoj povijesti s jedne i grada Senja s druge strane. Senj je u vlast Frankapana došao sredinom 13. stoljeća. Ubrzo je položaj Frankapana u Senju toliko ojačao, da su uskoro zadobili punu feudalnu vlast, koju su ostvarivali preko svoga predstavnika u gradu, zvanog *podknežin* (*vicecomes*).

Poseban položaj u Senju uspjeli su ostvariti plemići tako da je *Senjski statut* iz 1388. godine potvrdio njihov privilegirani položaj.

Pravni sustav grada Senja prema *Senjskom statutu* omogućuje uvid u mnoge pravne ustanove sjevernohrvatskih obalnih gradova pa je on i stoga vrlo značajno vrelo koje korisno popunjava naše spoznaje o našoj pravnoj prošlosti. Tako su dragocjeni podaci o kaznenom pravu, a iz stvarnog i obveznog prava pravne ustanove dosjelnosti i pravo otkupa.

Rad sadrži latinski izvornik *Senjskoga statuta* i njegov prijevod na hrvatski te s tim povezane raščlambe autora knjige.

Posebno je dragocjen hrvatski tekst *Senjskoga statuta* prema prijepisu iz 1701. godine. Vjerojatno je taj hrvatski tekst bio pripremljen za praktičnu uporabu na sudu kao i u drugim prigodama. Taj je hrvatski tekst bio korišten u praksi sve do 18. stoljeća, a njegova je korist za upoznavanje naše pravne povijesti neprocjenjiva.

Ključne riječi: Senj, statut, godina 1388.

UVODNI DIO**Osnovni podaci****1. Izdanja**

Senjski statut iz god. 1388. bio je do sada objavljen dva puta. Prvi put objavio ga je Ivan Mažuranić u *Arhivu za povjestnicu jugoslavesku*, knj. III.,

1854., str. 155-169. Rukopis na osnovi kojeg je Ivan Mažuranić objavio taj Statut u međuvremenu je nestao. Čuvao se u Arhivu grada Senja do II. svjetskog rata. O rukopisu je Mažuranić priopćio nekoliko važnih zapažanja, koja su utoliko dragocjena, što drugih obavijesti o njemu nema. Mažuranić između ostalog kaže:

"Rukopis, iz kojega izvadismo sadržaj pomenutog štatuta, pisan je na 22 lista kože u četvrtini, slovi tako zvanimi gotskimi ili švabskimi, po svoj prilici negdje blizu god. 1388.

Odmah na stranki prvoj rukopisa napisano je odozdó inom rukom, i kakono se čini, u poznije doba istimi gotskimi slovi: 'Statutum Segnie'.

Paragrafi pojedini, počimajući vazda s rieči 'item', providjeni su, istina, brojevi:, ali očevidno od ruke mnogo poznije nego li isti ostali sadržaj rukopisa.

Istiem načinom primenut je gdje gdje pojedinome kojemu paragrafu takodjer rukom mnogo poznijom i slovi latinskimi kratak sadržaj dotičnoga paragrafa iliti tako zvana prikrajna rubrika. Tako n. p. uz §. 6. čita se napisano: Libertas nobilium Segnie pro vino; uz §. 8.: Pro nobilibus ementibus possessiones; uz §. 16: Libertas civium Segnie; uz §. 24: Prohibitio proclamationum faciendarum; uz §. 26: Pro depositione precij pro aliqua possessione vendenda; uz §.

31: Modus proceduræ in iudicio; uz §. 40: Convictis octo dierum terminus pro solvendo; uz §. 41: Pro pignore dando; uz §. 94: Pro protestatione; uz §. 101: Pro porcis; uz §. 151: Libertas minorum iudicum Segnie; uz §. 153: Pro iudicibus tempore nundinarum sancti Georgij; uz §. 166: De servandis carnibus et piscibus pro rectoribus; itd."¹

"On je pisan, kako se čini, najmanje dvijema različniem rukama, od kojieh jedna ide od početka do četvrtoga redca §. 27, a druga odatle počamši pak, ako se nevaramo, tja do kraja.

Jedna i druga ruka, štono radiše okó toga rukopisa, dosta su nevješte, a rekbi da nijesu ni imale, ili dosta vremena ili pak dosta vieštine, da rukopis taj sasvim dovrše kako treba. Jer ne samo da u niekojieh paragrafiieh, u kojieh se govori o kakovoj globi, globa ta nije naznačena ni sad; nego, osim toga, velik je veoma u njem broj takovieh paragrafah, gdje početnoga slova ni sad neima, nego je u tu svrhu ostavljeno samo prazno miesto kano tobož da pisar biaše na kanio početna ona slova, koja po tadašnjem načinu krasopisja imahu bit vazda i uglednija od ostalih i masti crljenim napisana, umetnut poslie kad bude dokoniji. Tako n. p. u §. 2 manjka s početka veliko slovo S od rieči 'Statuerunt'; a slovo I od rieči 'item' koja obično u početku svakog paragrafa

¹ I. MAŽURANIĆ, 1854, 141.

dolazi, manjka u §§. 4, 6, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28-62, 64, 66, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 96, 98, 100, 102, 104, 106, 108, 110, 112, 114, 116, 118, 121, 123, 125, 127, 129, 132, 134, 135, 137, 139, 141, 143, 145, 147, 149, 151, 153, 156, 158, 160, 162, 164, 166, 168. Istiem načinom između §§. 130. i 131. u naslovu: "Ista infrascripta capitula", manjka početko slovo I.

Rukopis je po tadašnjem običaju pisan ponajviše kraticami, i zato ga je na niekoja miesta dosta poteško pročitati pravo i ugonetnuti što hoće da reče."²

Drugi put objavio je isti *Statut* Mirko Zjačić u Radu *Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, 369, Zagreb, 1975., str. 59-76. Kako više nije postojao rukopis, Zjačić se poslužio Mažuranićevim čitanjem, pri čemu je došlo do nekih manjih tiskarskih grešaka, npr. u uvodu stoji filicij umjesto filij. Zjačić je popratio tekst korisnim napomenama, dodao je i iscrpan *index rerum* (str. 76-85), *index personarum* (str. 85-86) i *index locorum* (str. 86-88).

U našem izdanju poslužili smo se objavljenim tekstom Ivana Mažuranića i njegovim zapažanjima, što se odnose na rukopis.

Zajedno s latinskim, M. Zjačić objavio je i vrlo stari prijevod *Senjskoga statuta* iz 1388. na hrvatski, sačuvan u prijepisu iz 1701., koji se čuva u Arhivu JAZU pod signaturom Ib 68. Podrobnije o tom tekstu vidi u Uvodnim napomenama pred samim tekstom (niže pod VII).

2. Literatura

O *Senjskom statutu* iz 1388. pisali su opširnije izdavači I. Mažuranić i M. Zjačić u uvodnim studijama svojih izdanja. Podrobnije su se tim *Statutom* bavili F. Čulinović 1934. god. i N. Klaić 1971. U tekstu koji slijedi upozorit ćemo na njihove važnije analize i zauzeti prema njima svoj stav. Drugi autori spominjali su *Senjski statut* samo usput, obrađujući pravno-povijesne i povijesne teme.

3. Sustav

Senjski statut iz 1388. obuhvaća 130 članova s dodatkom o pravima senjskih plemića (130-168).

Premda na prvi pogled *Senjski statut* ostavlja dojam nesređenosti, ipak se u njemu može zamijetiti trud sastavljača da određene materijale sakupe na jednom mjestu. Evo kako bi se mogao taj kakav-takav red prikazati:

² I. MAŽURANIĆ, 1854, 147.

§§	1-17	Prava plemića i građana,
§§	18-22	O općinskim organima,
§§	23-26	O nekretninama,
§§	27-42	Postupak,
§§	43-68	Kazneno pravo,
§§	69-130	Razno.

4. Vrijeme donošenja

Prema Ivanu Mažuraniću "pravi statut, podijeljen gradu Senju god. 1388. po grofovih Frankapanieh"³ bilo je prvih 130 § §. § § 131 do 168 po nje mu su samo kratak opis upravljanja Senjom i međa senjskoga distrikta, neka vrsta predstavke upućene banu Nikoli Frankapanu "prije god. 1458." Mišljenje Ivana Mažuranića prihvatili su, između ostalih, N. Klaić⁴ i M. Zjačić.⁵

Ne bi se, međutim, smjelo prijeći preko nekih okolnosti, koje pri pažljivijem razmatranju *Senjskoga statuta* upadaju u oči.

Prije svega, u §§ 9, 10, 18, 23, 40, 49 *Statut* konstantno upotrebljava množinu pri spomenu vladajuće obitelji. Pri tome nema ni jedne iznimke. § 9 kaže *in voluntate dominorum*, 10 *ad voluntatem dominorum*, 18 *salvo (...)* *honore dominorum*, 23 *permissum per dominos*, 40 *coram utroque dominorum*; 49 *pro dominis*. Pri tome je posve jasno, o kojim je gospodarima riječ, jer se u § 40 spominju dva gospodara, a nema sumnje da pod tom dvojicom gospodara *Statut* misli na braću Stjepana i Ivana, koji su upravo u vrijeme donošenja *Statuta* vladali na Krku, Vinodolu i Senju i koji su, uostalom, izričito spomenuti u uvodu *Statuta*. Ali, do sada se nije dovoljno uočila činjenica da svi kasniji

³ I. MAŽURANIĆ, 1854, 149.

⁴ N. KLAIĆ, 1971., 119.

⁵ M. ZJACIĆ, 1975, 40-41. Međutim, već je F. ČULINOVIĆ, 1934, 138, naslutio da ni prvi dio § 131 "nije onaj prvotni statut iz 1388" i mislio da originalni tekst statuta iz 1388. ide možda samo do § 113. Treba napomenuti da I. Mažuranić tvrdi da je završni dio Statuta (§§ 131 do 168) "upravljen na bana Nikolu". Znamo da je Nikola Frankapan umro 1432. godine, dakle, Mažuranić je mirne duše mogao reći da su §§ 131 do 168 nastali prije 1432. Čulinović koji je pisao 1934. godine, dakle 80 godina kasnije, već je neprecizniji. On kaže da je "ona nadopuna nastala iza 1388. a prije 1471. god." (F. ČULINOVIĆ, 1934, 137). N. KLAIĆ, 1971, 119 navodi objašnjenje I. Mažuranića o sastavu *Senjskog statuta*, i to uglavnom navodeći njegove doslovne riječi. Pri tome ona nadodaje: "Taj je drugi dio nastao prije 1470. god., po svoj prilici oko 1458". Ako time N. Klaić navodi mišljenje I. Mažuranića, onda je to posve pogrešno prenošenje njegovih misli, jer on izričito kaže da je taj dio nastao još za života Nikole Frankapana. M. ZJACIĆ, 1975, 40-41 prenosi ono što kaže I. Mažuranić samo mnogo točnije od N. Klaić, jer kaže uz ostalo da je "drugi dio (...) bio poslan banu Nikoli Frankapanu".

članovi, u kojima se govori o feudalnom gospodaru spominju uvijek i bez iznimke jednoga gospodara, a ne dvojicu. § 96: *magnificus dominus noster*, § 97: *dominus*, 98: *fenum domini comitis*, 123: *dominium domini comitis*, 129: *dominus comes*. Prema tome, ne bi smjelo biti sumnje da §§ od 96 do 130 ne pripadaju onom *Statutu*, koji je donesen 1388. godine, već su naknadno dodani. Ostaje pitanje je li §§ od 50 do 95 pripadaju *Statutu* iz 1388. godine ili su i oni naknadno dodani. Kako §§ 43-68 sadržavaju isključivo kaznene odredbe, sigurni smo da oni čine cjelinu i da ih se ne može dijeliti. Barem do § 68 imamo, dakle, pred sobom *Statut* iz 1388. godine. Čini se da sa § 69 počinju odredbe, koje su unesene u *Statut* nakon 1388. godine. Prije svega, §§ 69, 73 i 86 ne odnose se na kazneno pravo, a uz to jedino §§ 90, 92 i 93 nisu dovršeni, jer jedino uz te članove uz odredbu o kažnjivoj radnji nije upisana i sankcija. Čini se da su Senjani doista donijeli ta tri kaznena propisa, ali su donošenje odluke o kazni možda odgodili, dok ne dobiju suglasnost kneza ili njegovih predstavnika – ili možda knez ili njegov predstavnik iz određenih razloga nije prihvatio predloženu sankciju pa ju se moralo izbrisati, a zbog nemara ili drugog razloga ona kasnije nije utvrđena.

Nadalje, jasno je da §§ 69 do 130 nisu doneseni u isto vrijeme kada i §§ 131 do 168. Njih odvađa već i poseban naslov pred § 131. Zato nam se čini vrlo vjerojatnim, tako reći sigurnim, da su §§ 69 do 134 doneseni nakon smrti Stjepana, tj. poslije 1390.⁶ Od 1390. vlada knez Ivan sam pa je zato i razumljivo što se u tome dijelu *Statuta* govori samo o jednom knezu. Knez Ivan umro je 1393.⁷ pa je to vjerojatno *terminus post quem non* za taj dio *Statuta*. *Comitissa* koja se u *Statutu* na više mjesta spominje⁸ nesumnjivo je Ivanova sposobna i energična supruga, kneginja Ana iz obitelji Goričkih grofova.⁹ U § 160 spominje se "majka gospodina kneza" (*genitrix domini nostri domini comitis*). Spomenuti knez je sigurno Nikola Frankapan, pa je dakle opet riječ o kneginji Ani, Nikolinoj majci. Ona je do svoje smrti 1402. razvila vrlo živu aktivnost radi jačanja ugleda i snage svoje obitelji pa je tek njezinom smrću Nikola mogao čvrsto preuzeti u svoje ruke goleme frankapanske posjede.¹⁰ Kako je i inače bilo uobičajeno da se pri nastupu novoga gospodara utvrđuju prava i obveze podanika – za to imamo upravo u to doba jasnih svjedočanstava sa susjednih područja – čini nam se više nego vjerojatno da je Nikola odmah po Aninoj smrti potvrdio *Statut* iz 1388. godine s izmjenama i dopunama

⁶ Vidi V. KLAJČIĆ, 1901, 180.

⁷ V. KLAJČIĆ, 1901, 188.

⁸ U članovima 52, 53, 96, 97.

⁹ Ona se udala za Ivana 17.10.1352., V. KLAJČIĆ, 1901, 166.

¹⁰ V. KLAJČIĆ, 1901, 190.

donesenim u vrijeme njegova oca Ivana i uz to naredio Senjanima da mu dostave dopunski spisak raznih odredaba, koje su se odnosile na kneževe i općinske službenike u gradu i ostale važne stvari.

Da su §§ 131 do 168 dodani *Senjskom statutu* na osnovi predstavke Senjana vidi se i po § 160 u kojem se ističe da knez dobro zna da je njegova majka oduzela dio senjskog teritorija i dodijelila ga Ledenicama. Spominjanje odluke kneževe majke u predstavi nesumnjivo snažno govori u prilog tvrdnji da se oduzimanje područja u korist Ledenica moralo dogoditi pred razmjerno kratko vrijeme. Kakvog bi smisla imalo isticanje da je odluku donijela kneževa majka, ako bi od toga vremena već prošlo 10 ili više godina? Kad bi doista prošlo mnogo vremena od toga događaja, proizlazilo bi da je knez dugogodišnjim zadržavanjem takvog stanja konvalidirao odluku svoje majke i da se on s takvom odlukom potpuno složio pa bi senjska predstava mogla zvučati neugodno u Nikolinim ušima. Vrijeme neposredno nakon Anine smrti bilo je, dakle, pravo vrijeme da Senjani pokušaju spasiti što se daje, i to pozivanjem na to da je odluku donio netko drugi, a ne knez.

Dakle, po našem mišljenju *Senjski statut*, što ga je objavio Ivan Mažuranić, ima tri dijela, i to: 1) dio do § 68, tj. onaj dio *Statuta*, koji je donesen 1388. godine, 2) dio od § 69 do 130, donesen za kneza Ivana u vrijeme od 1390. do 1393. godine, 3) dio od § 131 do 168, koji je potvrdio Nikola Frankapan najranije koncem 1402. ili ubrzo nakon toga.

Krčki knezovi i Senj

1. Krčki knezovi postaju nasljedni načelnici u Senju

Poznato je da je krčki knez Ivan već godine 1257.¹¹ bio senjskim načelnikom, što znači da su Krčki knezovi već u to vrijeme imali unutar Senja realnu vlast, jer Senjani očito nisu izabrali krčkog kneza zbog nekih posebnih sklonosti prema njemu, već zbog jakog i neprestanog pritiska, koji je doveo do toga da su Krčki knezovi ubrzo, već godine 1271., postali nasljednim senjskim potestatima. Uostalom, sam je V. Klaić vrlo dobro napomenuo da se templarska vlast u Senju sastojala samo u tome što su držali "gradsku tvrđu kao i teritorij u okolišu gradskom te pobirali neke dohotke gradske"¹² Nezamislivo je da bi

¹¹ CD, V, 66.

¹² V. KLAIĆ, 1899, 269. Ta rasprava ostaje do danas zbog svojih vrlo visokih kvaliteta temelj za poznavanje senjske povijesti u 13. stoljeću. Ipak, kako je u međuvremenu došlo do proširenja naših znanja i spoznaja i u odnosu na senjsku prošlost, korisno je upozoriti na neke tvrdnje V. Klaića, ispraviti ih i predložiti neka nova rješenja.

Oslonivši se na tvrdnju I. Kukuljevića, V. Klaić je smatrao da je Belina krivotvorena

templari iole uspješno "pobirali dohotke gradske" koje su im darovali ugarski kraljevi, kad ne bi imali vlastitu vojnu snagu na raspolaganju, ali se ta očito sastojala isključivo od samih templara i pomoćnih snaga, sigurno ne baš osobito snažnih. To se vidi već i po razmjernoj samostalnosti senjskih građana i po uspjehu Krčkih knezova da se već godine 1257. nametnu unutar Senja.

S tako razmjerno ne osobito jakom vojnom snagom templari su samo s najvećim poteškoćama ubirali prihode na koje su imali pravo, a mislimo da ne bi smjelo biti sumnje da su i Krčki knezovi poduzimali sve kako bi templarima u Senju učinili život nepodnošljivim i nerentabilnim. O tome ima čak nekih vijesti. U jednoj se ispravi iz godine 1248. spominju velike štete koje su 1239. templari počinili mletačkim, krčkim i rapskim trgovcima u Senju "u vrijeme osvajanja i spaljivanja toga grada"¹³ Tko je osvajao i spalio Senj? V. Klaić misli da su to bili neprijatelji templarskog reda, možda "susjedna hrvatska plemena, a na čelu im pleme Babonića". V. Klaić navodi da nije jasan razlog tome napadaju, ali "bit će da su Templari bili tada vrlo omraženi u Hrvatskoj".¹⁴

Čini nam se da vijest treba drukčije tumačiti. Kako templari nisu imali izravne vlasti unutar samoga Senja, izgleda vrlo vjerojatnim da su Senjani zajedno s mletačkim, krčkim i rapskim trgovcima odbili plaćati templarima podavanja iz trgovačkog prometa, te da su Templari odlučili tu povredu svojih prava kazniti napadom na grad, osvajanjem grada i zapljenom robe na koju nisu plaćena dužna podavanja i koja je, prema tome, po njihovu shvaćanju, bila prokrijumčarena i kao takva potpadala pod zapljenu. Tom prigodom došlo je i do požara u gradu.

isprava za Senj iz 1260. sačuvana u ispravi Karla I. iz 1322., u koju je također sumnjao. Zbog toga se V. Klaić kolebao da li krivotvorenje isprave iz 1260. staviti "oko 1321. ili za Matije Korvina, kad je kralj Frankapanima Senj oteo (1469.)". Danas pouzdano znamo da je sačuvana originalna Karlova potvrđnica za Senj od 6. 11. 1323. u kojoj se nalazi potvrđnica istog kralja od 8. 10. 1322. i krivotvorena isprava iz 1260. Tako otpada mogućnost da bi lažna darovnica Senja Krčkim knezovima bila sastavljena poslije 1322.

Klaić sumnja u potvrđnicu iz 1322. i zbog toga što u velikoj ispravi Karla I. od 1323. "u kojoj je potvrdio krčkim knezovima sve darovnice svojih predšasnika" nema darovnice za Senj iz 1260. ni potvrđnice iz 1322. Klaić je ovdje očito pogriješio: isprava iz godine 1323., o kojoj on govori, odnosi se isključivo na darovanja Modruša i Vinodola pa u njoj i ne može biti ri-ječi o Senju.

V. Klaić je iz analize jedne isprave iz godine 1269. došao do uvjerenja da su te godine templari vratili Senj i Gacku kralju. Po Klaiću se Senj neko vrijeme nalazio pod kraljevom vlašću, jer se 1273. i 1284. godine spominju ban Ponić, odnosno budući ban Nikola kao kneževi Gacke i Senja. Ipak, Senj je imao prilično veliku samoupravu, pa Senjani 1271. godine izabiru Vida, krčkog, modruškog i vinodolskog kneza i njegove nasljednike za trajne načelnike (*potestas perpetua*). Konačno, između 1300. i 1302. godine Krčki knez Dujam postaje i Senjskim knezom.

¹³ CD IV, 351.

¹⁴ V. KLAJĆ, 1899, 269-270.

Po svemu se čini da je to bio "labuđi pjev" templara u Senju, koji je privukao pažnju snaga kojima templari očito nisu bili dorasli. Ako je vjerodostojna sačuvana isprava iz godine 1243.,¹⁵ ona baca zanimljivo svjetlo na tadašnje prilike oko Senja. Isprava nas izvještava kako se kneževska obitelj Babonića miri sa Senjanima nakon neprijateljstva što su nastala "po nalogu kralja protiv templara" (*iuxta Templarios per preceptum regis*). Borbe su sigurno bile žestoke, jer se u ispravi govori o mnogim ubijenima. Začuduje jedva primjetna uloga templara. Oni se pojavljuju među svjedocima (!) pod skupnim nazivom *capitulum Templariorum*.¹⁶ Ako je vjerovati ispravi, mirom iz godine 1243. dobili su kraljevi pristaše određeno uporište u samome Senju, jer Senjani ustupaju banu Stjepanu zgradu, dva skladišta i vinograd.

U svakom slučaju, oko Senja se sredinom 13. stoljeća vodilo prilično zamršeno nadmetanje između templara, Krčkih knezova, Bele i samih Senjana. Templari su imali pravno najčvršću poziciju, ali su zbog nedovoljne vojne snage igrali sporednu ulogu. Isto to vrijedi i za Senjane, koji nisu mogli u sjevernom hrvatskom primorju imati onu važnost i značenje kao – južnije – bogatiji i jači Zadar i Split.

Po ispravi iz godine 1257.¹⁷ o sporu dubrovačkih brodara i templara u vezi s plaćanjem lučkih pristojbi (*arboraticum*) jasno se vidi nemoć templara. Oni u sporu nastupaju kao stranka koja nudi svjedoke, ali koja, konačno, prilično lako gubi spor. S druge strane, vidljiv je premoćan i odlučujući položaj Fridrika, krčkog, modruškog i vinodolskog kneza i senjskog potestata, koji nastupa kao kraljev predstavnik (*vice et nomine domini regis*) i usmjeruje dokazni postupak onako kako on želi. Senjski suci su glasom isprave "izabrani od kralja" (*iudicum electorum a domino rege*). Premda se u ispravi navodi da je senjske suce postavio kralj, ipak treba uzeti u obzir da je knez Fridrik ne samo senjski načelnik, nego i kraljev namjesnik pa je suce vrlo vjerojatno postavio zapravo knez Fridrik. Realna vlast u Senju godine 1257. isključivo je, dakle, u rukama kneza Fridrika.

O stvarnoj prisutnosti izravnih kraljevih predstavnika u ovim krajevima nema vijesti ni idućih godina. Doduše, od 1270. do 1275. godine razni kraljevi funkcionari navode uz svoju stvarnu funkciju još i prilično često (ali ne uvijek) i naslov gackog kneza (*comes de Guechke*), a u vrlo iznimnim slučajevima

¹⁵ CD IV, 182. Usp. CD X, 42-44 istovjetna (!) isprava iz mjeseca veljače 1343.

¹⁶ Kao svjedoci (*testes*) navedeni su na prvom mjestu: *Capitulum Zagrabiense, capitulum fratrum de Toplica, pa nobiles de Chroacia Karolus de Corbauia, Jacob de Lika, Nemanja de Busach, Lampert de Geizka*. Sve to doimlje se vrlo sumnjivim, ali u pitanje vjerodostojnosti isprave nećemo ovdje ulaziti, jer bi nas to predaleko odvelo.

¹⁷ CD V, 66-67.

dodaju tome još i Senj (*comes de Guechke et de Scen*).¹⁸ To je dokaz da kralj ne odustaje od svojih vrhovničkih prava nad Senjom i Gackom, ali nije dokaz stvarnom prisustvu Arpadovića u ovim krajevima.

V. Klaić, a po njemu i drugi, tvrdi da je kralj preuzeo od templara Senj godine 1269. To je točno, ukoliko pod preuzimanjem razumijevamo pravno odricanje templara u odnosu na njihova prava nad Senjom i Gackom, ali to ne znači niti da su templari izvršavali realnu vlast u Senju i Gackoj, niti da je kralj godine 1269. preuzeo od templara nešto drugo od pukog prava raspolaganja Senjom i Gackom. Da je kralj stvarno preuzeo Senj i Gacku, onda bi se njegova vlast ipak morala na neki način očitovati. Međutim, osim počasnih i praznih naslova nekih kraljevih velikaša, o realnoj kraljevoj vlasti ne čujemo ništa. Po svemu se čini da je kralj vladao nad Senjom i Gackom pomoću svojih namjesnika, Krčkih knezova, koji su budno pazili na to da kralj u tim krajevima nema ništa drugo nego puko vrhovničko pravo. Krčki su knezovi, doista, vrlo energično nastupali: već 1271. godine Senjani ih biraju za nasljedne načelnike, a to im potvrđuju ugarski kraljevi 1271., 1275. i 1279. godine. Anžuvinci obećavaju krčkom knezu Dujmu 1300. god. uz ostalo i Senj i načelništvo u njemu,¹⁹ 1302. Dujam se naziva "senjskim knezom",²⁰ 1316. Karlo I. poklanja mu komitat gatački (*comitatum in Gekhka*),²¹ a 1322. Karlo I. potvrđuje lažnu darovnicu od 1260. godine²² i iskupljuje obećanje svog oca učinjeno još godine 1300.

2. Krčki knezovi postaju feudalni gospodari Senja

Premda je nasljedni položaj potestata omogućavao Krčkim knezovima da u Senju imaju odlučujuću riječ, ipak Krčki knezovi nisu s takvim položajem bili zadovoljni, jer im je on pravno davao samo položaj najvišega gradskog funkcionara u inače slobodnoj gradskoj općini, u senjskoj komuni. Krčki su knezovi htjeli mnogo više. Naime, dovoljno je upozoriti na dva velika ograničenja njihove vlasti. Prije svega, senjsko je gradsko vijeće, kao i u ostalim komunama, imalo bar teoretsko pravo da suodlučuje u svim važnijim pitanjima, a senjski plemići i ugledniji građani sigurno nisu olako prihvaćali da ih se svede na puke podložnike. Povoljan trgovački položaj Senja i s tim u vezi povoljne imovinske prilike, povezani s postojanjem gradskog vijeća kao pravno

¹⁸ V. KLAJĆ, 1899, 272-273.

¹⁹ CD VII, 386.

²⁰ Š. LJUBIĆ, 1868, 198.

²¹ CD VIII, 432-433.

²² CD IX, 81-82

priznatog organa gradske uprave, davali su u ruke senjskom gornjem sloju mogućnost da se odupiru Krčkim knezovima na način koji je bio uspješniji od borbe vinodolskih kmetova. Usto, tu je još bila i duboka razlika u odnosu na pitanja prava na senjske zemlje. Dok su u Vinodolu Krčki knezovi bili vlasnici (*dominium directum*) sve zemlje, s time da su vinodolski knezovi imali položaj sličan položaju nasljednih zakupaca, dakle, neku vrstu *dominium utile*, a vinodolske općine ne, pravo iskorištavanja neobrađene zemlje za ispašu stoke općinara – u Senju, gdje nisu imali takav položaj, nad vlasničkim pravima Senjana u odnosu na njihove zemlje i nad pravom senjske gradske općine u odnosu na neobrađenu zemlju postojalo je samo slabo izraženo kraljevo "vlasništvo", bolje reći vrhovništvo, tzv. *dominium eminens*.

Zato je razumljivo što Krčki knezovi već vrlo rano pokušavaju svoj položaj "nasljednih potestata" interpretirati u smislu "feudalnih gospodara". To se lijepo može utvrditi u ispravama koje ispostavljaju sami Krčki knezovi. Tako npr. kada Krčki knezovi Dujam i Fridrik daruju 1315. godine neki samostan na Krku, oni se samodopadno nazivaju "*civitatis Segnie perpetui domini*" (trajni gospodari grada Senja)²³, a krčki knez Nikola u jednoj svojoj darovnici iz 1323. ide korak dalje. On je "*Segne dominator perpetuus*"! Dakako, Krčki su knezovi bili nad Senjom ipak samo *potestates perpetui*, tj. samo nasljedni gradonačelnici, ali čemu su težili vidi se po pravno nejasnim, ali indikativnim titulama koje su sami sebi podjeljivali. Iz pravno priznate titule preuzeli su bez poteškoća riječ *perpetuus*, ali su riječ *potestas*, koja upućuje na neku vrstu gradskog činovnika zamijenili s *dominus*, *dominator*, koja upućuje na feudalni sadržaj ovlaštenja, i to u prvom redu onaj, koji ih je najviše zanimalo, tj. na to da su oni pravi vlasnici svih zemalja u Senju i njegovu distriktu.

Ali, to je još uvijek samo pojedinačni, osamljeni trag nastojanja krčkih knezova da ojačaju svoj položaj u Senju. Kada senjski notari pišu u to vrijeme isprave o raznim pravnim poslovima, oni Krčke knezove tituliraju ispravno: *perpetui potestates* i to čak sve do godine 1351.²⁴

Tek nakon što je knez Dujam umro, vjerojatno pod konac 1349. i pogotovu nakon što je njegov brat Bartol dobio od kralja Ludovika 1350. potvrdu prava svoje obitelji,²⁵ dolazi do značajnih promjena. Prije svega, u

²³ CD VIII, 381, isprava od 2. veljače 1315.

²⁴ Vidi npr. CD X, 474, isprava od 12. srpnja 1339.; 483, isprava od 11. kolovoza 1339.; XI, 108, isprava od 15. prosinca 1343.; 125, isprava od 1. travnja 1344.; 203, isprava od 21. lipnja 1345.; 579, isprava od 18. veljače 1350.; 584, isprava od 2. ožujka 1350.; XII, 3, isprava od 8. veljače 1351.

²⁵ CD XI, 578.

ispravama od godine 1353. dalje, Bartol se pojavljuje kao *dominus generalis*.²⁶ Titula pravno nije jasna, ali je barem očito da Bartol ne želi više biti puki senjski načelnik. On je već i za Senjane "generalni gospodar". Njegovi sinovi Stjepan i Ivan uspijevaju počevši od godine 1365. prinuditi Senjane da ih nazivaju *domini naturales*,²⁷ a u toj je tituli sadržana punoća feudalne vlasti. Stjepan i Ivan uspjeli su na taj način izjednačiti položaj Vinodola i Senja. Nad objema pravnim područjima Krčki knezovi imaju punu vlast feudalnog gospodara, s tim da Krčki knezovi priznaju dotadašnje povlastice pojedinih povlaštenih kategorija stanovništva, npr. plemića.

Takav položaj ovlašćuje krčke knezove da slobodno raspolažu dijelovima senjskog distrikta pa kneginja Ana, supruga kneza Ivana, odvaja sjeverni dio senjskog distrikta i predaje ga Ledenicama,²⁸ a Ivanov sin Nikola, također "*dominus naturalis*"²⁹ oduzima Senjanima velik dio velebitskog područja južno od Senja.³⁰

S položajem Krčkih knezova u Senju treba povezati i usporedbu dijela datacije *Vinodolskog zakona* s jedne strane i *Krčkoga* i *Senjskoga* s druge.

Vinodolski zakon uvodno kaže između ostalog: "U vrijeme kralja ugarskog kraljevstva, godine 16. njegova kraljevanja". Naprotiv ni u *Krčkome* ni u *Senjskome statutu* u dataciji se ne spominje hrvatsko-ugarski kralj. To ne može biti puki slučaj, jer su oba važna pravna akta donesena tako reći istovremeno (5. 5. 1388. i 15. 6. 1388.). Ali, to ne znači ni to da se tadašnjeg hrvatsko-ugarskog kralja Žigmunda nije u Senju priznavalo, jer je isprava od 28. prosinca 1387.³¹ datirana uz ostalo "*temporibus (...) serenissimi principis et domini Sigismundi, dei gratia incliti regis Ungarie*". Ispravu je pisao poznati senjski općinski pisar Nikola. S druge strane, taj isti pisar, izvještavajući o pritužbi samostana male braće u Senju na osnovi podataka, koje mu je dao pristav dvornik Dragoljub donosi u dataciji samo godinu, indikciju, mjesec i dan.³² Iz svega toga dobiva se dojam da se u gradu Senju priznavalo vlast

²⁶ CD XII, 198, isprava od 20. rujna 1353; 328, isprava od 23. veljače 1356; 446, isprava od 18. siječnja 1358; 649, isprava od 17. prosinca 1359; 38, isprava od 7. srpnja 1360; 399, isprava od 29. rujna 1364; te Š. LJUBIĆ, IV, 61 i dalje dvije isprave od 24. siječnja 1364.

²⁷ CD XIII, 426, isprava od 27. ožujka 1365; 482, isprava od 10. studenog 1365; XV, 60, isprava od 16. rujna 1374; 67, isprava od 15. listopada 1374; 69, isprava istog datuma; 141, isprava od 22. rujna 1375; XVI, 53, isprava od 9. studenog 1379; 89, isprava od 7. svibnja 1380; XVII, 24, isprava od 8. lipnja 1386. itd.

²⁸ § 160 *Senjskog statuta*.

²⁹ CD XVII, 630, isprava od 21. prosinca 1394.

³⁰ § 157 *Senjskog statuta*.

³¹ CD XVII, 118.

³² CD XVII, 137.

hrvatsko-ugarskog kralja Žigmunda u godini 1388., ali da su je Krčki knezovi Ivan i Stjepan pokušavali ignorirati.

3. Kneževi funkcionari u Senju

Glavni knežev funkcionar u Senju bio je *vicecomes*, hrvatski *podknežin*. Njegov pomoćnik, u prvom redu za policijsko-upravne poslove, zvao se *vicarius*.³³ U ranije doba, tj. prije nego što se redigiralo §§ 133 do 168, knez je toj dvojici prepustio sve ubrane novčane kazne. Kasnije je knez zaključio da mu je više u interesu da te novčane kazne ubire za sebe i da podknežina i vikara potpuno pretvori u svoje činovnike koji od njega dobivaju plaću za svoj rad.³⁴ U *Statutu* se posebno naglašava da podknežin i vikar sa sucima imaju potpunu sudsku vlast u kaznenim i civilnim stvarima (*merum et mixtum imperium et iurisdictionem ordinariam*).³⁵ Od prihoda iz sela Županjol i Prokike dobivala su ta dva funkcionara po tri dukata, a poreznik im je uz to morao izlaziti u susret utoliko što im se meso za kućnu potrebu prodavalo uz popust od jednoga denara po libri mesa.³⁶

Knez je postavljao i dva suca,³⁷ više puta nazvana rektorima.³⁸ Oni su zajedno s podnežinom i vikarom bili u Senju izvršna, upravna i sudska vlast. U *Statutu* se posebno naglašava njihova uloga u sudskom postupku.³⁹ Knez ih je postavljao iz redova plemića.⁴⁰ Prema odredbama *Statuta* suci su za svoj trud bili plaćeni na ovaj način: 1) iz poreza na vino uvezeno iz Dalmacije dobivali su 2 golubacija (vrsta novca) po kolima vina, odnosno četiri po lađi⁴¹ kao i porez na gašeno vapno,⁴² što je kasnije izmijenjeno tako da im je pripadao cjelokupni tako ubrani porez, 2) njima pripada prva novčana kazna koju na

³³ M. ZJAČIĆ, 1975, 48 misli da je vikar općinski službenik. Ipak, iz § 133 vidi se bez dvojbe da je on knežev funkcionar. U Trstu, Rijeci i drugdje odgovarajući funkcionar zove se također *vicarius*. Prema Čulinoviću (F. ČULINOVIĆ, 1934, 169) rashodi gradske uprave pokrivali su se iz novčanih kazni, ali je knez mogao zadržati novčane kazne za sebe i iz vlastitih sredstava plaćati *vicecomesa* i vikara. Ipak, *vicecomes* i vikar su kneževi službenici, a u § 133 govori se o promjeni načina njihova plaćanja. Oni su u prošlosti za sebe ubirali novčane kazne (*colligebant*), dakle "sada", tj. u doba pisanja toga člana, to više ne čine.

³⁴ *Senjski statut*, 133.

³⁵ *Ibid.*, § 151.

³⁶ *Ibid.*, §§ 135-136.

³⁷ *Ibid.*, § 138.

³⁸ Slično u Trstu, Rijeci i drugdje.

³⁹ *Senjski statut*, §§ 30 i 151.

⁴⁰ *Ibid.*, § 137.

⁴¹ *Ibid.*, § 69.

⁴² *Ibid.*, §§ 142 i 143.

početku njihove službe uberu, i to do visine od 4 libre,⁴³ 3) kupuju meso uz popust od jednoga denara po libri mesa,⁴⁴ 4) svakog četvrtka dobivaju po dvije libre mesa ili, umjesto toga, godišnje 4 libre u novcu,⁴⁵ 5) bili su oslobođeni poreza na robu ("tergovina"),⁴⁶ koju su mazgama prevozili u Modruš. Osim toga, bili su utoliko posebno zaštićeni, što se uvredu suca počinjenu za vrijeme sudske rasprave kažnjavalo vrlo visokom kaznom od 50 libara,⁴⁷ a kažnjavalo se posebnom kaznom i uvredu suca izvan sudske dvorane.⁴⁸

Uz već navedene funkcionare, postojali su i kneževi niži službenici (*officiales*), koji su ubirali poreze, takse i podavanja.⁴⁹ Na jednom mjestu takav *officialis* nosi naziv *dacianus*.⁵⁰

Senjska općina i senjski plemići

I. O razvoju senjske općine i senjskih plemića do sada su se detaljnije izjasnili Pavičić i N. Klaić. Pavičić smatra da su senjski plemići potekli od gradskih jobagiona ili gradokmetova.⁵¹ Po njemu je senjsko područje u ranijem razdoblju hrvatske prošlosti bilo župa, koja je, najkasnije u 11. stoljeću, dobila svoje utvrđeno središte, svoj tvrdi grad. "Sam župski grad predstavljao je u svojoj biti župsku vrhovnu vlast kojoj je pripadala zemlja (...). Po uživanju te gradske zemlje razlikovalo se stanovništvo na župskom tlu".⁵² Najviše zemlje imali su "gradski jobagioni, koji su je kao članovi ratne spremne u najvećoj mjeri i potrebovali".⁵³ Tijekom 13. stoljeća unutar tog povlaštenog sloja "razvili su se cijeli rodovi ili velike porodice, koje je dvor bio podigao ili u kraljeve službenike ili ih je barem oplemenio i time približio pravom plemstvu". Službu župana, podžupana i satnika obavljali su članovi tih oplemenjenih gradokmetovskih rodova, s njima su se kasnije izjednačili mnogobrojni doseljenici i tako se kasnije razvilo plemstvo. Oni imaju titulu gospodin, *dominus*.⁵⁴

⁴³ *Ibid.*, § 74.

⁴⁴ *Ibid.*, §§ 73 i 144.

⁴⁵ *Ibid.*, § 74.

⁴⁶ *Ibid.*, § 165.

⁴⁷ *Ibid.*, § 91.

⁴⁸ *Ibid.*, član 92.

⁴⁹ *Ibid.*, §§ 4, 5, 7, 67. F. ČULINOVIĆ, 1934, 176 tvrdi da su mnoge stvari rješavali suci pojedinci.

⁵⁰ *Ibid.*, § 136. Drukčije M. ZJAČIĆ, 1975, 50.

⁵¹ S. PAVIČIĆ, 1967-68.

⁵² S. PAVIČIĆ, 1967-68, 326.

⁵³ S. PAVIČIĆ, 1967-68, 328.

⁵⁴ S. PAVIČIĆ, 1967-68, 332.

N. Klaić Pavičićeve analize smatra "promašenim", osobito misao da je Senj bio župa, i da su u njoj postojali jobagioni, koji su postali plemenitima. Ukratko, "Pavičić nije u stanju riješiti ni najosnovnija pitanja iz povijesti grada".⁵⁵ Po N. Klaić Senj je bio bez ikakve sumnje već u 12. stoljeću potpuno organizirana općina, *civitas*, s najvažnijim činovnicima satnikom, sucem i dvornikom pa je i vlast templara nad senjskom općinom bila vrlo ograničena. Kako je Belu IV. "smetalo da templari sami uređuju odnose u gradu",⁵⁶ on je 1257. povjerio načelništvo i vikarijat odanom mu Fridriku, Krčkom knezu. Bela nakon toga, tj. 1269., daje templarima dubičku županiju za Senj i Gacku, a senjski građani izabiru Vida Krčkog za trajnog potestata. Potestat postavlja otad svoga podknežina i suca. Po N. Klaić jak položaj Krčkih knezova, koji su još "tada *domini naturales*", slabi nakon godine 1358. godine jer "se uz njih javlja kraljevski vikar".⁵⁷ Naime, "već 1358. god. (...) spominje se *nobilis miles Andreas*, tada *vicecomes*, a kasnije dugogodišnji kraljevski vikar".⁵⁸ Senjski pak plemići uživaju poseban položaj u gradu "zahvaljujući ponajviše častima koje vrše i posebnom odnosu prema vlastelinu".⁵⁹

2. Treba priznati da o organizaciji senjske općine i o položaju plemića u Senju ima iz ranijih stoljeća vrlo malo vijesti pa je donošenje bilo kakvog zaključka neobično otežano, a u mnogim pitanjima mogu se postaviti tek više ili manje uvjerljive hipoteze.

Ipak, čini nam se bar to sigurnim to da se Senj još ni u prvoj polovici 13. stoljeća po podacima iz vrela ne bi mogao smatrati potpuno razvijenom gradskom općinom. Prema ispravi iz 1205.⁶⁰ na čelu je grada templarski *dominator*. Nema vijesti o nekom gradskom načelniku, a još manje, dakako, o nekoj kolegijalnoj upravi grada po gradskim vijećnicima. Tome treba dodati da se u istoj ispravi nakon templarskog *dominatora* navodi satnik, kao druga po važnosti gradska ličnost. Satnik je, bez ikakve sumnje, funkcionar koji ima policijsko-upravne zadatke. Njegov se položaj po važnosti i ugledu nikako ne može usporediti s položajem individualnog ili kolektivnog organa gradske samouprave u drugim gradovima, npr. na Rabu, gdje po podacima iz iste isprave na čelu grada stoji rektor. Ni treći po važnosti funkcionar naveden u ispravi iz godine 1205. ne govori u prilog tezi da je početkom 13. stoljeća Senj bio potpuno razvijena općina: "*Laisnic curie divornicus*" podsjeća na "dvornika

⁵⁵ N. KLAIĆ, 1971, 112.

⁵⁶ N. KLAIĆ, 1971, 116.

⁵⁷ N. KLAIĆ, 1971, 117.

⁵⁸ N. KLAIĆ, 1971, 136 (bilj. 44).

⁵⁹ N. KLAIĆ, 1971, 124.

⁶⁰ CD III, 48.

cijeloga Vinodola" po Vinodolskom zakonu, koji je bio feudalčev organ, a ne organ općinske autonomije. Zato je vjerojatno dvornik isprave iz 1205. godine funkcionar, kojega postavljaju templari. Uostalom, po Senjskom statutu dvornik je razmjerno beznačajni niži činovnik.

Istu ili bar sličnu situaciju nalazimo još i godine 1234.,⁶¹ kada se na čelu Senja nalazi *frater Radoslaus domus Templi de Segna*, a kao druga ličnost u gradu spomenut je opet satnik.

Ukratko, dobiva se dojam da je Senj u 13. stoljeću općina koja je još prilično nerazvijena. Ipak, povoljna ekonomska politika, nagli trgovački razvoj i okolnost što se templari nisu uspjeli nametnuti kao puni gospodari nad gradom, omogućili su Senju da se od sredine 13. stoljeća dalje počinje organizirati kao komuna. Već godine 1257. Senj ima potestata i dva suca – ali još uvijek je gradska autonomija bitno sužena, jer i potestata i suce imenuje kralj.⁶² Tek 1271. u dvjema ispravama spominju se "suci, vijećnici i cjelokupni narod"⁶³ odnosno "zamjenik potestata, suci, vijećnici i cjelokupna općina".⁶⁴

Ali ni pod Krčkim knezovima senjska općina nije postigla punu samoupravu. Upravo obratno, Krčki su knezovi čvrsto držali vlast u svojim rukama. Oni su imenovali ne samo podknežina (*vicecomes*), koji je u Senju bio na čelu cjelokupne uprave i sudstva, nego i njegova zamjenika, vikara, i dva suca. Trećega suca birao je viši sloj gradskih stanovnika tj. plemići i vijećnici, ali je njegova uloga bila marginalna, jer su postupak i presuda bili valjani čak i ako taj treći, općinski sudac nije bio nazočan. Bilo je dovoljno da ga se pozove na raspravu.

Podknežina, vikara i dva suca imenovali su Krčki knezovi među najuglednijim obiteljima. Te su obitelji imale vodeći položaj u gradu i prije nego što su Krčki knezovi u Senju preuzeli vlast. Alko se razmotri koga su Krčki knezovi favorizirali, dolazi se do zanimljivih zapažanja. Naime, Dujam II., koji je postao senjskim potestatom 1292. i koji je umro 1317. birao je osobe od povjerenja među članovima obitelji Raduč, koji su igrali važnu ulogu u Senju još u prvoj polovici 13. stoljeća.⁶⁵ U doba Dujma II. osobe iz obitelji Raduč spominju se u ispravama čak četiri puta.⁶⁶ U to vrijeme ne nalazimo podknežina ni iz jedne druge obitelji. U vrijeme Krčkih knezova Fridrika III. i njegova sina Dujma III. favorizira se članove senjske ugledne obitelji Mojzesa, čiji se jedan

⁶¹ *Ibid.*, 420.

⁶² CD V, 66, isprava od 13. svibnja 1257.

⁶³ CD V, 597, isprava od 20. lipnja 1271: *iudices, consilarii et universus populus*.

⁶⁴ *Ibid.*, 617: *vicepotestas, iudicesque, consilarii, totaque communitas*.

⁶⁵ CD III, 48, 420; V, 66.

⁶⁶ CD VII, 80, 157; VIII, 115, 314.

član spominje čak stotinjak godina ranije, tj. još godine 1205. kao sudac. Od 1319. do 1344. spominju se kao podknežini David i Rumša, koji su sigurno članovi obitelji Mojzesa. U jednoj ispravi iz godine 1339. stoji naime, da su Bartol i Rumša, "sinovi podknežina Davida", darovali kneginji Elizabeti zidanu kuću, a mislimo da ne bi smjelo biti sumnje da David, koji je bio podknežin godine 1319., pripada obitelji Mojzes. Na to upućuju već imena Mojzes i David, koja inače nisu uobičajena u Senju, te okolnost da Bartolov sin nosi ime Mojzes.

U vremenu između 1356. i 1381. čast senjskoga podknežina nosi neki Andreas, Pavičić ga spominje kao "plemenitog gospodina Andriju, oficira gradske senjske vojske"⁶⁷ i posebno podvlači da se on "označuje kao nobilis, plemeniti, što se ne događa kod onih Senjana, koji su bili gradokmetskog porijekla, ali bili su jedino oplemenjeni".⁶⁸ N. Klaić misli da je on "kraljev vikar"⁶⁹ i dodaje da se on "već" 1358. godine spominje kao *nobilis* sa svojstvom *vicecomesa* te da je on "kasniji dugogodišnji kraljev vikar".

Tvrđenje Pavičića i N. Klaić potrebno je provjeriti izvornim vijestima. Prije svega, istina je, doduše, da se Andrija u ispravama naziva 11 puta *nobiles miles*, plemeniti časnik, ali to ipak ne znači da on ima titulu *nobilis*, jer treba uzeti u obzir da se njega u čak 8 slučajeva titulira kao *generosus miles*, iz čega očito slijedi da Andreas nije plemić (*nobilis*), nego samo ugledna ličnost koju se zbog počasti naziva bilo *nobilis miles* bilo *generosus miles*. Uostalom, Mojzes, sudac, sin Bartola, koji nastupa u jednoj ispravi kao svjedok, također dobiva počasni naziv "*nobilis civis*", što dakako, znači plemeniti građanin a ne plemić građanin.

Nije točna ni tvrdnja da se Andreas "već" 1358. javlja kao podknežin i da je on "kasniji dugogodišnji kraljev vikar". Prije svega, on se kao podknežin (*vicecomes*) javlja već 1356. godine.⁷⁰ Njega se naziva *vicecomes* 1356.,⁷¹ 1358.,⁷² 1359.,⁷³ 1364. (3 puta),⁷⁴ 1365.,⁷⁵ 1374. (3 puta),⁷⁶ 1375.,⁷⁷ 1378.,⁷⁸ 1379.,⁷⁹ 1380.⁸⁰ i 1381.⁸¹ Doduše, tri puta nalazimo i drukčiju titulaciju,

⁶⁷ S. PAVIČIĆ, 1967-98, 335.

⁶⁸ S. PAVIČIĆ, 1967-98, 336.

⁶⁹ N. KLAJĆ, 1971, 117.

⁷⁰ CD XII, 328.

⁷¹ *Loc. cit.*

⁷² CD XII, 446.

⁷³ *Ibid.*, 649.

⁷⁴ CD XIII, 399; Š. LJUBIĆ, IV, 61, 63.

⁷⁵ CD XIII, 426.

⁷⁶ CD XV, 60, 67, 69.

⁷⁷ *Ibid.*, 141.

⁷⁸ *Ibid.*, 365.

tj. *nobilis miles Andreas vicarius* (1360.⁸² i 1365.⁸³) odnosno *generosus miles Andreas vicarius* (1381.).⁸⁴ Ta osamljena tri slučaja već sama po sebi moraju izazvati sumnju. Zar je doista moguće da je Andreas bio *vicecomes* od 1356. do 1365. i da je to u ispravama navedeno čak 7 puta, a da je ipak u godinama 1360. i 1365. bio u međuvremenu dva puta vikar? Isto tako više je nego sumnjiv naziv *vicarius* u jednoj ispravi iz 1381., jer se Andreas javlja kao *vicecomes* 1378, 1379., 1380. i 1381. Nije li možda neka greška u čitanju tih isprava? Čini se da je to doista tako, jer dvije isprave, u kojima se Andreas naziva *vicarius* nisu originalne, nego tek prijepisi iz 1372. i 1389. godine. Možda je već prigodom prijepisa došlo do pogreške, ali skloniji smo tvrdnji da u te dvije isprave, ko i u originalnoj ispravi iz 1381. godine piše *vic* sa znakom kraćenja, što je prigodom pripremanja isprava za tisak pogrešno pročitano kao *vicarius* umjesto *vicecomes*.⁸⁵ Da je tako, vidi se i po još nečemu. Naši pisci, koji su se bavili senjskom prošlošću, ne spominju jedan događaj (novačenje Senjana za mletačku vojsku), iz senjske povijesti iz 1363., tj. u vrijeme nešto prije donošenja *Statuta*. Magdić u svojoj povijesti grada Senja prelazi preko toga.⁸⁶ V. Klaić je poznao, doduše, isprave koje govore o tom događaju,⁸⁷ ali je naveo samo uvodni dio. Dobiva se dojam kao da mu taj događaj nije bio po volji pa je radije prešao preko njega. Pavičić daje glavni sadržaj svih isprava koje se odnose na sastav senjskoga stanovništva, ali i on prelazi preko mletačkog novačenja godine 1364. Čini se da su mu podaci iz Ljubićevih Listina promakli. Ni N. Klaić ne osvrće se na taj događaj, premda ističe da su Mletci nakon godine 1358. nastojali "otežavati položaj stanovnicima istočne jadranske obale".⁸⁸ Evo o čemu je riječ. 24. siječnja 1364. sastavljena je u Senju isprava o jamčenju⁸⁹ podknežina Andrije, suca Bartola i vikara Frixona da će Mojzes i Nikola izvršiti svoju obvezu prema Mletačkoj republici, naime da će ta dvojica osobno ići sa sto dobro opremljenih vojnika i dovoljnim brojem konja u rat, da će u užujku biti spremni ukrcati se na lađe te da će izvršiti sve ono što su se obvezali u ugovoru, zapisanom u duždevoj kancelariji. Prema drugoj ispravi

⁷⁹ CD XVI, 53.

⁸⁰ CD XVI, 89.

⁸¹ *Ibid.*, 164.

⁸² CD XIII, 38.

⁸³ *Ibid.*, 482.

⁸⁴ CD XVI, 218.

⁸⁵ Uostalom, ima i obratnih pogrešnih čitanja, tj. *vicecomes* umjesto *vicarius*. Vidi npr. bilj. 92.

⁸⁶ M. MAGDIĆ, 1877.

⁸⁷ V. KLAJĆ, 1901a, 168 i 321, bilj. 37.

⁸⁸ N. KLAJĆ, 1970, 140.

⁸⁹ Š. LJUBIĆ, IV, 61.

istoga datuma⁹⁰ Mojzes i Nikola izjavljuju da su od Mletaka primili akontaciju u visini od 1000 dukata, koja će se uračunati u plaću nakon obavljenoga vojnoga zadatka. Oni se obvezuju da će vjerno služiti duždu i Mletcima. Ako ne ispune svoje obveze, vratit će 1000 dukata, a ako od toga iznosa ostane što god neplaćeno, to će nadoknaditi podknežin Andrija, vikar Frixon i sudac Bartol. Vraćanje akontacije uslijedit će, u tom slučaju, u roku od dva mjeseca zajedno s naknadom štete, troškova i kamata, kao i s kaznom od 100 dukata. Konačno, oni daju suglasnost da ih se u tom slučaju osobno uhvati i njihove stvari plijeni na cjelokupnom području vlasti Krčkih knezova Stjepana i Ivana, po cijelom kraljevstvu Ugarske i u Mletcima kao i na svakom drugom mjestu, gdje ih se nađe. U objema ispravama nalazi se i uobičajena klauzula kojom nadležna vlast, u prvom slučaju podknežin, ovjerava valjanost isprave: *Ego Andreas vicecomes Segnie examinatore manum misi.*

Iz svega navedenoga proizlazi da su Mletci i nakon gubitka Dalmacije 1358. godine bili i u Senju vrlo aktivni i da su pri tome imali punu podršku Krčkih knezova. Nezamislivo je da bi se ovakvo novačenje veće grupe vojnika s oružjem i konjima moglo obaviti bez pune suglasnosti i potpore Krčkih knezova.

U svakom slučaju Andrija nije mogao biti vikar u smislu zamjenika podknežina, a još manje kraljevski vikar. Naime, 1364. i 1365. godine spominje se u Senju *Frixonus, vicarius Segniae*.⁹¹ Nije, dakle, moguće da bi Andrija bio u to vrijeme vikar u smislu zamjenika podknežina, jer je to bio Frixon.⁹²

Ali, Andrija nije mogao biti 1364. i 1365. ni kraljevski vikar. Naime kralj Ludovik I. bio je izričito zabranio "svojim podanicima da služe tuđinu"⁹³ pa su u skladu s time i Trogirani 28. ožujka, te Dubrovčani 4. travnja 1364.⁹⁴ donijeli analognu odredbu. Nezamislivo je da bi Andrija kao kraljev vikar u Senju mogao dopustiti novačenje vojnika za Mletke u protivnosti s izričitim kraljevim nalogom i da bi čak jamčio (!) Mletcima u slučaju da oni koji novače i vode vojsku iz Seja, ne ispune sve klauzule ugovora s Mletcima.

Ukratko, Andrija je bio dugogodišnji *vicecomes*, podknežin u Senju koji je vjerno služio svojim gospodarima, Krčkim knezovima i provodio u život njihove smjernice, koje su često bile u izričitoj suprotnosti s politikom Ludovika I.

⁹⁰ *Ibid.*, 62.

⁹¹ *Ibid.*, 61, 77, 81.

⁹² Zanimljivo da se u *op. cit.*, 83 Frixon naziva *Frixonus, vicecomes* (!). Očito je to pogriješno pročitano umjesto *vicarius*, kao što se to dogodilo s Andrijom (samo obratno: *vicarius* umjesto *vicecomes*).

⁹³ D. GRUBER, 1907, 39.

⁹⁴ D. GRUBER, 1907, 39.

3. Prema Zjačiću,⁹⁵ koji je do sada jedini podrobnije obradio pitanje senjskih vijeća, u Senju su postojala tri vijeća, i to malo općinsko vijeće (*consilium comunis minus*), veliko općinsko vijeće ili skupština cijele općine (*consilium comunis maius, consilium totius universitatis*) i vijeće plemića (*consilium nobilium comunis*). Veliko se vijeće po Zjačiću sastojalo od svih punoljetnih plemića i neplemića, odnosno pučana. Ono je biralo općinskog suca, općinskog kancelara, navkire i malo općinsko vijeće.

Ipak postojanje Velikog vijeća kao posebnog organa u koji su ulazili svi plemići i svi pučani ne može se dokazati na osnovi odredaba *Senjskoga statuta*. Općinskog suca po § 19 biraju *rectores, nobiles ac homines de consilio*, a po § 137 *nobiles et consilarii*. Kako su u § 137 *rectores* ispušteni samo zbog nedovoljne preciznosti sastavljača toga člana, treba zaključiti da su *homines de consilio* iz § 19 i *consilarii* iz § 137 jedno te isto. To se vidi, uostalom, i iz §§ 20 i 146 gdje se kaže da navkire biraju *rectores et consilarii* i iz § 21 po kojem iste osobe biraju i općinskog kancelara. Kako su po § 15 *consilarii et homines de consilio* oslobođeni od plaćanja naroka, podavanja koje po § 109 plaćaju pučani (*cives*) i podložnici (*subditi*), nazivi *homines de consilio* i *consilarii* ne mogu označavati pripadnike Velikog vijeća, u kojem bi, po Zjačiću, bili svi neplemići. Kada bi to, naime, bilo tako, nijedan pučanin ne bi plaćao na rok. Prema tome, općinskog kancelara i navkire bira Malo vijeće (rektori-suci i vijećnici), a općinskog suca, uz Malo vijeće, još i svi plemići.

Veliko vijeće biralo bi, po Zjačiću, članove Malog vijeća, jer je "razumljivo samo po sebi da je izbor jednog (užeg) skupa ljudi (malo opć. vijeće) trebao biti formiran u drugom većem skupu (tj. velikom opć. vijeću).⁹⁶ Ali takvo zaključivanje nije nimalo sigurno. Prema Trsatskom zakonu namjesto umrloga "starca", tj. vijećnika, ostali "starci" kooptiraju novoga, dakle, ne bira ga skup općinara. I prema odredbi iz Krčkoga statuta na hrvatskom jeziku, prihvaćenoj prije godine 1526. "kada uzmanjka jedan prisežnik, treba da sudac sa svojim prisežnicima postavi drugoga i da ga predstavi gospodinu providuru". U to su doba prisežnici postali već gornji povlašteni sloj u pojedinoj krčkoj općini i obavljali i funkcije vijećnika, koji nestaju dolaskom mletačke vlasti godine 1480. (iz razloga u koje ovdje ne možemo ulaziti, jer bi nas to predaleko odvelo). Sve to, dakako, ne dokazuje da su se i u Senju vijećnici kooptirali, ali ne dopušta da se o načinu postavljanja novih vijećnika zaključuje na osnovi teze da postojanje Malog vijeća nužno pretpostavlja njegovo biranje u Velikom vijeću. I mi smo, doduše, skloni tvrdnji da je u Senju doista postojalo Veliko

⁹⁵ M. ZJAČIĆ, 1975, 50, 52.

⁹⁶ M. ZJAČIĆ, 1975, 50, 52.

vijeće, sastavljeno od plemića i pučana i da je ono imalo određene funkcije. Samo *Statut* iz 1388. godine ne spominje ga ni na jednom mjestu, pa je vrlo vjerojatno da je njegova uloga bila vrlo ograničena.

Naprotiv, skup sastavljen od svih plemića i vijećnika neplemića zajamčen je bar na dva mjesta. Prema § 18 rektori suci, plemići i vijećnici (*homines de consilio*) trebaju doći na Vijeće (*consilium*) kadgod ih se pozove zvonom pa se sve ono što se na tom Vijeću izglasa, smatra pravovaljanim. Prema § 19 taj isti skup bira općinskog suca.

Treba upozoriti na još jednu vijest. U uvodu *Statuta* ističe se da su izaslanici Krčkih knezova "na zvuk zvona (...) sabralirektore, vijećnike i vjerodostojne muževe grada Senja" te da su nakon toga ti izaslanici utvrdili tekst *Statuta*. Ka kav je to skup Senjana pred kojim se razmatralo *Statut*? Svakako je čudno da plemići uopće nisu spomenuti, ali da se s druge strane uz vijećnike spo mi nje "vjerodostojne muževe". To nisu plemići, jer bi bili sigurno navedeni prije vijećnika s obzirom na njihov ugledniji položaj. Očito nije riječ ni o svim pučanima, jer bi se u tom slučaju tako i reklo, npr. *congregatis § pomnibus civibus* ili *popularibus*. "Vjerodostojni muževi" su, dakle, samo ugledniji pučani. U taj skup ne ulaze npr. sluge, a možda ni osobe koje su, doduše, punoljetne, ali još žive nepodijeljene zajedno s imaoцем očinske vlasti. Takav skup "dobrih muževa" mnogo je uži od skupa svih općinara. Nešto slično postojalo je i na Krku u doba mletačke vlasti. Prema odredbi providura iz 1526. godine vrbničkoga se suca treba ubuduće birati na isti način kao i u gradu Krku, tj. tako da pasivno pravo glasa imaju uz prisežnike (koji su, kao što smo naglasili, zamijenili vijećnike), još i po jedan muškarac iznad 45 godina iz svake obitelji, To je vrlo slično skupu Senjana, spomenutom u uvodu *Statuta*, jer je i u jednom i u drugom slučaju užem gornjem povlaštenom skupu dodan i određeni broj uglednijih pučana.⁹⁷

⁹⁷ N. KLAJČ, 1971, 122 pod točkom" c) podložnici (*subditi iurisdictionis*) (tj. *iurisdictioni*: L. M.) i gradska sela (*ville*) navodi da "prema § 47 (tj. 147 L. M.) članovi vijeća imaju pravo nadzora nad mjerama koje se provode u gradu". Ali § na koji se N. Klaić poziva (§ 147, v. N. KLAJČ, 1971, 140, bilj. 96) ne odnosi se na članove vijeća, nego na navkire. Nadalje, po N. Klaić članovi vijeća imaju "zajedno s potkežinom, vikarom i sucima" punu sudsku vlast (N. KLAJČ, 1971, 122). Ali § na koji se N. Klaić poziva tj. § 151 daje tu sudsku vlast samo potknežinu, vikaru i sucima a ne i članovima vijeća. – Konačno, po N. Klaić, "članovi vijeća, potknežin, vikar i suci" imaju pravo stvarati nove plemiće i građane Međutim, po § 152 na koji se N. Klaić poziva, to je nadležnost plemića. Nije jasno zašto N. Klaić sve te odredbe, koje se odnose navodno na članove vijeća navodi pod točkom, koja se tiče pod lož ni ka. Usp. i primjedbe M. ZJAJČIĆA, 1975, 51-52, br. 24. Što se pak tiče § 155, njegova nejasna stilizacija smetala je i Čulinoviću. F. ČULINOVIĆ, 1934, tvrdi na str. 154 da plemići razrezuju narok među građanima, na str. 163 da to čini sudac, a na str. 168 ponovno se vraća na tvrdnju da je to nadležnost plemića.

Prema Zjačiću "postojanje posebnoga vijeća plemića možemo jasno zaključiti na temelju propisa (...) da su plemići nametali naroke (odnosno razrezivali iznose plaćanja naroka) građanima i podložnicima po svojoj slobodnoj rasudbi, uzevši u obzir savjet nekolicine koji su dobro poznavali imovinske prilike obveznika".⁹⁸ Ipak, § 155 *Statuta*, koji o tome govori, nije baš jasno stiliziran, a u *Statutu* iz 1640. godine čak je brisan. Taj § treba povezati s prethodnim § koji kaže da je općinski sudac dužan organizirati čuvarsku službu u doba sajma na dan sv. Jurja "*licet aliqui de chraio tenentur sibi ad aliquo exema ...*" nakon čega dolazi nekoliko brisanih redala pa tekst § 155 koji počinje "*Item, similiter inponere narochos*". Riječ *exema* ... vjerojatno treba popraviti na *exenia*, tj. počasne darove. To bi značilo da ljudi iz Kraja moraju davati općinskom sucu počasne darove za vrijeme sajma sv. Jurja. Početak § 155 trebao bi se, dakle, također odnositi na nadležnost općinskog suca da razrezuje narok. Prema nejasnoj stilizaciji § 137 moglo bi se zaključiti da skup plemića razrezuje poseban porez, narok, kojeg plaćaju samo pučani i podložnici. Pa ipak, to nam se ne čini nimalo vjerojatno, premda čak i tekst *Statuta* iz 1388. na hrvatskom jeziku upućuje na to. Naime, takvo razrezivanje samo bi na nerazuman i nepotreban način povećavalo netrpeljivost prema povlaštenom sloju. Nije li daleko vjerojatnije da je općinski sudac razrezivao narok "prema svojoj savjesti uz savjet nekih među onima koji bolje poznaju imovno stanje obveznika. Nije nemoguće da su riječi § 137 *nobiles habent inponere* suviše i da su one ušle u tekst zabunom prepisivača. Bez tih riječi tekst § 155 ima vrlo zadovoljavajući gramatički, logični i pravni smisao: *Item, similiter* (misli se na *dictus iudex tenetur*, tj. riječi iz prethodnog §), *inponere narochos se cundum discrecionem suam cum consilio aliquorum melius cognoscencium, divicias solvencium*. Hrvatski tekst pri tome nije odlučujući, jer je do njega došlo oči to u vrijeme kada je već narok bio ukinut pa je prevodilac preveo sve riječi koje je našao u § i potrudio se da nejasni tekst učini jasnim, ali, po našem mišljenju, pogrešnim. Naš prijedlog ipak nije posve zadovoljavajući, jer je takvo "popravljanje" teksta uvijek više ili manje proizvoljno. Zato smatramo da pitanje ostaje otvoreno.

To ne znači da negiramo postojanje posebnog vijeća plemića, koje je najvjerojatnije postojalo i u vrijeme *Statuta* iz godine 1388. Ako i ne prihvatimo da se to vijeće ne spominje u § 155, ostaje § 167 po kojem plemići biraju župnika ili opata crkve Svetoga Križa u Senjskoj Dragi i § 152, po kojem su plemići ovlašteni primiti među senjske plemiće ili pučane među osobe koje ranije nisu bile pripadnici općine Senj. Uostalom, plemićko vijeće postojalo je u kasnijem razdoblju.

⁹⁸ M. ZJAČIĆ, 1975, 52.

4. Službenici općine jesu:

a) općinski sudac (*iudex communis*). Kao što je već rečeno, njega biraju prema § 19 *rectores, nobiles ac homines de consilio*, a prema § 137 *nobiles et consilarii*. Po istome § općinski sudac mora biti plemić. On sudi zajedno s kneževim sucima, ali njegova je uloga ipak sporedna. Naime, njega se poziva na svako sudsko zasjedanje, ali ako ne dođe, suđenje teče i presuda se pravovaljano izriče i bez njega.⁹⁹ On čuva općinski pečat i dobiva za svako pečačenje neke isprave 4 soldina, od čega su plemići oslobođeni.¹⁰⁰ Kasnije je to donekle izmijenjeno: on dobiva za svako pečačenje 8 soldina,¹⁰¹ a kako se ne spominje oslobođenja plemića, nije nemoguće da su i oni obvezani da mu plate trud. U vrijeme sajma na dan sv. Jurja općinski sudac sudi u redovnom postupku (*or dinaria iurisdictio*) i pripadaju mu sve novčane kazne i globe ubrane tom pri likom.¹⁰² Ujedno on mora na sajmu organizirati čuvarsku službu.¹⁰³ Konačno, jedna se njegova važna funkcija sastoji u tome što razrezuje narok među pučanima.¹⁰⁴

b) općinski kancelar (*cancellarius communis*). Njega biraju "suci i vijećnici" (*rectores et consilarii*). On je prema § 21 jedini ovlašten sastavljati ugovore i zapisnike općinskih organa. Ako to učini bilo tko drugi, takav je pisani akt nevažeći, osim ako se dokaže da u trenutku sastavljanja takvog akta u Senju nije bilo kancelara i da je takvo ispostavljanje isprave odobrio bar jedan od sudaca. Kancelar je uživao sve privilegije, koje su pripadale plemićima.¹⁰⁵

Međutim, kao i u većini dalmatinskih gradova, isprave i aktivni senjske kurije bili su valjani tek nakon što ih je ovjerio poseban općinski organ, egzaminator. Zanimljivo je i društveno i pravno značajno da je služba po jednog egzaminatora prema § 156 bila rezervirana za članove dviju najuglednijih obitelji, Raduča i Mojzesovića, dok je trećega postavljao knez po svojoj volji.

Vrlo su važan organ općinske uprave dva navkira (*naucleri*). Oni su neka vrsta policijskih šefova nad dijelom Senja. Biraju ih "plemići i vijećnici" (*rectores et consilarii*).¹⁰⁶ Oni rukovode grupom od po šest noćnih čuvara.¹⁰⁷

⁹⁹ *Senjski statut*, § 30

¹⁰⁰ *Ibid.*, § 147.

¹⁰¹ *Ibid.*, § 168.

¹⁰² *Ibid.*, § 153.

¹⁰³ *Ibid.*, § 154.

¹⁰⁴ *Ibid.*, § 155. § nije jasan.

¹⁰⁵ *Ibid.*, § 22.

¹⁰⁶ *Ibid.*, §§ 20, 146.

¹⁰⁷ *Ibid.*, § 149.

Uz to, oni nadziru i ispravnost mjera (vaga i sl.).¹⁰⁸ Plaću dobivaju iz sredstava ubranih na ime naroka, i to četiri dukata, a pripada im i taksa za baždarenje mjera.¹⁰⁹ Iz naroka bili su plaćeni i čuvari, i to u visini od po dva dukata.¹¹⁰

c) Uz te općinske funkcionare postojali su i niži organi: glasnik (*preco*), dvornik i sluge (*famuli*).

Po mišljenju Zjačića¹¹¹ notar i pristav su također općinski službenici. Međutim, notar je privatna osoba koja po odobrenju općine obavlja notarske poslove u svoje ime i za svoj račun. Prema § 20 proizlazi da notarsku funkciju može u Senju obavljati samo kancelar, ali se notari koji nisu ujedno i općinski kancelari pojavljuju u Senju kojih stotinu godina ranije. Tako npr. ispravu o darovanju od 13. listopada 1293.¹¹² sastavlja "*Jacobus (...) imperiali auctoritate notarius publicus*" koji, čini se, nije ujedno i općinski kancelar. Samo godinu dana ranije. 18. IV. 1292. drugu ispravu o darovanju piše "*magister Petrus physicus et Segnie generalis notarius*" za kojega bi se možda moglo pretpostaviti da je bio i općinski kancelar (generalni notar!). Međutim, ispravu iz godine 1374.¹¹³ sastavlja "*Nicolaus, condam Dominici de Vegla, publicus imperiali auctoritate notarius et nunc comunis Segnie officialis iuratus*", a taj isti notar s identičnom titulom javlja se npr. i u ispravi prepisanoj 1389.¹¹⁴ Dakle, u doba neposredno prije i nakon sastavljanja *Statuta* odredba § 20, po kojoj je općinski kancelar ujedno i notar, odgovara stvarnom stanju.¹¹⁵

Što se pak tiče pristava, ni on nije neki posebni funkcionar, već je to osoba kojoj je zadatak da po potrebi posvjedoči opstojnost i sadržaj nekoga pravnog čina ili neke pravne činjenice.¹¹⁶

O pristavu *Senjski statut* sadrži nekoliko važnih odredaba.

On dobiva naknadu za svoj trud u visini od 1 do 45 soldina, ovisno o vrijednosti spora.¹¹⁷ Kako pristav nije naveden među sudskim službenicima,¹¹⁸ on očito ima ulogu onoga, koji će po potrebi posvjedočiti kako je tekao postupak i kakva je presuda donesena. On je, prema tome, privatna osoba

¹⁰⁸ *Ibid.*, § 147.

¹⁰⁹ *Ibid.*, § 149.

¹¹⁰ *Ibid.*, § 150. Po N. KLAIĆ, 1971, 121 navkir je ovdje u značenju brodar, što je pogriješno.

¹¹¹ M. ZJAČIĆ, 1975, 148.

¹¹² *CD VII*, 158.

¹¹³ *CD XV*, 60.

¹¹⁴ *CD XIII*, 482.

¹¹⁵ Drukčije ZJAČIĆ, 48 (bilj. 17).

¹¹⁶ Vidi M. KOSTREŃIĆ, 1930; L. MARGETIĆ, 1973, 36 i d.

¹¹⁷ *Senjski statut*, § 37.

¹¹⁸ *Ibid.*, § 28.

povjerenja suda i stranaka. Uostalom, njegova arhaična uloga nema osobita smisla u senjskom pravnom sustavu koji se temelji na pisanom utvrđivanju svih važnijih faza postupka i koji izričito predviđa postojanje općinskog kancelara, koji piše sudska akta i koji je nesumnjivo osoba javne vjere.¹¹⁹

Naknadu pristavu plaća ona strana, koja je izgubila spor.¹²⁰

Pristav je nazočan također i prilikom uvođenja u posjed nekretnine pa mu se zato plaća naknada od jednog celeza, tj. 45 soldina.¹²¹

I konačno, pristav sudjeluje i u dražbi nekretnine koju je osuđeni dužnik po nudio u ime plaćanja novčanog duga,¹²²

Vrijedi uzeti u obzir i podatke o pristavu iz isprave od 21. ožujka godine 1388.,¹²³ dakle, isprave koja je istodobna s donošenjem *Senjskog statuta*. U toj se ispravi kaže da je "Dragoljub dvornik" (*Dragoglubus douornich*) izjavio da je bio postavljen za pristava (*retulit se ad hoc datum esse pristavum*) u vezi s pri tužbom samostana male braće u Senju, upućenom knezu Ivanu, o načinu obračuna zakupnine koju su plaćali zakupci za zemlje koje su od samostana dobili na obrađivanje. Knez određuje da se pri obračunu dukata ne smije uzimati u obzir stari običaj "kojeg bi se moglo prije nazvati zlouporabom" tj. da se dukat obračunava s 5,5 libara golubaca, nego da se zakupnina mora plaćati u novcu koji predstavlja stvarnu protuvrijednost. Ispravu je ispostavio "Nicolaus, scriba communis Segnie" po nalogu kneza i ubilježio u općinsku knjigu (*in quaternis co munis Segnie*). Vrlo je važna okolnost da se za punu vjerodostojnost kneževe odluke smatra potrebnim ne samo ispostaviti ispravu i ubilježiti je u općinsku knjigu, nego da postoji još i pristav, poseban svjedok s javnom vjerom, koji utvrđuje kako je glasila kneževa odluka i koji tu odluku priopćuje općinskom pisaru. I po toj ispravi pristav je, dakle, privatna osoba javne vjere, neka vrsta kvalificiranog svjedoka. Nadalje, po jednoj ispravi od 16. rujna 1374.¹²⁴ spominje se "Pribislav dvornik, koji je pridodan svemu naprijed navedenom kao pristav". Riječ je o darovanju nekog gradilišta koje je odobrio podknežin Andrija (*Andreas vice-comes*). Andrija je odredio da dvornik Pribislav nakon svih obavljenih formalnosti, osobito nakon četiri javne objave, uvede obdarenoga u posjed darovane stvari. Dakle, Pribislav je bio po funkciji dvornik, a u konkretnoj situaciji vrši funkciju pristava, tj. kvalificiranog svjedoka.

¹¹⁹ *Ibid.*, § 21.

¹²⁰ *Ibid.*, § 38.

¹²¹ *Ibid.*, § 39.

¹²² *Ibid.*, § 41.

¹²³ CD XVII, 137.

¹²⁴ CD XV, 60.

5. *Senjski statut* iz godine 1388. govori o plemićima na mnogo mjesta. Dapače, dobiva se dojam da je *Statut* dobrim dijelom i napisan u namjeri da bude neka *Magna carta* plemićkih sloboda i privilegija. Uz razna oslobođenja od tlake, po reza, taksa i podavanja, o kojima će biti više riječi u idućem odjeljku, ovdje osobito upada u oči još i ovo:

a) Plemići ne gube svoje posjede ako se odsele iz Senja – za razliku od građana (pučana) (članovi 2 i 123).¹²⁵

b) Sve su nekretnine oslobođene od bilo kakvih tereta ako su u vlasništvu plemića. Nekretnine koje je plemić otuđio "pučaninu ili drugom privatniku" postaju podložne porezu. Obratno, nekretnine koje su plemići stekli od neplemenitih osoba oslobađaju se samim tim poreskih opterećenja, tako dugo dok su u vlasništvu plemića (§§ 8, 124 i 125).

c) Plemići, kneževa dva suca i vijećnici biraju općinskog suca (§ 19), i to iz redova plemića (§ 137).

d) Mjesta Županjol i Prokike plaćaju plemićima posebno podavanje od 40 dukata. Pri podjeli tih novaca uzimaju se u obzir i neke druge osobe neplemenitog sloja (§ 109). I poreznici plaćaju plemićima određenu pristojbu (§ 122).

¹²⁵ N. KLAJČ, 1971, 121 ističe da je "plemćima dopušteno služiti izvan frankapanskog kneštva gdje god žele". N. Klaić to navodi u popisu plemićkih prava i podvlači da se "vrlo jasno razlikuje prava plemića (...) od prava pučana" (op. cit., 119). Iz toga bi dakle slijedilo da pučanima nije dopušteno služiti izvan kneštva "Frankapana". Uostalom i F. ČULINOVIĆ, 1934, 255 tvrdi da se pučani nisu mogli seliti. Ipak smatramo da je naglasak na nečem drugom. I jedni i drugi slobodno, naime, odlaze iz kneštva i stupaju u službu gdje hoće. Plemićka se privilegija sastoji u tome da oni mogu slobodno služiti i izvan Senja i njegova distrikta, a da pri tome ne gube pravo na zemlje u njihovu vlasništvu. Potpuni tekst § 123, na kojem se osniva gornja tvrdnja N. Klaić glasi naime "Plemići grada Senja slobodni su služiti koga hoće izvan gospoštije gospodina kneza i uživati svoje posjede slobodno bez ikakva tereta stvarnog, osobnog ili miješana, kao da stalno stanuju u gradu Senju". Drugim riječima, kada ne bi bilo te odredbe i plemići bi izgubili pravo na svoje zemlje kad bi se iz Senja odselili. Ta se odredba ne odnosi na pučane koji, ako se odsele, gube svoje zemlje. To je uostalom vrlo poznato načelo srednjo vjekovnog prava, koje se često opetuje i u našim primorskim krajevima. Tako npr. ugovor između Grobničana i Petra Zrinskog od 18. rujna 1642. godine propisuje u § 33: Ako se netko (od podložnika) odavde odseli i hoće imati dio svog imetka, gubi ga samim tim i treba ga predati nama (L. MARGETIĆ, 1978, 137, 152). N. KLAJČ, 1971, 121 razlikuje pučane od plemića s jedne i podložnika s druge strane još po nečemu. Naime, pod naslovom "Pučani (cives, populares)" ona spominje da "Senjanin (...) bez kazne smije ući u grad kroz bilo koja vrata sa svojim životinjama i drvetom ili drugim stvarima, ali, ako bi sa sobom doveo stranca, plaća kaznu 24 libara, a onaj koga je doveo gubi robu". Nije jasno po čemu bi to trebao biti propis koji se odnosi isključivo na pučane. Riječ je nesumnjivo o svim "Senjanima", dakle plemića, građanima i podložnicima kojima je, za razliku od stranaca, dozvoljeno ulaziti u grad "kroz vrata i uobičajena mjesta", i to samo osobno sa životinjama i vlastitim stvarima, s time da mogu na sve ulaze u grad unositi i drva (§ 88). Naprotiv, Senjani s ostalom trgovačkom robom (*aliquid mercimonium*) smiju ulaziti samo kroz gradska vrata, gdje je smještena mitnica (*per portam tergovine*).

e) Plemići imaju pravo primati nove plemiće i nove građane koji do tada nisu bili stanovnici senjske gradfske općine (član 152).

Uz to plemićima su osigurane i razne druge povlastice u §§ 127, 128, 130, 155, 162 i 164.

S druge strane, ni u jednoj jedinjoj senjskoj ispravi 13. i 14. stoljeća ne samo da se ne govori o plemićkim povlasticama, o eventualnim sporovima oko toga je li neka osoba ulazi u plemićki stalež, o tome koji je pravi sadržaj neke plemićke povlastice, nadalje o uzdizanju ili primanju u plemićki stalež itd., nego se čak nijednom riječi ni u kojoj prigodi ne navodi da je neka osoba plemić. Čak ni za najuglednije članove plemićkog staleža, osobe iz širih obitelji Mojzes i Raduč, nikada se ne rabi titula plemić. A ne bi se baš moglo reći da prigoda za to nije bilo, jer se iz ta dva stoljeća sačuvalo preko 50 isprava, koje se odnose na život u Senju. Pri tome je čudno da ni isprave neposredno prije i neposredno nakon donošenja *Statuta* ne spominju plemiće, a barem to bi se moglo očekivati.

Još čudnije je to što o plemićima ima dovoljno vijesti u neposrednom susjedstvu Senja. Već spomenuta isprava iz svibnja 1205.¹²⁶ u kojoj je zapisan ugovor između Raba i Senja spominje u Senju uz templarskog dominatora, uz satnika, dvornike i suca još i veći broj uglednih Senjana, ali bez ikakve dalje oznake njihova staleškog položaja. Obratno, u istoj se ispravi uz rapskoga biskupa, rektora i dva suca spominju i (rapski) "drugi plemići naše gradske općine" (*alii nostri civitatis nobiles*).¹²⁷

I *Vinodolski zakon* priznaje poseban privilegirani sloj "plemenitih". U članu 5 određuje se da knez prigodom putovanja po Vinodolu može za svoje potrebe i za ishranu svojih pratilaca rekvirirati uz naplatu onoliko stoke sitnoga i krupnoga zuba koliko mu je to potrebno, bez obzira na to kome rekvirirana stoka pripada: "tako od skota kmetsćega tako od plemenitih ljudi tako od popi i od inih vsakih ljudi".¹²⁸ Pomagati na sudu ne smije "kmet za plemenita (...) ni plemenit za kmeta"¹²⁹ bez dozvole kneževa dvora (član 54). U članu 75 daje se knezu puna vlast u odnosu na novčane kazne "tako zvrhu plemenitih tako zvrhu ljudi crikvenih i zvrhu kmeti i zvrhu vsih inih ljudi".¹³⁰ Kako po članu 56 pokradeni kmet dobiva od kradljivca dvostruku naknadu, a pokradeni knez,

¹²⁶ CD III, 48.

¹²⁷ Vidi, uostalom, i CD II, 59, isprava od 1. ožujka 1177-1178; 160-161 = III, V-VI, isprava od 27. listopada 1179; CD III, 247, isprava od 26. lipnja 1190; CD IX, 279, isprava od 25. veljače 1326. itd. Podrobnosti vidi u L. MARGETIĆ, 1987, 202 i d.

¹²⁸ *Vinodolski zakon*, član 5 (L. MARGETIĆ 1980, 118).

¹²⁹ *Vinodolski zakon*, član 54 (L. MARGETIĆ 1980, 138).

¹³⁰ *Vinodolski zakon*, član 75 (L. MARGETIĆ 1980, 144).

njegova šira obitelj i pratnja sedmerostruku, Kostrenčić je smatrao da su plemeniti Vinodolskog zakona naprosto osobe u kneževoj službi.¹³¹ Tu misao treba vjerojatno proširiti utoliko, da su plemeniti svi oni koje je knez oslobodio podavanja. To su, dakako, u prvom redu kneževi službenici, ali i oni (i njihovi potomci) koje je knez iz bilo kojeg drugog razloga nagradio oslobađanjem od podavanja.

Međutim, u Vinodolu su postojale dvije vrste takvih osoba koje nisu plaćale podavanja. Jedno su bili plemići u užem smislu riječi, tj. oni koje je viša vlast, u načelu kralj, proizvela za plemiće, a druga obični slobodnjaci, koje je od podavanja oslobodio sam knez. U Novome je takvih slobodnjaka bilo po jednoj ispravi iz 1480. sedam, što je kasnije potvrđeno (1580.). Također prema Urbaru izu 1653. godine postojalo je sedam slobodnjačkih obitelji. Oko stotinu godina kasnije (tj. 1763.) u Novome je bilo 11 kuća slobodnjaka prema 6 kuća plemića i 130 kuća kmetova.¹³² Vjerojatno je u doba Vinodolskog zakona takvih slobodnjaka u Novome moglo biti možda sedam, a možda još i manje. Je li u Novome u to doba (1288.) bio i poneki pravi plemić? To nije posve nemoguće, jer u obližnjem Krku nalazimo na razlikovanje pravih plemića od slobodnjaka već 1248. godine. Naime, na Krku su Mlečani proveli te godine popis "svih plemenitih ljudi na Krku" (*omnes nobiles viros de Vegla*)¹³³ pa su izabrana petorica Krčana pod prisegom izjavila da postoje:

1) (pravi) plemići (iz širokih plemićkih obitelji Dognanis, Šubinić, Togomirić kao i još neki pojedinci). Glavna je značajka položaja tih plemića "da nisu nikad knezovima davali bilo kakav porez ili podavanje" (*quod nunquam dederunt aliquod tributum nec datia comitibus*);

2) troje Krčana, koje su, doduše, knezovi prihvatili za plemiće i smatrali ih takvima (*recepterunt* odnosno *habuerunt per nobilem*) tako da nisu plaćali poreze i podavanja, ali, kako kažu prisegnuti Krčani, "o njihovom plemićkom položaju ništa ne znamo" (*de nobilitate nihil scimus*), što bez dvojbe znači da je riječ o tzv. slobodnjacima, tj. osobama koje nadležna viša vlast (u načelu kralj), nije uzdigla u plemeniti stalež. Oni se razlikuju od običnih pučana po tome što ne plaćaju poreze i ostala podavanja.

Da se vratimo Senju. Jesu li senjski plemići prema *Statutu* iz 1388. godine bili pravi plemići ili slobodnjaci ili oboje? Ako su pak oni bili obični slobodnjaci, jesu li oni kreirani tek po Krčkim knezovima, nakon što su oni počevši od godine 1271. postali nasljedni knezovi ili su postojali još i ranije?

¹³¹ M. KOSTRENČIĆ, 1978, 12. Druga mišljenja vidi u M. BARADA, 1952, 54-57).

¹³² Vidi L. MARGETIĆ, 1980, 89.

¹³³ CD IV, 356, isprava od 10. srpnja 1248.

Čini se da u Senju nije bilo još ni u 14. stoljeću pravih plemića jer ne izgleda vjerojatnim da bi se u razmjerno mnogobrojnim ispravama iz 13. i 14. stoljeća propustio navesti njihov odličniji staleški položaj. S druge strane, ne čini se vjerojatnim da bi obitelji Mojzes i Raduč, koje su imale vrlo ugledan položaj u samome vrhu senjskoga društva još početkom 13. stoljeća, bile u to ranije doba podvrgnute podavanjima i tlaki i da su trebale čekati na dolazak Krčkih knezova da ih tek oni oslobode obveza kojima su bili opterećeni pučani.

Po svemu izgleda da su ugledne senjske obitelji, osobito Mojzes i Raduč, koje su imale odlučujući utjecaj u Senju imale položaj slobodnjaka već početkom 13. stoljeća. Dakako da prva vijest iz godine 1205. o njihovoj premoćnoj ulozi u senjskoj općini ne znači da su oni upravo te godine uspjeli zauzeti ključne pozicije u Senju, ali nedostaju vrela iz kojih bismo mogli zaključiti kada su oni i pod kojim okolnostima prodrli u sam vrh senjskoga društva. Jesu li imena Mojzes i David jedne od tih dviju glavnih senjskih obitelji dovoljno uvjerljiv indicij da su oni pomogli hrvatsko-ugarskom kralju Andriji znatnim financijskim sredstvima i za uzvrat dobiti pravo da se udome u Senju i kroatiziraju? Ali, ako je tako, iz toga bi slijedilo da ih je Andrija uvrstio među *servientes regis*, dakle ipak među prave plemiće. Ukratko, nedostatak vrela onemogućava bilo kakav sigurniji zaključak. Krčki su se knezovi, učvrstivši se u Senju, oslonili, dakle, na taj vladajući sloj i birali podknežine i suce u prvom redu iz njihovih redova. Uz to, Krčki knezovi su morali priznati tom vladajućem sloju da svoje posjede ne drže na osnovi povlastica, koje bi im dodijelili Krčki knezovi zbog službe koju obavljaju za njih, nego da je njihovo pravo na posjede nezavisno od Krčkih knezova i da, prema tome, mogu slobodno napustiti grad i stupiti u službu drugih velikaša bez gubljenja prava na zemlju.

Podavanja

1) Podavanja stanovnika senjskog grada i njegova distrikta išla su dijelom u korist feudalnog gospodara, a dijelom gradske općine.

U korist feudalnog gospodara išla su podavanja iz prometa robom.¹³⁴ To

¹³⁴ N. KLAJČIĆ, 1971, 123 navodi da su "općina i vlastelini neumoljivi kada je riječ o trgovačkom poslu". Naše je mišljenje da općina u doba Krčkih knezova, kasnije nazvanih Frankapani, nije ubirala nikakve poreze i podavanja iz trgovačkog prometa. To smo mišljenje pokušali i dokazati u tekstu. Na istom mjestu N. Klaić napominje da "trgovina stokom donosi općini po svoj prilici najviše koristi. Zato i plemić plaća za uvezenu stoku *datium antiquum t consuetum macelli seu becarie*". Po našem mišljenju, plaćanje podavanja u klaonici nema veze s trgovinom stokom, već plemići i građani plaćaju klaoničku taksu, bez obzira je li riječ o stoci za vlastite potrebe ili za preprodaju. Uostalom ta se taksa plaća službenicima gospode (*officialibus*

se vidi iz § 5 po kojemu plemići prigodom dopreme životinja u Senj plaćaju podavanja u određenoj visini "službenicima gospode" (*officialibus dominorum*) i to u klaonici. "Službenicima gospode" plaćaju prema § 7 plemići također i podavanje na promet konja kupljenih u svrhu preprodaje. Kako se u tom § navodi da plemići plaćaju podavanje na isti način kao i ostali (*sicut alii*), proizlazi da su i građani i svi ostali stanovnici plaćali ta podavanja u korist feudalnog gospodara (a ne općini), a jasno je da to vrijedi i za sva ostala podavanja u vezi s prometom robe, bez obzira je li riječ o trgovačkoj ili ugosti telj skog djelatnosti.

Tako su plemići i građani plaćali poseban porez na vino, uvezeno radi prodaje, osim za količinu do 8 stara,¹³⁵ koja je od poreza bila oslobođena (§ 7 ili 119). Plemići i građani bili su oslobođeni od plaćanja poreza na vino, što su ga dovozili u Senj a) ako je bila riječ o vinu iz vlastitih vinograda, b) o tuđem vinu uvezenom za vlastitu potrebu i c) za prvih 89 stara vina uvezenog radi krčmarenja. Pri tome su plemići bili utoliko favorizirani što su plaćali jedan soldin na svaki star vina uvezen između blagdana sv. Mihovila (29. rujna) i Nove godine, dok su građani plaćali za vino uvezeno u tom razdoblju dvostruki iznos, tj. dva soldina, a za dopremljeno vino izvan toga razdoblja jedan soldin (§ 100).

Porez na promet robom kroz gradska vrata koja vode prema kopnu zvao se obično "*tergovina*", a ubirali su ga poreznici zvani "*tergovci*".¹³⁶ "*Dacium*" se obično zvalo porez koji se plaćao u luci (*marina*: § 103) i na vratima koja vode prema moru (*porta maris*).¹³⁷ Razlika u nazivu je beznačajna i proizlazi po našem mišljenju isključivo odatle, što se za trgovačke poslove prema kopnu radije upotrebljavalo slavenski izraz, a za one prema moru latinski (talijanski: *dazio*). Uostalom, nazivi se miješaju.¹³⁸ Tako se npr. u § 121 govori o "*tergovina, dacium vel gabella*" na promet drvima.

dominorum), kako to izričito određuje Statut (§ 5), a ne općini. Općina od klanja stoke nije imala nikakve izravne koristi, jer su ubrani novčani iznosi išli u korist kneza. Nadalje, po N. KLAIĆ, 1971, 120: "plemići su oslobođeni od trgovine za vino". Takva interpretacija člana 100 nije ispravna, jer plemići plaćaju 1 soldin pri uvozu vina u periodu od sv. Mihovila (29. rujna) do prvoga siječnja (§ 100), što se zbog § 6 treba tumačiti tako da plemići plaćaju to podavanje samo za uvezeno vino namijenjeno preprodaji, i to samo za količine iznad 8 stara.

¹³⁵ Veličina stara bila je oko 55,5 l. Vidi Z. HERKOV, 1971, 54.

¹³⁶ *Senjski statut* (1388), §§ 3, 4, 7, 16, 117, 165. F. ČULINOVIĆ, 1934, 173 pogrešno misli da su "tergovacii" trgovci pa iz § 49 zaključuje da je "radi zaštite ekonomski slabijih bilo zabranjeno kupovati odjednom sav živež". Riječ je, međutim, o zabrani kojom se sprječavalo da poreznici iskoriste svoj položaj i kupnju robe za sebe. Oni smiju kupovati samo za feudalca.

¹³⁷ *Ibid.*, §§ 5, 6, 4, 7, 142, 143.

¹³⁸ Vidi npr. § 126. F. ČULINOVIĆ, 1934, 155, 172 misli da se to podavanje plaćalo gradskim činovnicima, a ne svim plemićima.

Plemići i građani plaćali su nadalje porez na kupljeno žito namijenjeno izvozu (§ 4), porez na kupljene konje namijenjene izvozu (§ 7), zatim u klaonici taksu na uvezene životinje. Ona je bila utvrđena u različitoj visini prema vrsti životinja: 4,5 soldina za veliku stoku, 14 denara za malu, 1 soldin za janjad (§ 5) i 3 soldina za svinje (§ 10). Samo građani plaćali su porez na uvezenu sol (§ 99).

Plemići i građani bili su oslobođeni od poreza na promet robe, koju su sami proizveli (§§ 4 i 116), na žito koje su otpremali za prehranu radnika na svojim imanjima (§§ 4 i 118) i uopće na svu uvezenu robu, osim već spomenute takse u klaonici na dopremljene životinje. Plemići nisu plaćali porez na sol (§ 99).

Nadalje, plemićima je bilo odobreno dovoziti vlastitim volovima drva dužine od 14 koraka i vesla do dužine 4,5 koraka (§ 9). Čini se da je kasnije to ograničenje ukinuto jer nije spomenuto u § 121 koji odgovara § 9.¹³⁹

Na nekretnine koje nisu bile u vlasništvu plemića plaćalo se posebno podavanje (§§ 2 i 115).

2) Oslobođanje plemića i pučana pri plaćanju maltarine na uvoz i izvoz robe jedan je od najvažnijih dijelova *Senjskoga statuta* iz 1388. U svojoj iscrpnoj studiji o tome *Statutu* Čulinović je to pitanje samo dotaknuo. On kaže da se "baš u trgovinskom pogledu pravila prilična razlika između patricija i pučanina. Ta-ko npr. plemići i trgovci plaćali su samo neke gradske daće (...). Nasuprot tome pučani su plaćali gotovo sve gradske daće, izuzev na one stvari, koje su sa sobom nosili radi neposredne potrošnje ili za ishranu radnika na njihovim imanjima".¹⁴⁰

Zjačić se ograničio samo na prikaz sadržaja pojedinih članova.¹⁴¹

Temeljitiije se tim problemima pozabavila N. Klaić, koja, za razliku od Čulinovića, misli da po *Statutu* iz 1388. "plemić smije (...) trgovati (...), ali plaća dužne pristojbe (...). To vrijedi za svu robu koju plemić dovozi u grad da bi je dalje preprodavao (konji, žito, vino)".¹⁴² Smatramo da pitanje treba ponovno analizirati.

Osnovne odredbe od kojih pri našim analizama treba krenuti jesu §§ 3, 4, 116 i 117. Pri tome je važno podsjetiti da §§ 116 i 117 predstavljaju kasnije izmjene osnovnoga teksta *Statuta*, donesene između 1390. i 1393. o čemu je već bilo riječi.

¹³⁹ N. KLAJČIĆ, 1971, 138 u bilješki 59 navodi § 9 koji citira i koji govori o § plaćanja na dovoz drva, te kaže da se to isto "određuje i u § 128 (SS, 167)". Pogrešno, jer se u § 128 govori o nečem posve drugom. Možda je riječ o *lapsus calami* pa je umjesto § 121 spomenut § 128. Ali ni u tom slučaju primjedba nije ispravna, jer se u § 9 ograničava pravo plemića na promet drvima i veslima do dužine od 14 odnosno 4,5 koraka, dok u § 121 nema toga ograničenja.

¹⁴⁰ F. ČULINOVIĆ, 1934, 172.

¹⁴¹ M. ZJAČIĆ, 1975, 54 i d.

¹⁴² N. KLAJČIĆ, 1971, 123.

Prije svega, da vidimo što kažu §§ 3 i 4.

U § 3 utvrđuje se da je plemić oslobođen "*ad tergovinam de blado at alijs quibuscunque rebus et mercancijs suis quas conducerent Segnie aut extra portari et conduci facerent quovis modo*" tj. maltarine na žito i na bilo koje druge svoje stvari i trgovačku robu, koju dovozi u Senj ili izvozi ili dade izvesti na bilo koji način.

Po početnim odredbama § 4 plemić je oslobođen "*tam ad portam tergovine quam per mare, de omnibus et singulis suis introitibus, oonducentibus ab inde super eorum animalibus et de omnibus et quibuscunque suis mercancijs solventibus decimam seu aliud tributum tam ad portam quam ad mare*" tj. i na vratima mitnice i na moru za sve svoje proizvode, koje odande prevozi na svojim životinjama, kao i za svaku i bilo koju svoju trgovačku robu na koju se plaća desetina ili drugo podavanje.

Mislimo da se odredbe § 3 odnose samo na plaćanje maltarine preko kopna, a ne i preko mora. Naime, "*liber ad tergovinam*" § 3 stoji umjesto "*liber ad portam tergovine*" tj. slobodan na vratima trgovine, naime vratima koja vode prema kopnu. Tako se i u § 16 kaže da su građani (pučani) slobodni od maltarine "*ad tergovinam et as mare*", dakle na kopnenim vratima i prema moru. Uostalom, i u § 4 govori se o maltarini "*tam ad portam tergovine quam per mare*", što znači ono isto što i *ad tergovinam et ad mare* § 16. Dodajmo usput da se riječima "*quovis modo*", tj. "na bilo koji način" želi naglasiti da nije važan način na koji se stvari i roba fizički prenose, npr. na magarcima ili mulama, u kolima, na leđima itd. "*Quovis modo*" ne može značiti po moru ili po kopnu, jer se za to rabi uvijek i bez iznimke sintagma "*tam ad portam quam ad mare*" ili "*tam per mare quam per terram*" i sl.

§ 3 je čudno sastavljen. Zašto se govori o oslobođenju od maltarine "na žito i na bilo koje druge stvari"? Čemu posebno isticanje žita, kad bi plemići bili oslobođeni od maltarine na žito i bez njegova posebnog spominjanja? Uopće, § 3 je tako široko stiliziran i daje tako opsežno oslobođenje od plaćanja maltarine da se zbog takve njegove široke stilizacije moramo zapitati, čemu je bilo potrebno u § 4 ponovno normirati npr. oslobađanje od plaćanja maltarine na vlastite proizvode, koji se dopremaju na vlastitim životinjama. Iz takve stilizacije nužno, naime, slijedi da vlastiti proizvodi nisu oslobođeni maltarine ako se prenose tuđim životinjama. Usto, ako za vlastite proizvode postoji takav poseban privilegij, onda to znači još i to da senjski plemići nisu oslobođeni maltarine na ostalu robu, koju nisu proizveli. Ali, to je onda u izravnoj suprotnosti s § 3, po kojem su plemići oslobođeni maltarine na uvoz i izvoz sve trgovačke robe. Doduše, po našem se mišljenju § 3 odnosi samo na trgovinu

preko kopna, a § 4 je šire stiliziran, ali i prema tom našem tumačenju ostaje nesavladiva antinomija između vrlo ograničenog oslobađanja po § 4 i generalne klauzule § 3. A jasno je da ne prolazi ni pokušaj interpretacije po kojem se § 4 odnosi samo na promet preko mora – ne samo zato što se tome izričito protivi tekst toga §, nego i zato što djeluje posve neuvjerljivo misao o oslobodenju od maltarine na promet robom preko mora – i to onom, koja je dopremljena na vlastitim životinjama! Ukratko, §§ 3 i 4 sadrže odredbe, koje se međusobno isključuju.

Ako je tako, rješenje problema nameće se samo po sebi: riječi "*et aliis quibuscunque rebus et mercanciis suis*" naknadna su interpolacija. Kako je *Statut* iz 1388. u obliku u kojem do došao do nas nastao tek u 15. stoljeću, kompilator koji je u 15. stoljeću pripremao tekst nije samo prepisivao odredbe iz 1388. godine, nego ih je tu i tamo prilagodio pravnom stanju, koje je postojalo u 15. stoljeću ili možda čak željama vladajućeg sloja, osobito ondje, gdje je to za vladajući sloj bilo od velike važnosti, upravo u pitanju plaćanja maltarine! Kompilator je na riječi "*liber de blado*" naprosto dodao oslobodenje od plaćanja maltarine još i na sve stvari i robu, koja se dovozi ili izvozi iz Senja. Uostalom, ubaciva njem interpolacije kompilator je pravni domet svoje interpolacije proširio daleko od vlastite prvobitne namjere. Kako, naime, po § 16 građani uživaju ista oslobodenja od maltarine kao i plemići iz § 3, proizlazi da po *Statutu* iz 1388. i plemići i pučani mogu bez ikakve maltarine uvoziti i izvoziti svu vrstu robe na kopnu, a u slučaju da se ne prihvati naša teza da je u § 3 riječ samo o kopnom prometu robom – čak na uvoz i izvoz sve robe kopnom i morem.

Ako izbacimo interpolirane riječi, od plaćanja maltarine po *Statutu* iz 1388. oslobođeni su plemići i pučani samo u ovim slučajevima:

1. uvoz i izvoz žita po kopnu (§ 3),
2. uvoz vlastitih proizvoda dovezenih na vlastitim životinjama (§ 4),
3. uvoz robe, na koju se već platilo neko podavanje (npr. desetina) (§ 4),
4. izvoz kupljenog žita za radnike na posjedima (§ 4),
5. izvoz vlastitog vina (§ 6),
6. uvoz stranog vina za vlastitu uporabu (§ 6),
7. uvoz stranog vina iznad 8 stara za preprodaju (§ 6),
8. izvoz vlastitog konja (§ 7),
9. doprema drva do određene dužine (§ 9).

Na uvoz životinja plaćalo se klaoničku taksu (§ 6).

Možda je još zanimljivije utvrditi, na koji promet plemići i građani ne plaćaju maltarinu:

1. na uvoz i izvoz sve tuđe robe po kopnu,
2. na izvoz sve tuđe robe osim žita za radnike po kopnu,
3. na uvoz vlastitih proizvoda dovezenih tuđim životinjama,
4. na uvoz sve tuđe robe preko mora osim tuđeg vina do 8 stara,
5. na izvoz sve tuđe robe preko mora.

Proizlazi da su plemići i građani po *Statutu* iz 1388. bili oslobođeni maltarine na ograničeni način. Ako pretpostavimo da su oslobođenja od plaćanja maltarine prije 1388. bila daleko šira, osobito za plemiće, moramo već *a priori* očekivati da su se oni takvim propisima osjetili teško pogođeni i energično tražili njihovu izmjenu. I doista, odmah nakon smrti kneza Stjepana, knez Ivan pokazao se mnogo popustljivijim. On dozvoljava ove izmjene i dopune za koje se vjerojatno može reći da predstavljaju povrat na pravno stanje prije 1388.:

1. Uvoz i izvoz vlastitih proizvoda potpuno se oslobađa maltarine i za plemiće i građane, i to preko kopna i prema mora (§ 116). Otpada dakle ograničenje na one vlastite proizvode, koji su dovezeni vlastitim životinjama, što je u biti značilo još i to da je uvoz vlastitih proizvoda po moru uvijek opterećen maltarinom.

2. Plemići su u § 117 za sebe ishodili povratak "starih pravica", tj. onoga stanja koje je postojalo prije *Statuta* iz 1388. To se vidi po značajnim riječima da se to pravo potvrđuje *secundum consuetudinem civitatis Segnie longo et longissimo tempore approbatam*, dakle, prema pravnom običaju grada Senja, potvrđenom od davnina. Te riječi očito treba shvatiti kao svjesno vraćanje na pravo prije *Statuta* iz godine 1388. i ukidanje vrlo uskih granica oslobođenja po tom *Statutu*. Gledano tako, riječi "prastari pravni običaji grada Senja" nisu puki pravnički ukras i dobivaju svoj poseban smisao i značaj upravo ovdje. Prema § 117 plemići su, naime, oslobođeni od maltarine:

- a) na uvoz robe dopremljene u Senj kopnom,
- b) na uvoz stvari za osobnu potrebu kopnom i morem, ali oboje pod uvjetom da se roba i stvari ponovno ne izvoze.
- c) plemićima je, nadalje, odobreno da se bave trgovinom drvima bez ograničenja dužine stabala (§ 121).

Ostale su odredbe ostale više-manje jednake:

a) plemići i građani uvoze i izvoze stvari za osobnu potrebu (*res*, ne *merces*!) i vino bez plaćanja pristojbe; jedino se plaća za uvoz vina preko 8 stara (§ 119)

b) plemići i građani slobodno izvoze žito za ishranu svojih radnika na vanjskim posjedima (§ 118)

c) plemići i građani slobodno uvoze žito i povrće (!) na vlastitim i tuđim

životinjama, jedino stranac prijevoznik plaća posebnu taksu (§ 120).

Plemići su bili oslobođeni i svih osobnih tereta (§§ 1 i 114). Građani su pak bili obvezni na ove osobne dužnosti: 1) prijevoz feudalnog gospodara i njegove uže obitelji unutar područja na kojem se prostirala njegova vlast, i to na teret općine (§ 96), 2) prijevoz kneza i uže obitelji izvan područja njegove vlasti, ali na teret feudalnog gospodara (§ 97), 3) dovoz sijena iz Čudnice (§ 98).

U doba sastavljanja §§ 131 do 168 *Senjskoga statuta* presude na novčane kazne išle su izravno u korist feudalnog gospodara. I ranije su one također pripadale Krčkim knezovima, ali su ih oni prepuštali svojim funkcionarima u Senju, podknežinu (*vicecomes*) i zamjeniku (*vicarius*) pa su tako dio svojih feudalnih ovlaštenja prenijeli na svoje podređene (§ 133).

Općina je imala tri glavna vrela prihoda:

1) Tzv. *narok*, koji su plaćali svi građani (osim vijećnika: § 15) i senjski podložnici, koji su živjeli na području senjskog distrikta.

Narok je općina upotrebljavala za:

a) plaćanje prijevoza feudalnog gospodara unutar područja njegove vlasti (§ 96),¹⁴³

b) glasnika i poslanike općine (§ 109),

c) plaću dvaju sudaca, koje je postavljao feudalni gospodar. Oni su dobivali po 6 libara (§ 138),

d) plaću načelnika gradskih četvrti (navkira) i to tako da svaki navkir dobiva po 4 dukata polugodišnje (§ 149),

e) plaću čuvarima gradskih četvrti. Njih je bilo šest u svakoj četvrti, a primali su po dva dukata polugodišnje (§ 150),

f) ostale potrebe (§ 109).

2) Posebno podavanje od 40 dukata koje su plaćala sela Županjol i Prokike. Ta sela nisu, čini se, pripadala izravno u područje senjskoga distrikta, nego su ona Senju dodijeljena vjerojatno nekom darovnicom,¹⁴⁴ možda nekom prigodom kada su Senjani pomogli Krčkim knezovima kakvim novčanim "darom" ili zajmom. Tih 40 dukata dijelili su "viši" slojevi senjskoga društva, tj. suci, biskupi, navkiri i vijećnici, a dio je bio namijenjen i socijalno ugroženim udovi cama (§ 108).

3) Poseban namet, tzv. *collecta*, koji je teretio sve građane, čak i vijećnike (§ 15), ali kojeg nisu plaćali Senjani koji su bili u izravnoj službi plemića (§ 14). Uz to, ubirači poreza na promet robom¹⁴⁵ davali su godišnje po dva talira plemićima.

¹⁴³ O tome pogrešno M. ZJAČIĆ, 1975, 43.

¹⁴⁴ Tako ispravno već N. KLAJČIĆ, 1971, 127.

¹⁴⁵ O tome vidi M. ZJAČIĆ, 1975, 43, koji tvrdi da su tu dužnost imali "senjski trgovci".

Usporedba *Senjskoga statuta* iz 1388. godine i onoga iz 1640. pokazuje da je senjska gradska općina imala po mlađem statutu bolji položaj s obzirom na prava od ubiranja podavanja.

Tako npr. prema § 162 novoga *Statuta* proizlazi da su novčane kazne išle u korist općinske blagajne, a ne više u korist nadređene vlasti. U tom se, naime, § određuje da se ukradeno ili silom oteto vraća vlasniku i da kradljivac uplaćuje općinskoj blagajni (*aerario*) iznos u visini ukradene ili otete stvari. *Aerarium* se u nekim §§ izričito naziva *aerarium commune* (općinska blagajna), npr. u § 148 novoga *Statuta* propisuje se da osoba koja želi postati senjski plemić mora uplatiti 50 dukata općinskoj blagajni, a u § 182 određeno je da pristojba koju plaćaju strani brodovi također pripada *ad commune aerarium*. Nadalje, daća na uvoz soli plaća se u korist općinske blagajne (§ 166); isto to vrijedi i za porez na trgovačku djelatnost (§ 165) i za taksu na isprave (§ 151) pa iz toga treba bez ikakve dvojbe zaključiti da i u drugim slučajevima porezi, takse i druga podavanja također idu u korist općinske blagajne, premda ona nije izričito imenovana. Npr. prema § 149 kupac kuće u Senju "dat će jedan dukat" – očito općinskoj blagajni. Čak u slučaju konfiskacije imovine u korist carske blagajne, npr. za "uvredu carskog veličanstva" (*periurio commisso contra caesaream maiestatem*) trećina konfiscirane imovine pripada općinskoj blagajni. I konačno, prema *Statutu* iz 1640. godine, ako izgubi spor, tuženi plaća kaznu od 12 libara, od čega polovicu u korist općinske blagajne, a polovicu u korist sudskih prisjednika (§ 150).

Senjska se općina našla tako u razmjerno mnogo boljoj situaciji pa je mogla odustati od nameta, koje je prema ranijem *Statutu* (iz 1388. godine) bila prinuđena uvesti da bi pokrila svoje tekuće troškove. Tako je npr. u *Statutu* iz godine 1640. brisan član po kojem građani i podložnici plaćaju narok (§ 109 staroga *Statuta*). Nadalje, brisan je i § da narok razrezuje gradski sudac (§ 155 staroga *Statuta*). Narok se, doduše, spominje u nekim §§, ali on je tamo ostao samo iz nepažnje sastavljača novoga *Statuta*.¹⁴⁶ Isto tako brisan je i § 108 staroga *Statuta*, po kojemu su sela Županjol i Prokike plaćala 40 dukata, ali je i to ukinuto podavanje zabunom ostalo.¹⁴⁷ Da je u oba slučaja riječ o nemarnom radu sastavljača novoga *Statuta* vidi se i po tome što se u nje mu zabunom na nekim mjestima još uvijek spominje feudalni gospodar (*domini!*), Krčki knezovi, koji je inače u drugim §§ brisan i zamijenjen s odgovarajućim carskim organom, npr. kapetanom.¹⁴⁸ To je slučaj s § 98 (u novom *Statutu* § 90), 192

¹⁴⁶ *Senjski statut* iz 1640., §§ 139, 148, 150.

¹⁴⁷ *Ibid.*, § 71.

¹⁴⁸ *Ibid.*, §§ 9, 10, 48 (u *Statutu* iz 1388: 49).

(novi 102), 129 (novi 117) i 138 (novi 120). U jednom je slučaju u novome *Statutu* ostala čak i "gospođa kneginja" (§ 53, po novom § 52)¹⁴⁹.

Naprotiv, čini se da je *collecta*, kao "izvanredni porez" ostala.¹⁵⁰

Pravni sustav

Pozivanje i ogluha regulirani su u *Senjskom statutu* na način koji je vrlo sličan onome, koji je i inače bio predviđen u mnogim srednjovjekovnim pravnim sustavima Sredozemlja.

Tuženoga se poziva tri puta. Ako se on ne odazove prvom ni drugom pozivu, kažnjava se globom u visini po 12 soldina odnosno, ako je riječ o osobama koje stanuju izvan grada na području senjske jurisdikcije, s 45 soldina. Ako se tuženi ne pojavi treći put, gubi spor, dakle, protivno mnogim drugim pravnim sustavima, sud ne raspravlja i ne donosi odluku na osnovi tužiteljeva izlaganja, sudskog razmatranja te ocjene činjeničnog i pravnog stanja, kao i dokaza, što ih je tužitelj ponudio. *Statut* jasno kaže da tuženi *debeat succumbere in lite*¹⁵¹ tj. treba izgubiti spor. Pitanje je da li je takvo rigorozno postupanje bilo uvijek do kraja moguće, pogotovo u slučajevima kada je pravno bilo posve jasno da tužiteljev zahtjev nije opravdan. Sud je valjda ipak izvodio bar posve formalnu kontrolu najvažnijih procesualnih a i materijalnih pretpostavaka presude u korist tužitelja. Da je tako potvrđuju i riječi statuta da se *actori debet fieri plena justitia contra eum*,¹⁵² tj. tužitelju treba priznati puno pravo prema njemu (tj. prema tuženom), što vjerojatno uključuje neku vrstu sumarnog ulaženja u meritum stvari. U protivnom riječi "puno pravo" ne bi imale smisla, jer one pretpostavljaju da tužitelj neće ishoditi presudu u svoju korist ako njegov zahtjev nije pravno utemeljen. Uostalom, je li uopće senjski sud donosio presudu zbog ogluhe u korist tužitelja, ako je činjenično stanje na koje se on poziva bilo grubo neistinito ili se sud zadovoljavao fikcijom da je nedolaskom tuženi priznao navode tužbe?

Ako je tužitelj izostao, on "gubi svoje pravo" (*perdat jus suum*), uz pretpostavku da je tuženi tri puta glasno pozvao tužitelja i pitao ima li netko tko želi nastaviti postupak. Dakle, i prema tužitelju se primjenjivala strogost, koju ne nalazimo čak ni u (npr.) mletačkom pravu, gdje se u slučaju nedolaska tužitelja otvarala rasprava i donosila presuda na osnovi činjeničnog i pravnog stanja, kojima je sud raspolagao.

¹⁴⁹ Vidi i § 82 (po *Statutu* iz 1388. § 86).

¹⁵⁰ *Ibid.*, §§ 7, 14, 15.

¹⁵¹ *Ibid.*, § 33.

¹⁵² *Loc. cit.*

Iz *Senjskog statuta* se ne vidi dovoljno jasno o kakvom je pravnom institutu riječ u §§ 41 i 42, koji govore o navodu. U članu 141 se kaže da je građanin koji je osuđen zbog nekoga novčanog duga, odnosno onaj koji je priznao, imao rok od 8 dana da ga namiri. Ako ne plati u tom roku, devetoga dana do večer njih sati "treba mu učiniti navode". Član nastavlja da takav dužnik, upravo zato što je dozvolio da dođe do navoda, treba platiti sudu 4 libre i dati tuži telju nešto pokretno "u zalog". Ipak, ako je osuđeni građanin dao tužitelju osmoga dana neku nekretninu u ime namirenja, tužitelj je ovlašten prodati je i namiriti iz utrška svoje potraživanje i troškove pisara i pristava. Pri kraju § 43 utvrđuje se da tužitelj koji devetoga dana nije učinio navod, mora ponovno podignuti tužbu i ponovno voditi spor do nove presude. U § 42, koji se po svom sadržaju prislanja uz prethodni §, skraćuje se za tužitelja stranca rok za ispunjenje osuđenog dužnika od 8 na 3 dana pa do navoda treba doći već četvrtog dana. Dužnik treba četvrtog dana dati nešto pokretne ili nepokretne imovine na prodaju i namiriti svoje dugovanje, ali u tom slučaju kupac smije biti samo domaća osoba. Stranac treba tražiti cijenu prodanog zaloga unutar oisam dana, jer će istekom toga daljnijega roka stvar u svakom slučaju pripasti kupcu. Na kraju toga člana određuje se da se i u vezi s potraživanjem stranaca treba paziti na odredbe koje se odnose na navod.

Već je izdavač *Senjskoga statuta* Ivan Mažuranić priznao da su odredbe o navodu nejasne. On kaže: "Ali što biaše upravo navod? da li današnja pljenidba? da li tenuta ili immissio in bona gradovah dalmatinskih srednjega vieka? iz ovoga se štatuta jasno nerazabire".¹⁵³

Vladimir Mažuranić u svojim monumentalnim *Prinosima* za čudo nije u svojim analizama uspio doći dalje od Ivana Mažuranića: "Vjerovnik predaje sa navodom jamačno koji imovinski predmet dužnikov na uživanje, do naplate duga (ili za stalno vrieme)".¹⁵⁴

Zjačić misli¹⁵⁵ da treba uzeti u obzir "korijen" riječi navod "od navesti = predočiti, dati" te da se navod sastojao u tome što je dužnik trebao dati vjerovniku "dio iznosa duga u gotovom novcu ili neku drugu pokretnu stvar".

Čini nam se da se u literaturi nije dovoljno uočilo da je navod djelatnost tužitelja, a davanje zaloga djelatnost osuđenog dužnika. § 41 kaže da dužnik ima rok od 8 dana. Ako tih 8 dana prođe bezuspješno, tužitelj "mora učiniti navod" tijekom devetog dana pa ako dužnik ni tada ne plati, kažnjava se globom od 4 libre u korist suda, s time da mora ujedno dati vjerovniku pokretni

¹⁵³ I. MAŽURANIĆ, 1854, 152.

¹⁵⁴ V. MAŽURANIĆ, 1908-1922, s. 726-727.

¹⁵⁵ M. ZJAČIĆ, 1975, 44.

zalag. Dakle, navod je svečana opomena koju vjerovnik mora učiniti devetoga dana do večeri. Ako ne poduzme taj korak, on mora ponovno pokrenuti spor. Očito se htjelo maksimalno ubrzati postupak u vezi s ostvarenjem novčanih potraživanja pa su zbog toga i propisani kratki rokovi i čvrste obveze i vjerovnika i dužnika. Iz istoga se razloga strancima izlazi u susret time što se rok od 8 dana skraćuje na 3 dana.

Kazneni sustav

1. Kazneni sustav *Senjskoga statuta* vrlo je jednostavan: smrtna kazna predviđena je za krađu stvari u vrijednosti od najmanje 100 libara (§ 43) i za silovanje (§ 48).

Novčana kazna od 100 libara zapriječena je samo u slučaju da stranac rani nekog bodežom na agresivan način (*irato animo*).

Novčana kazna od 50 libara predviđena je samo za krađu stvari u vrijednosti do najmanje 50 libara (§ 43), za zlostavljanje u tuđoj kući (§ 60), nadalje ako stranac zaprijeti (§ 63), zatim za pljusk u (§ 82) i vrijeđanje suca u sudnici (§ 91).

Najčešće su novčane kazne od 24 i 6 libara.

Kaznom od 24 libre kažnjava se krađa u vrijednosti od 24 libre (§ 43), zatim, ako nepošten čovjek zlostavlja poštenu ženu (§ 56), ranjavanje (§ 57), zlostavljanje štapom (§ 58) i kamenom u ruci (§ 59), nasilno ulaženje u tuđu kuću (§ 67), držanje krivih mjera u krčmi (§ 65) i mesnici (§ 68), nadalje, ako mesar iznosi kožu iz klaonice bez dozvole (§ 67), zlostavljanje ženske osobe koja prodaje vino u svojoj kući (§ 79), udarac mačem (§ 127), kao i nekoliko težih djela kojima se krše propisi o ubiranju maltarine, npr. krijumčarenje (§ 50), kupovanje robe na nedozvoljenom mjestu (§ 83) i drugo (§§ 49, 88 i 89).

Ostala manje opasna djela kažnjavaju se sa 6 libara. Među tim djelima vrijedi spomenuti: ako pošteni čovjek zlostavlja poštenu ženu (§ 56), udaranje bačenim kamenom (§ 60), krivo mjerenje prodane robe u trgovačkoj radnji (§ 66) ili krčmi (§ 64), kockanje izvan odobrenog mjesta (§ 53), branje grožđa u tuđem vinogradu (§ 87), zlostavljanje krčmarice (§ 80) i pro davača (§ 81), te još neka djela (51, 52, 54, 55, 75, 76, 77, 78, 84, 85).

2. Kako je *Senjski statut* sastavljen istodobno s *Krčkim statutom* i kako su u njihovoj redakciji sudjelovali djelomično isti funkcionari, izaslanici Krčkih knezova, od velike je pravnopovijesne važnosti usporedba odgovarajućih kaznenopravnih normi u ta dva statuta. Nadalje, budući da je *Vinodolski zakon* pisan za područje koje neposredno graniči sa senjskim distriktom, a razmak vremena sastavljanja nije, pravnopovijesno gledano, pretjerano velik (jer iznosi

točno stotinu godina), usporedbu ćemo protegnuti i na *Vinodolski zakon*.

a) Prije svega upada u oči da ni *Senjski* ni *Krčki statut* uopće ne spominju ubojstvo. Treba zaključiti da je na oba područja još uvijek vladalo prastaro običajno pravo, koje je bilo opće poznato i u koje sastavljači svjesno nisu htjeli ulaziti, smatrajući se u neku ruku nenadležnim, to više, što je običajno pravo smatralo da se ubojstvo u prvom redu tiče obitelji ubojice i ubijenog. Nećemo pogriješiti ako pretpostavimo da je u slučaju ubojstva ubojica u pravilu uspio pobjeći odnosno sakriti se i da su nakon toga počeli pregovori između dvije obitelji, koji su svršavali u pravilu nagodbom i pomirenjem nakon što je za ubijenoga plaćena vražda.

Zanimljivo je da je *Vinodolski zakon* posvetio dosta prostora ubojstvu. Pri tome se posebno normiralo ubojstvo čovjeka iz kneževe obitelji u širem smislu riječi. *Vinodolski zakon* prepušta odluku o kazni takvog zločina knezu. Ako se zločinca ne može uhvatiti "neka knez uzme vražbu, tj kaznu u novcu kakvu i koliko bude htio" (član 29). Još je zanimljivija odredba o ubojstvu kmeta po kmetu. *Vinodolski zakon* utvrđuje naknadu u visini od 100 libara u korist rođaka ubijenoga i 2 libre u korist gradske općine (član 31). Knez, za čudo, ne dobiva ništa. U pojedinosti ne možemo ovdje ulaziti, jer bi nas to odvelo predaleko.

b) Za silovanje *Senjski statut* predviđa smrt. Slično je i u *Krčkom statutu*, ali s dodatkom da je taj statut predvidio prilično komplicirani način dokazivanja. Naime, ako se optuženom za silovanje ne može dokazati zločin na osnovi svjedočenja tri svjedoka, stavlja ga se na muke, pa ako prizna, gubi glavu, ali ne gubi imetak. Ako pak ne prizna, oslobađa ga se. Međutim, ako ne postoje svjedoci, njih se može zamijeniti s dvanaest porotnika, koji prisežu na uvjerenost iskaza silovane. Bira ih se među rođacima silovane, i to tako da polovicu izabere silovana, a polovicu silovatelj. Smatra se da je dokaz porotnicima uspio, ako je u prilog silovane priseglo bar 9 porotnika (str. 2-4 *Krčkog statuta*).

Prema članu 56 *Vinodolskog zakona* za silovanje se kažnjava silovatelj s kaznom od 50 libara u korist kneza i isto toliko u korist silovane žene "ako ne bi mogao s njom na neki način učiniti nagodbu". Silovanje se dokazuje svjedocima, a ako njih nema, silovana priseže s 24 porotnika, s time da propust pri prisezi silovane ili samo jednoga od porotnika ima za posljedicu oslobađanje okrivljenoga. Ako silovana ne može naći dovoljan broj porotnika "dužna je ta žena priseći za one koji joj nedostaju".

c) *Senjski statut* sadrži odredbe o krađi koje nisu potpuno jasne. Propisuje se sankcija "za prvu krađu" (*pro primo furtu*), ali nema odredaba o tome kako se kažnjava druga i eventualne daljnje krađe. Ali ni norme o kazni za prvu

krađu nisu jasne. Naime, za krađu koja "dosiže 24 libre" kradljivac se osuđuje na novčanu kaznu od 24 libre, za krađu u visini od 50 libara plaća se novčana kazna od 50 libara, a za krađu od 100 libara tata se vješa "već za prvu krađu". Ako to znači da se za krađu od 24 libre kažnjava s 24 libre, onda bi iz toga slijedilo da se za krađu od 24 do 50 libara plaća kazna od 50 libara ali ostaje nejasno kakva je kazna za krađu od 50 do 100 libara. Nije li možda u Statutu propisana kazna od 24 libre za krađu od 24 libre i kazna od 50 libara za krađu od 50 libara samo kao primjer, s time da se možda htjelo reći da kazna iznosi onoliko libara koliko je libara ukradeno? Osim toga, dobiva se dojam da je stariji tekst na osnovi kojega je sastavljen statut morao drukčije izgledati i da je kazna za krađu morala biti stupnjevana ovako:

- do 24 libre – gubitak uha i bičevanje
- preko 24 libre – gubitak uda
- preko 100 libara – vješanje.

Na to nas upućuje osebujna stilizacija srednje kazne: ako je tat uhvaćen u krađi 50 libara, treba izgubiti jedan ud ili platiti 50 libara. Uostalom, slično stupnjevanje poznaje i mletačko pravo.

Iz §§ 43 i 44 proizlazi da se u Senju vodila knjiga kažnjenih. U protivnom bi se samo po sjećanju moglo znati je li netko ukrao prvi puta ili ne, a također se ne bi moglo znati jesu li opetovane krađe dosegle 100 libara i zbog to ga dolazilo do primjene kazne vješanjem (§ 44).

Oštećenom se krađa nadoknađuje dvostruko. To izričito predviđa § 43 (*satisfacere dampnificato*: naknaditi oštećenom) i 44 (*dampnum solvere*: platiti štetu). To je utoliko zanimljivije što po *Krčkom statutu* (str. 11) i *Vinodolskom zakonu* (član 8) tat plaća okradenom dvostruki iznos krađe, a ako je okra deni knez ili netko iz šire kneževe pratnje, naknada je sedmerostruka.

Prema *Krčkome statutu* stupnjevanje novčane kazne provedeno je na mnogo podrobniji način nego u *Senjskom*. Tako npr. za krađu peradi plaća se kazna od 27, janjadi 36, a jednogodišnje ovce 48 soldina. Za krađu košnice plaća se 4,5 za krađu ovce 9, za krađu mladog magarca 13,5 odraslog magarca 27, ždrepeca, kobile i krave 36, a za krađu vola ili konja 60 libara. Druga krađa kažnjava se dvostruko, a treća smrtnom kaznom. Međutim, već i prva krađa stvari u vrijednosti preko 50 libara kažnjava se smrću.

Prema *Vinodolskom zakonu* kazna za krađu je 40 soldina tj. 2 libre. Ako je prigodom noćne krađe oštećeni povikao "pomagajte", kazna je iznosila 50 libara.

d) *Senjski statut* osobito strogo kažnjava napad i zlostavljanje, koje bi u Senju počinio stranac. Za potezanje bodeža na prijeteći način kažnjava se stranac s 50, a za ranjavanje bodežom sa 100 libara (§ 63). Da se time htjelo

spriječiti neredu u luci, koji bi mogli omesti trgovačke veze Senja koje su bile za nj od vitalna značenja, *Vinodolski zakon* bi to pitanje mnogo bolje riješio. Naime, prema članu 11 *Vinodolskog zakona* "tko počini nasilje u vinodolskom pristaništu treba platiti knezu 50 libara". Istom kaznom kažnjava se i razbojništvo "na putu ili drugdje" (član 6). Dakle, *Vinodolski zakon* kažnjava vrlo strogo sve po činioce nereda bez obzira je li riječ o strancu ili domaćem čovjeku. Time kod stranih trgovaca jača osjećaj sigurnosti pa će rado dolaziti u luku, u kojoj je bolje zaštićen. Naprotiv, *Senjski statut* je usmjeren na nešto drugo, tj. na zaštitu domaćih ljudi od napada stranaca. Zato nije nemoguće da je navedena senjska odredba imala još neki drugi cilj. Možda se njome štitila samostalnost grada, koji je imao dobrih razloga da sumnja u miroljubivost svojih susjeda pa je smatrao da je korisno zaprijetiti visokom novčanom kaznom svakome stranom izgređniku.

e) Čudno je što *Senjski statut* nema ni odredaba kojima se kažnjava napadač koji bi drugoga lišio ruke ili noge. Naprotiv, *Krčki statut* predviđa za takav delikt vrlo visoku novčanu kaznu od 50 celeza (str. 13), dakle 100 libara, od kojih polovica pripada feudalnom gospodararu, a polovica oštećenom. I *Vinodolski zakon* prelazi preko toga kaznenog djela, ako je riječ o kmetu. Jedino ako je riječ o ljudima u kneževoj službi, *Vinodolski zakon* propisuje u članu 30: "Ako bi kojemu od njih ud odsjekao ili oštetio, tako da zbog toga ne bi mogao povratiti prvotno zdravlje, neka plati onu globu, na koju ga knez hoće osuditi". Vjerojatno je po shvaćanju Senjana i Vinodolaca takav teški delikt protiv tijela ulazio u širi pojam vražde, tj. djela koje se ostavlja da ga međusobno riješe obitelj zločinca i obitelj žrtve, bilo nagodbom, bilo na koji drugi način. Nije nemoguće da se za takvo teško oštećenje plaćalo u Vinodolu polovicu vražde za ubojstvo, tj. 50 libara. To bi odgovaralo normiranju toga zločina u *Krčkom statutu* uz razliku da je po tom statutu donesenom 100 godina kasnije od *Vinodolskog zakona*, knez traži za sebe isti iznos, koji je dobivao oštećeni, tj. daljnjih 50 libara.

f) Prema *Senjskome statutu* zlostavljanje "s kamenom u reci" (*cum lapide in pugno*) kažnjava se kaznom u visini od 24 libre (§ 59), a "s bačenim kamenom" (*cum lapide deiecto*) sa 6 libara (§ 60). Pri tome se izjednačava opasnost za tjelesni integritet žrtve, ako napadač zlostavlja kamenom u ruci i "s izblanjanom batinom" (*cum baculo levigato*). Oboje se kažnjava s 24 libre. Očito se smatralo da je veća opasnost od takvog zlostavljanja, pri kojem su napadač, oružje i žrtva u neposrednom kontaktu, budući da takav napada može izazvati teže posljedice, to više što i kamen može biti veći. Pravnopovijesno je zanimljivo usporediti to shvaćanje s regulativom po *Krčkom statutu*. Naime, *Krčki statut* propisuje: "Ako bi netko nekoga udario batinom ili kamenom,

držeci ga u ruci (...) neka plati 6 celeza" (str. 12), tj. nešto preko 12 libara. Naprotiv, po istome *Statutu* "ako bi netko udario nekoga nožem ili kamenom kojeg bi pustio iz ruke, neka plati 12 celeza" (str. 13), tj. preko 24 libre. Dakle, po *Krčkom statutu* smatra se, obratno od odredaba *Senjskog statuta*, da je opasnije bacanje kamena, nego udaranje kamenom. *Krčki statut* izjednačava bacanje kamena s udarcem bodeža i kažnjava dvostruko više od slučaja, kad netko udari batinom ili kamenom. Drugim riječima, *Krčki statut* u prvom redu osuđuje osobito neprihvatljivu agre sivnost napadača, koja se očituje u tome što je za oružje uporabio nož, odnosno bacio kamen na nekoga, tko nije u neposrednoj blizini i tko možda bježi od napadača ili tko nije baš tako blizu napadaču da bi taj predstavljao za njega neposrednu opasnost. Oba stajališta bilo bi korisno proučiti sa šireg pravnopovijesnog aspekta.

g) *Senjski statut* određuje vrlo visoku novčanu kaznu za pljusku. Bez obzira na to o pripadniku kojega je staleža riječ, pljuska se smatra velikim napadom na čast uvrijeđenoga i kažnjava s 50 libara (§ 82), dakle isto tako visoko kao i vrijeđanje suca u vršenju njegove funkcije (§ 91). Očito su Senjani bili mnogo osjetljiviji na povredu časti pa makar i pljuskom, koja ne ostavlja za sobom tragova na licu, a čak ni pretjerane fizičke boli, nego li na tjelesne povrede. Za zadavanje rane drugoj osobi plaćalo se 24 libre (§ 57), dakle manje od polovice kazne za pljusku.

I Krčani su bili vrlo osjetljivi na povredu časti pljuskom, ali su čast stupnjevali prema društvenom ugledu. Ako je pljusku pretrpio vijećnik, kazna je iznosila 50 libara, dok se pljuska običnog pučanina kažnjava s 25 libara (str. 15).

Začudo, *Vinodolski zakon* ne govori o pljuski. Naprotiv, *Vinodolski zakon* propisuje neobično visoku kaznu za zlonamjerno zbacivanje hovrlice (pokrivača glave) nekoj ženskoj osobi. Uvrijeđenoj ženi plaća se 48 libara a knezu 40 soldina (2 libre). Drugim riječima, za zbacivanje hovrlice uvrijeđena žena dobiva približno isti iznos kao za silovanje. Treba zaključiti da je takvim zbacivanjem napadač želio dati na znanje da je žena po njegovom mišljenju nepoštena i da nema pravo nositi časno pokrivalo glave. *Senjski* i *Krčki statut* imali su pre ma toj vrsti uvrede vrlo mlak stav. Po *Krčkom statutu* zbacivanje klobuka kažnjavalo se s 1 celezom, dakle nešto više od 2 libre (str. 15), a *Senjski statut* se čak zadovoljavao najblažom kaznom koja je uopće predviđena u *Statutu*, tj. s 20 soldina (1 libra). To je usporedivo s *Vinodolskim zakonom* u slučaju da žena baci ženi hovrlicu s glave, što se kažnjavalo s 2 libre kazne u korist kneza i dvije ovce u korist uvrijeđene. Vinodolci su očito polazili sa stajališta da u živahnoj izmjeni mišljenja može među ženama lako doći do razmjerno blagog fizičkog obračuna ("počupale su se") u kojem su insinuacije

na čast protivnice nerijetko bile popraćene zbacivanjem hovrlice.

h) Verbalni napadi (uvreda i kleveta), nisu se u Senju, čini se, smatrali osobito važnim. Kažnjavalo se jedino vrijeđanje suca u sudnici (§ 91) i to s 50 libara, dok je vrijeđanje suca izvan suda, doduše spomenuto (§ 92), ali iz nepoznatih razloga kazna nije unesena u tekst. *Krčki statut* spominje vrijeđanje vijećnika pa ga kažnjava s 12 celeza (nešto preko 24 libre), ali samo uz pretpostavku da je do toga došlo "bez vijećnikova povoda" (str. 14). Uz to *Krčki statut* kažnjava žensku osobu koja psuje drugu ženu novčanom kaznom od 13 celeza, dakle, nešto preko 6 libara (str. 13-14). Treba zaključiti da je zabunom ispalo vrijeđanje muškaraca po muškarcu i da se ono kažnjavalo sa 6 celeza. Naime, ako se vrijeđanje vijećnika kažnjavalo s 12 celeza, a žene po ženi s 3 celeza, čini se više nego vjerojatnim da je vrijeđanje muškaraca moralo biti kažnjavano upravo kaznom od 6 celeza. I ovdje je *Vinodolski zakon* suvremeniji i propisuje da se uvreda ili kleveta bilo muške bilo ženske osobe kažnjava s 4 libre, od kojih 2 pripadaju knezu a 2 uvrijeđenoj osobi.

i) Prema članu 56 *Senjskoga statuta* kažnjava se sa 6 libre novčane kazne "čovjek istog društvenog ugleda" (*in equalitate constitutus*)¹⁵⁶ koji zlostavlja poštenu ženu ili djevicu a ako bi to učinio "nepošten čovjek" (*inhonestus homo*), kazna je 24 libre. Što to znači "pošten čovjek"? Čini nam se najvjerojatnije da je riječ o čovjeku koji nije upisan u općinsku knjigu delinkvenata.

j) Senjani su vrlo visoko cijenili dom, u kojem je pojedini građanin stanovao ("*my home, my castle*") i oštro kažnjavali one, koji bi na bilo koji način povrijedili svetinju kućnog ognjišta. Ako bi netko prodro u tuđu kuću i tamo fizički napao korisnika kuće, kažnjavalo ga se vrlo visokom kaznom od 50 libara (§ 61). Ako je došlo samo do nasilnog upada u tuđu kuću, za sâm taj nasilni akt plaćalo se 24 libre (§ 62). Uz to pravila se oštra razlika između krčmarice, koja u svojoj kući prodaje svoje vino od krčmarice koja prodaje vino u tuđoj krčmi (§ 80). Ako bi netko zlostavljao prvonavedenu, kažnjavalo ga se s 24 libre, dok je kazna za zlostavljanje u drugom slučaju iznosila 6 libara.

3. Stvarno i obvezno pravo

a) Dosjelost na nekretninama po *Senjskom statutu* duboko se razlikuje od dosjelosti po rimskom klasičnom i Justinijanovom pravu i po modernom pravu. *Senjski statut* ne traži za dosjelost dobru vjeru i naslov (*titulus*), već se zadovoljava pukim tridesetogodišnjim posjedom uz jedinu pretpostavku da taj posjed neprekinuto traje i da posjednik ne plaća kroz to vrijeme nikakvo podavanje dotadašnjem vlasniku. Dosjelost se po *Senjskom statutu* u mnogome

¹⁵⁶ Takav bolji tekst ima *Senjski statut* iz 1640. godine.

približava koncepcijama postklasičnoga i ranosrednjovjekovnog prava, po kojima se u takvoj pravnoj situaciji više radi o zastari vlasnikova prava, nego li o stjecanju vlasništva dosjelošću.¹⁵⁷

b) Prodaja nekretnine bila je po *Senjskom statutu* uvjetovana četverostrukom javnom objavom¹⁵⁸ u četiri uzastopne nedjelje. Te javne objave nesumnjivo su mletačkog porijekla. One su u Mletke uvedene tek početkom 13. stoljeća i odatle proširile na mnoga naša pravna područja.

S tim je u vezi i zabrana otuđivanja nekretnine koja je i po *Senjskom statutu* bila dozvoljena svakome tko je na nekretninu polagao neko pravo.

c) Pravo otkupa¹⁵⁹ po *Senjskom statutu* pripada ne samo rođacima, nego i susjedima. To je i inače uobičajeno u pravnim sustavima razvijenog srednjeg vijeka. Odredbe *Senjskog statuta* o otkupu vrlo su kratke i oskudne. Statut određuje samo to da osoba ovlaštena na otkup treba zabraniti prodaju i istovremeno položiti iznos za koji je nekretnina prodana, i dokument po nalogu jednoga od rektora.

Statut govori o "prodaji i (drugom) otuđenju". Iz toga bi se moglo zaključiti da je senjsko pravo otkupa obuhvaćalo čak i darovanje. Ali to otvara dalja pitanja o kojima *Senjski statut* šuti. Naime, zabrana zamjene uz pravo ovlaštenika da ponudi drugu odgovarajuću zemlju ili protuvrijednost zamijenjenog zemljišta pretpostavlja razmjerno složeni postupak procjene, organa procjene i drugih s tim povezanih pitanja. Što se pak darovanja tiče, poznato je da je staro hrvatsko pravo odobravalo darovanje zemlje za spas duše, ali u ograničenom opsegu.

S druge strane, kako je u § 26 *Senjskoga statuta*, koji jedini regulira ovo pitanje, riječ o otkupu, a ne o prvokupu, čini se mnogo vjerojatnijim da je senjsko pravo otkupa u ranije doba pripadalo samo rođacima, a da je tek kasnije prošireno i na susjede ili, drugim riječima, da je riječ o tipičnom slavenskogermanskom pravnom institutu, a ne o institutu mletačke provenijencije, koji je, temeljen na idejama bizantskoga prava, već u vrlo rano doba odobravao to pravo i rođacima i susjedima.

¹⁵⁷ O dosjelošti na širem kvarnerskom području, uključujući i Senj, vidi L. MARGETIĆ, 1983, 64-65.

¹⁵⁸ O tome na širem kvarnerskom području vidi L. MARGETIĆ, 1983, 69-71.

¹⁵⁹ O tome na širem kvarnerskom području vidi L. MARGETIĆ, 1983, 61-63.

TEKST SENJSKOG STATUTA IZ 1388. (STATUTUM SEGNAE)

In nomine individue trinitatis, patris et filys et spiritus sancti, amen. Curentibus annis domini MCCC. Octuagesimo octavo, die quinto mensis May. Cum dominorum proprium est semper invigilare et totis viribus attendere, vt ciues et subditi eorum cum firmo auxilio iuste reguntur, et sub equitatis regula gubernentur, sic quod boni in tranquillitate permaneant, et mali eorum demeritis hisce legibus debitam penam paciantur et luant, huc accidit quod Magnifici et potentes ac strenui d(omi)ni. Stephanus et Johannes fratres et filij condam felicis recordacionis domini Comitis Bartholomei, Comites Vegle, Modruscie, Gezchae ac Vinodoli, nec non Segnie domini naturales, predictis solícite intendentes, et ciuitati eorum Segnie modum et ordinem per formam statutorum et bonarum consuetudinum dare cupientes, mediantibus generosis viris: domino Thoma de Ripa vicario Segnie, domino Laurentio de Corbauia, domino Johanne de Vegla, domino Paulo etiam de Vegla militibus, et Duymo condam domini Stephani militis videlicet Vegle, fidelibus seruatoribus dictorum dominorum ad infrascripta specialiter deputatis et destinatis, conuocatis et ad sonum campane more solito congregatis Rectoribus, consiliarijs et viris fide dignis ciuitatis Segnie, habita dilligenti et solícita deliberatione, circa bonam constitutionem, modum et ordinem dicte ciuitatis Segnie perpetuo obseruandam, iussu et mandato dictorum dominorum pro bono statu ciuium et forensium et quorumcumque aliorum Segnie residentium, et declinantium quoquomodo, statuerunt et ordinaruerunt:

§ 1. Primo et ante omnia, quod nobiles viri de Segnia sint et perpetuo esse debeant liberi et exempti in ciuitate Segnie et suo districtu ab omni et qualibet angaria, grauamina et tributo et quauis factione, quod et que dici, excogitari, ymaginari aut modo aliquo exprimi posset uel potuisset, perpetuis futuris temporibus cum heredibus eorum et cuiuslibet ipsorum.

(§ 2. S)tatuerunt et ordinaruerunt, quod quilibet nobilis de Senia possit et valeat stare, manere et recedere de Senia cum bonis suis et familia, quandocunque et quocienscunque voluerit, et quod possit seruire cuicunque domino eidem placuerit ad libitum uoluntatis sue.

§ 3. Item statuerunt et ordinaruerunt, quod quilibet nobilis de Senia sit et proprie esse debeat liber ad tergouinam de blado et alijs quibuscunque rebus et mercancijs suis quas conducerent Segnie, aut extra portari et conduci facerent quouis modo.

(§ 4. I)tem statuerunt et ordinaruerunt, quod unusquisque nobilis de Segnia sit liber et francus, tam ad portam tergouine quam per mare, de omnibus et singulis suis introitibus, conducentibus ab inde super eorum

animalibus, et de omnibus et quibuscunque suis mercancijs soluentibus decimam seu aliud tributum, tam ad portam quam ad mare; de blado quocunque quod emerent causa conducendi extra per mare, teneantur et debeat unusquisque nobilis soluere debitum dacium officialibus dominorum, saluo si emerent causa mitendi suis laboratoribus.

§ 5. *Item statuerunt et ordinauerunt, quod quilibet nobilis de Segnia sit liber et exemptus a solutione cuiuscumque datij animalium que conduceret tam per mare quam per terram, saluo datio antiquo et consueto macelli seu becarie, quod est quatuor solidos cum dimidio paruo pro quolibet armento pro quolibet animali minuto denarios XIV.; et pro quolibet agno seu capreto solidum vnun; quod quidem datum vnusquisque nobilis debet soluere officialibus dominorum ad macellum.*

Libertas nobilium Segnie pro vino

(§ 6. *Item statuerunt, quod nobilis de Senia nullus teneatur aliqui soluere de suo vino proprio quod conduceret de extra, nec de vino forense, uidelicet Marchiano aut de Romandiola quod uelet pro usu domus sue. De vino autem forense quod aliquis nobilis conduceret Segniam causa mercandi, teneatur et debeat soluere datum consuetum et prout alij soluunt, saluo quod octo staria non teneatur sed liber sit et exemptus.*

§ 7. *Item statuerunt, quod unusquisque nobilis de Senia possit uendere suos proprios equos sine solutione tergovine aut alterius tributi maris; de equis autem alijs emptis causa reuendendi, teneatur soluere datum et consuetam gabellam officialibus dominorum sicut alii.*

Pro nobilibus ementibus possessiones

§ 8. *Item statuerunt, quod si aliquis nobilis de Segnia emeret aliquam domum, vineam aut aliam possessionem ab aliqua persona priuata, ipsa possessio debet esse libera sicut alia bona nobilium Segnie; set si nobilis uenderet aliquam possessionem alicui populari uel alteri priuate persone, dicta possessio debet effici tributaria pariter cum alijs bonis emptoris.*

§ 9. *Item statuerunt et ordinauerunt, quod vnusquisque nobilis de Senia possit conducere cuiuscumque quantitatis et mesure ligna et arbores usque ad longitudinem quatuordecim passa inclusive, et eciam Remos usque ad longitudinem quatuor passa cum dimidio inclusiue, super boves eius; abinde uero sit in uoluntate dominorum.*

§ 10. *Item statuerunt et ordinauerunt quod nullus nisi nobilis possit tenere boues ad tiram, sub pena librarum quingentarum paruorum pro quolibet contra faciente et quociens fuerit contrafactum. Saluis illis qui sunt consueti habere et tenere boues ad vlacham, et hominibus de Prochicho et Supanichom ac Climnice, qui propter consuetudinem remaneant ad uoluntatem dominorum.*

§ 11. *Item statuerunt, quod nulus nobilis audeat habere in socium aliquam priuatam personam popularem seu forensem, sub pena librarum quingentarum paruorum, quam quilibet contrafacientum et quociens fuerit contrafactum...*

(§ 12.) *Item statuerunt, quod nulus possit emere lignamina ab alienis magistris scripta, sub pena librarum viginti quatuor paruorum, quam incurat tam ille qui emit, quam ille qui vendit, tociens quociens fuerit contrafactum.*

§ 13. *Item statuerunt, quod nulus possit intaricare lignamina ad tiram sine licencia Regiminis, sub pena librarum viginti quatuor et perdeni lignamina sua, tociens quociens fuerit contrafactum.*

(§ 14.) *Item statuerunt, quod bouari, molendinari, ortulani, et magistri nemoris nobilium de Segnia sint et esse debeant liberi et exempti a solutione collecte segiss et quocumque alio grauamine ciuitatis.*

§ 15. *Item sentenciauerunt et ordinauerunt, quod consiliarij et homines de consilio Segniensi, sint et esse debeant liberi a solucione Narocorum et eundi in barchis seu aliis lignis armatis de Segnia et guardia ciuitatis, que fit omni nocte; debent tamen soluere collectam et ire in barchis pro stipendiis et facere guardiam ordinatam per turmas metu ignis, et custodiam que fieret metu inimicorum.*

Libertas civium Segnie

(§ 16.) *Item statuerunt, quod ciues sint liberi, ad tergovinam et ad mare, de rebus eorum sicut nobiles ciuitatis ut supra, et a solucione daciorem prout nobiles, saluo, quia boues habere non debeant ad tiram.*

§ 17. *Item statuerunt, quod nemo nobilis aut popularis, terigena uel forensis, audeat emere lignamina maioris mensure, reseruato nobilibus, causa mercandi aut animo reuendendi. Sub pena librarum quingentarum pro quolibet contrafaciente et quociens fuerit contrafactum.*

(§ 18.) *Item statuerunt, quod Rectores, nobiles et homines de consilio teneantur et debeant ire ad consilium, quandocumque et quocienscumque audiuerint sonum campane, et quidquid ibidem fuerit factum, deliberatum seu alicui concessum, saluo semper statu et honore dominorum, debeat esse ratum et perpetuo valiturum.*

§ 19. *Item statuerunt, quod Rectores, nobiles ac homines de consilio debeant omni anno eligere et confirmare Judicem comunis Segnie in festo sancti Michaelis, mense Septembri. Qui quidem Judex debet iurare, quod faciat iusticiam et rectum Judicium, postposito omni hodio, timore pariter et amore.*

(§ 20.) *Item statuerunt, quod dicti Rectores et consiliarij debent bis in anno ponere Nauclerios, videlicet in festo sancti Michaelis, et in festo sancti Georgi; qui quidem nauclerij debent habere ...*

§ 21. *Item statuerunt, quod dicti Rectores et consiliarij possint eligere Cancellarium vnum tantummodo qui scribat contractus et acta curie Segniensis solus, et nullus alius possit facere contractus aut allia acta scribere nisi ipse; quod si faceret, sit nullius valoris ac irritum et inane totum illud quod reperietur esse scriptum aut notatum manu alterius persone, nisi hoc quod probaretur factum esse in absencia officialis et de licencia rectorum aut alicuius rectoris Segnie.*

(§ 22.) *Item statuerunt, quod dictus officialis comunis Segnie sit liber et absolutus ab omni factione et factionibus, et quod gaudeat illis inmunitatibus et exemptionibus quibus gaudent coeteri nobiles.*

§ 23. *Item statuerunt, quod nemo possit uel debeat uendere aut emere aliquam possessionem rei immobilis nisi fuerint prius quatuor proclamaciones facte continuis quatuor diebus dominicis immediate subsequentibus alta et preconata uoce. Et dicta proclamatio debet fieri quando pulsatur pro epistola in ecclesia catedrali, et debeat fieri prima proclamatio in cimiterio dicte clesie in loco debito et consueto, aut permissum per dominum seu in consilio Segnie specialiter concessum. Quod si uendicio sine predicta celebrata sit, ipso iure nullius [sit] ualoris.*

Prohibitio proclamationum faciendarum

(§ 24.) *Item statuerunt, quod ubi aliquis prohiberet fieri proclamationem seu instrumentum de aliqua possessione que proclamaretur, aut in qua haberet aliquod ius: non possit fieri contractus alienacionis dicte possessionis; et si fieret, talis contractus sit nullius ualoris, nisi talis possessio fuerit possessa annis triginta continuis, aut talis prohibicio fuisset de iure in iudicio annihilata, sicut hactenus est consuetum.*

§ 25. *Item statuerunt, quod quicumque possiderit aliquam possessionem annis triginta continuis, non soluendo pensionem, censum, uel aliud tributum de ipsa alicui, talis possessio ipso iure sit perpetuo possessoris, non obstante aliquo instrumento uel scriptura faciente in contrarium.*

Pro depositione precii pro aliqua possessione vendenda

(§ 26.) *Item statuerunt, quod si quis prohiberet venditionem et alienationem alicuius possessionis, animo habendi eam nomine proximitatis aut vicinitatis, debeat appresentare precium, quo uendita est talis possessio, et ipsum deponere cum scriptura iuxta mandatum rectoris, alioquin talis prohibicio nulla sit.*

§ 27. *Item statuerunt, quod Rectores Segnie teneantur et debeant, audito sono campane, uenire ad locum iudicii, uidelicet sub logia Campusij, aut iuxta magazenum salis, ubi ius reditur tribus diebus qualibet septimana, uidelicet:*

diebus martis, Jouis et sabbati, horis debitis,^a ad dandam audientiam singulis coram eis conparentibus et litigare uolentibus de rebus <et> mobilibus et maioribus causis tam ciuilibus quam comunalibus (!) et possessionibus quibuscunque, et lites predictas determinandi, sentenciandum et executioni mandandum iuxta statuta et consuetudines seu reformationes civitatis Segnie. In hijs et alijs quibuscunque diebus possint et ualleant Rectores Segnienses audire et sentenciari minores lites et questiones quascunque, in loco predicto sedentes et non stantes.

(§ 28. Item statuerunt, quod in dictis diebus omnes officiales curie, uidelicet: scribe comunis, douornici et preco, debeant adesse rectoribus ad fungendum officio suo, prout et sicut consuetudo ciuitatis requirit.

(§ 29. Item statuerunt, quod reus citari debeat mediante douornicho, aut ciue Segniensi seu suburbano uel famulo rectoris ubi douornicus non reperiretur.

(§ 30. Item statuerunt, quod in predictis tribus diebus iuridicalibus duo iudices sedentes ad Bancum iuris, possint quascunque causas ciuiles et criminales audire et sentencialiter diffinire, uocato tamen tertio Iudice comunis ad ius, si uenire poterit. Si uero non poterit, reliqui duo ad bancum sedentes possint, ut dictum est, audire et determinare letigia iuxta consuetudinem ciuitatis.

Modus proceduræ in iudicio

(§ 31. Item statuerunt, quod unaqueque sententia debet scribi in quaterno comunis, manu officialis, citationes et alia acta quecunque termino data in maioribus comunis uidelicet possessionum et maiorum causarum. Aliter talis sententia et actus non sit alicuius ualloris, et sic uoluerunt esse de omnibus que fiunt et aguntur in foro iudiciali.

(§ 32. Item statuerunt, quod ciuis citatus legitime, ut dictum est, et non conparens in termino sibi dato per nuncium curie, Juridicalibus soluere debet soldos XII paruos.

(§ 33. Item si secunda vice citatus non conparuerit aut comparere neglexerit, soluere debeat alios XII soldos. Si uero tertia vice citatus non conpauerit et comparere neglexerit, debeat succumbere in lite, et actori debet fieri plena iusticia contra eum, sua contumacia non obstante; et hoc intelligatur de ciuibus Segnie qui debent citari ad domum habitationis eorum seu personaliter^b ubi repertus fuerit; de qua citatione debet constare per manum officialis comunis in quaterno comunis Segnie.

(§ 34. Item statuerunt, quod citatus super causis predictis maioribus debet habere terminum octo dierum, si uolerit, ad respondendum suo

aduersavio pro prima uice; pro secunda debet habere terminum trium dierum, nisi causa esset criminalis et immineret periculum mortis, quo casu nullum debet habere terminum propter imminens mortis periculum.

(§ 35. *Item statuerunt, quod homines citati morantes extra ciuitatem Segnie in tenutis et districtu Segnie cum sigillo rectoris, si non conparuerint termino sibi dato, soluere debeant contumacia soldos xl. quinque paruorum pro primo termino; et totidem pro secundo termino ubi non conparuerint; et pro tertio debent succumbere in lite, sua contumacia non obstante.*

(§ 36. *Item statuerunt, quod si actor citauerit aut citari fecerit aliquem de aliqua possessione aut maiori causa nec aparuerit in die Juridicali ad terminum sibi datum seu per aduersarium requisitum, perdat in eo Jus suum, eius contumacia non obstante, aduersario tamen presente et uocante alta uoce ter in iudicio partem aduersam si ei uellet aliquis opponere et in dicta lite sibi mota procedere.*

(§ 37. *Item statuerunt, quod pristauus debeat habere de qualibet decena soldinorum usque ad soldinos xl. quinque, solidum unum; et abinde supra usque ad libras centum et xl. denarios ^{or.} *IV* pro libra; et abinde ultra nil debet habere; si quando esset de centum milibus ducatorum, nisi unum celesum uidelicet soldos quadraginta quinque.*

(§ 38. *Item statuerunt, quod ille qui perdit questionem pecuniariam, perdat expensas ocurentes circa scripturam notarii et pristai.*

(§ 39. *Item statuerunt, quod ille, qui ponitur in tenutam et possessionem alicuius rei emte uel sibi adiudicate tamquam sue, debeat dare et soluere pristauo unum celesum.*

Convictis octo dierum terminus pro solvendo.

(§ 40. *Item statuerunt, quod nemo possit appellare de aliqua lite pendente de aliqua possessione, nisi coram utroque dominorum; et de sententia pecuniaria aut alia quauis, non possit appellare, nisi stare Juri et parere iudicio Rectorum Segnie.*

(§ 41. *Item statuerunt, quod ciuis conuictus aut confessus de aliquo debito soluendo debet habere octo dierum ad soluendum alteri ciui; infra quos si non soluerit, nona die debet sibi fieri nauod usque ad uesperas noni diei; quon si non soluerit, remanet libras ^{or.} *IV* curie, dando pignus de capsula actori, si permiserit se peruenire ad nauod. Si uero octaua die ciui dederit aliquam possessionem pro solutione debiti, actor tenetur eam recipere et uendere secundum consuetudinem Segnie, pro solutione sui debiti et expensis scribe et pristai. Et si actor non prosequeretur Jus suum immediate et continuo, perdat totum quod fecit et de nouo reincipere causam predictam.*

(§ 42. *Item statuer(unt), quod tam forensis quam terrigena forensi soluere debeant quod tenentur infra dies tres, infra quos si non soluerit, in quarto debet dare pignus de capsula, et si non haberet, debet dare aliud pignus, quod debet uendi terrigene et non forensi, exigendum infra dies octo, alioquin sit emptoris; saluo semper iure nauodi.*

(§ 43. *Item statuerunt, quod quicumque repertus fuerit commisisse furtum ad summam librarum XXIV^{or.} ascendens, soluere debet pro primo furto libras XXIV^{or.} infra octo dies, et si non soluerit, aut debet perdere auriculam et frustari; et si repertus fuerit furatum fuisse libras L. debet perdere membrum unum aut soluere libras L.; et si repertus fuerit in furto centum librarum, debet suspensi ad furcam etiam pro primo furto. Fur tamen si soluendo fuerit, debeat soluere et satisfacere dampnificato.*

(§ 44. *Item statuerunt, quod quicumque repertus fuerit commisisse furtum ad summam centum librarum pluribus in uicibus, debeat suspendi et dampnum soluere.*

(§ 45. *Item statuerunt, quod damnificatus, reperiens furtum apud uel circa furem, possit eum intromittere cum nuncio curie et in presentia bonorum virorum.*

(§ 46. *Item statuerunt, quod ille qui accusat aliquem de furto ascendente ad summam librarum XXIV^{or.} debet probare per duos testes; quod si probatum fuerit per unum testem fide dignum, quod possit poni ad torturam; de furto ascendente ad ualorem librarum L. debet probare per tres testes; de furto autem librarum centum probabitur per quatuor testes, et si in hoc casu non haberentur nisi duo testes fide dignos tantum, accusatus debet poni ad torturam.*

(§ 47. *Item statuerunt, quod sigillum comunis stet et tenere debeat iudex comunis, et pro quolibet sigillo possit accipere soldos quatuor et non ultra; a nobilibus autem nil debet accipere.*

(§ 48. *Item statuerunt, quod si quis uiolauerit puellam virginem aut aliquam honestam mulierem, debeat mori.*

(§ 49. *Item statuerunt, quod tergouacii nil debeant emere pro se ad portam, sub pena librarum XXIV., nisi pro dominis.*

(§ 50. *Item statuerunt, quod quicumque fecerit contrabampnum soluere debeat curie libras uiginti quatuor parurorum.*

(§ 51. *Item statuerunt, quod quicumque uenerit in portum sine banderia cum nauigio, soluat libras sex.*

(§ 52. *Item statuerunt, quod quicumque uendiderit uinum forense post tercium sonum campanae, cadat ad pena librarum sex, saluo uino segnano et*

uino maluasiae et romano et taberna comitisse.

(§ 53. *Item statuerunt, quod qui luxerit ad taxillos alibi quam in platea aut in taberna comitisse uel maluassie aut uini Segniensis, cadat ad penam librarum sex, et patronus similiter.*

(§ 54. *Item statuerunt, quod qui deiecerit aquam uel alias imundicias super aliquam personam euntem per uiam, soluat libras sex pro quolibet contrafaciente et quociens fuerit contrafactum.*

(§ 55. *Item statuerunt, quod qui deiecerint turpitudinem in uia, cadat ad pena librarum sex paruorum pro quolibet contrafaciente et quociens fuerit contrafactum.*

(§ 56. *Item statuerunt, quod qui uerberaret aliquam bonam mulierem uel uirginem in qualitate constitutam, soluat libras sex; set si inhonestus homo uerberaret honestam puellam uel mulierem honestam, soluat libras XXIV.*

(§ 57. *Item statuerunt, quod cuius qui uulneraret alium ciuem, soluat libras uigintiquatuor.*

(§ 58. *Item statuerunt, quod qui uerberauerit cum baculo leuigato, soluat libras uigintiquatuor.*

(§ 59. *Item statuerunt, quod qui uerberauerit cum lapide in pugno, soluat libras uigintiquatuor.*

(§ 60. *Item statuerunt, quod qui percusserit cum lapide deiecto, soluat libras sex.*

(§ 61. *Item statuerunt, quod qui uerberauerit allium in domo sua, cadat ad pena librarum quinquaginta.*

(§ 62. *Item statuerunt, quod qui intrauerit uiolenter in domum alienam, cadat ad penam librarum uigintiquatuor.*

(§ 63. *Item statuerunt, quod si forensis euaginetur ensem animo irato super illum, cadat ad penam librarum quinquaginta; et si uulnerauerit, incidit ad penam librarum centum.*

(§ 64. *Item statuerunt, quod quicumque fecerit malam mensuram ad tabernam, cadat ad penam librarum sex.*

§ 65. *Item statuerunt, quod quicumque repertus fuerit habere cadagnum falsum, cadat ad penam librarum XXIV.*

(§ 66. *Item statuerunt, quod qui repertus fuerit habere falsas mensuras in statione sua quocumque modo, cadat ad penam librarum sex.*

(§ 67. *Item statuerunt, quod beccarij non debeant portare corria a macello sine licencia officialium macelli, sub pena librarum XXIV.*

(§ 68. *Item statuerunt, quod macellator tenens falsam stateram ad macellum soluat libras uigintiquatuor; et pro falso pondere soluat libras sex.*

§ 69. *Item statuerunt, quod dacium uini Dalmacie soluatur iudicibus*

Segnie, videlicet golubat. duo pro car. et golubat IV^{or.} pro uasello et daciumn cementis.

(§ 70. Item statuerunt, quod primum bampnum librarum IV. in principio sui regiminis debeat uenire iudicibus.

§ 71. Item statuerunt, quod quilibet iudex tempore sei regiminis debeat habere annuatim de bampnis libra XXIV. et etiam debitum proueniens de cellensis, uidelicet de portis uel fenestris de nouo fiendis et citacionibus, et de collectis prochichi et supanichum, ut moris est.

(§ 72. Item statuerunt, quod qui acceperit capellum uel caputeum de capite alterius animo irrato, soluat saldos uiginti.

§ 73. Item statuerunt, quod iudices in regimine constituti possint deffalcare unum denarium pro libra carniuum, quas emit ad macellum pro sua familia.

(§ 74. Item statuerunt, quod Iudices Regentes debent habere omni septimana in die Jovis duas libras carniuum a beccariis, aut libras IV^{or.} in anno.

§ 75. Item statuerunt, quod macellatores debent uendere de carniibus quas tenent ad bancum unicuique petenti donec durent carnes, sub pena librarum sex.

(§ 76. Item statuerunt, quod quilibet tabernarius debet dare et uendere de uino posito ad tabernam cuicumque petenti, sub pena librarum sex.

(§ 77. Item statuerunt, quod quicumque, citatus de aliquo debito uel alia legitima causa, negauerit ueritatem in iudicio, cadat ad penam librarum sex pro quolibet contrafaciente et quociens fuerit contrafactum.

(§ 78. Item statuerunt, quod quicumque exiuerit de taberna non soluendo pro uino accepto contra uoluntatis tabernarii, cadat ad penam librarum sex pro quolibet contrafaciente et quociens fuerit contrafactum.

§ 79. Item statuerunt, quod quicumque uerberauerit aliquam honestam mulierem, uiduam uel coniugatam aut puellam, suum uinum uedentes in domo sua, cadat ad penam librarum XXIV.

(§ 80. Item statuerunt, quod quicumque uerberauerit tabernariam, cadat ad penam sex librarum.

§ 81. Item statuerunt, quod quicumque uerberauerit uenderigolas aut uenderigolam, cadat ad penam librarum sex.

(§ 82. Item statuerunt, quod quicumque dederit allapam, cadat ad penam librarum quinquaginta pro quolibet contrafaciente et quociens fuerit contrafactum.

§ 83. Item statuerunt, quod nemo audeat emere aliqua mercimonia, per portam tergouine ueniencia, citra ecclesiam sancti Johannis baptiste, sub pena librarum

XXIV.

(§ 84. *Item statuerunt, quod quicumque emerit totam pullorum uno simul, cadat ad pena librarum sex.*

§ 85. *Item statuerunt, quod quicumque inhonestus aut suspectus repertus fuerit ultra tercium sonum eundo sine lumine, cadat ad penam librarum sex.*

(§ 86. *Item statuerunt, quod fiant semper sedillia infra unum mensem, a die quo defficerent; et quod nunc refficiantur hinc ad unum mensem.*

§ 87. *Item statuerunt, quod quicumque intrauerit uineam alterius et de ea uuas aportauerit extra, cadat ad penam librarum sex, et soluendi dampnum illatum arbitrio bonorum virorum extimattum.*

(§ 88. *Item statuerunt, quod quilibet Segnanus et districtualis Segnie possit intrare per portas et loca usitata cum animalibus et lignaminibus et aliis rebus eorum, aliqua pena non obstante; uerum si forensem conduxerit secum, cadat ad penam librarum XXIV. et qui cum eo est, perdat quod conduxerit; quorum omnium accusanti deueniat tertia pars.*

§ 89. *Item sententiauerunt, quod unusquisque conducens aliquod mercimonium segniam, saluo lignamine, debet intrare et exire per portam tergouine; quod si non fecerit, cadat ad penam librarum XXIV.*

(§ 90 *Item sententiauerunt, quod quicumque sua in mala custodia permiserit ignem accendi in domo habitationis sue, ita quod appareat de extra, cadat ad penam librarum ...*

§ 91. *Item sententiauerunt, quod qui dixerit uerba injuriosa iudici sedenti ad bancum, cadat ad penam librarum L.*

(§ 92. *Item sententiauerunt, quod si quis injuriatus fuerit rectori aut rectoribus alibi in ciuitate quam ad bancum, cadat ad penam librarum ...*

§ 93. *Item statuerit, quod si quis percusserit tergouatios aut eorum famulos facientes officium suum, cadat ad penam librarum ...*

Set siquis eis aut alteri eorum, seu eorum famulis, uerbis injuriosis uituperauerit dum suum officium gererent, cadat ad librarum ...

Pro protestatione

(§ 94. *Item sententiauerunt, quod siquis, sentiens se grauatum ab alio, protestatus fuerit aduersario suo dampnum et expensas, quod protestanti fiat iusticia de eo, quod legitime probauerit fore dampnificatum.*

§ 95. *Item sententiauerunt, quod si quis uidet aliquam rem suam uendi aut hedificari in preiudicium suum, possit prohibere cum nuncio curie; quo facto nichil possit preiudicare uel preiudicium prohibenti fieri.*

(§ 96. *Item, si Magnus dominus noster, aut domina comitissa seu eorum filii, sunt ituri per mare per dominium eorum, ciuitates aut insulas: ciues Segnienses tenentur eos ducere usque ad locum ad quem uadunt tantum, et ibi*

eos dimittere expensis dictorum; tamen pecunias seu salaria nautarum soluit comune de narrochis.

§ 97. *Item, si predicti dominus, domina aut filij uadunt par mare extra eorum dominium, Segnienses debent ire et ducere eos et reducere omnibus expensis eorum, uidelicet domini, domine aut filiorum.*

(§ 98. *Item, quod ciues Segnie tenentur et debent portare fenum domini comitis de çudnice tantum et non aliunde, nec alias res.*

§ 99. *Item, quilibet ciuis et popularis soluit pro tergouinam pro sestario salis ad portam, denarya IV^{ro}, nobiles uero non.*

(§ 100 *Item, quilibet ciuis et popularis soluit ad portas pro tergouina pro quolibet sestario uini unum solidum pro sestario; et a festo sancti Michaelis usque ad annum nouum solidos duos pro sestario, nobiles uero unum.*

§ 101. *Item, pro porcis, conductis uiuis ab extra tam nobilis quam ciuis coluit in becharia solidos IIIes pro dacio, de salitis non.*

(§ 102. *Item, quilibet nobilis et ciuis Segnie, uolens extrahere animalia per portas terre aut maris ad uendendum, soluit dadium anticum in becharia.*

§ 103. *Item, quilibet nobilis aut ciuis Segnie, uolens extrahere equos, per marem ad uendendum, soluit decimum in marina et non aliud.*

(§ 104. *Item, ciues ciuitatis Segnie et subditi dicte ciuitatis sunt liberi ad portas tergouine et non soluunt tergouinam, sicut alii ciues; nisi in casibus supra notatis.*

§ 105. *Item, quilibet suppositus iuridictioni, habitans extra ciuitatem Segnie, gaudeat eo priuilegio et immunitate quo alii ciues.*

(§ 106 *Item, dicti subditi iuridictioni Segnie possunt extrahere omni die sabbati medium sestarium uini, sine aliqua tergouina.*

§ 107. *Item, dicti subditi in festo natiuitatis, in festo sancti Martini, in festo sancti Michaelis, in festo omnium sanctorum, in festo paschatis, possint extrahere uinum pro familia, sine aliqua tergouina.*

(§ 108 *Item, uilla çupano chulmo et prochiche, supposite iuridictioni Segnie, soluunt annuatim in festo natiuitatis ducatos quadraginta nobilibus ciuitatis Senie; qui distribuuntur inter rectores, alios nobiles, prelatos, uiduas, nauclerios, consiliarios.*

§ 109. *Item, narochi qui inponuntur per subditos ciuitatis Segnie et etiam per ciues ciuitatis, expenduntur in barchis pro domino, ut supra dictum est. Item in nuncios aut ambasiatores comunis uel in aliam necessitatem pro comuni emergentem.*

(§ 110 *Item, quod nullum uinum forense possit uendi ad menutum a festo sancti Michaelis (usque ad annum) nouum, nisi uinum Segniense.*

§ 111. *Item, nullum uinum forense potest uendi diebus dominicis ad minutum usque quo missa magna perficietur in ecclesia sancte Marie Segniensis; non potest nec post tercium sonum campane.*

(§ 112. *Item, quilibet rector ciuitatis Senie qui est in officio, potest concedere uni tantum aperire tabernam forniseam ante missam magnam, et non alius.*

§ 113. *Item, uinum segniense potest uendi post tercium sonum campane, et potest ludi libere in ea taberna de die et de nocte ad taxillos.*

(§ 114 *Item, quod nobiles ciuitatis Segnie non tenentur ad aliquod munus reale modo, uel personale modo, uel mixtum, ordinarium aut extraordinarium.*

§ 115. *Item, bona et possessiones dictorum nobilium sunt exempta ab omni honore reali modo aut mixto, ordinario aut extraordinario.*

(§ 116. *Item, redditus dictorum nobilium, cuiuscunque generis sunt, sunt liberi et exempti ab omni gabella, dacio uel pedagio per portas ciuitatis Segnie, uel per mare; et similiter alii ciues.*

§ 117. *Item, quod dicti nobiles non tenentur nec debent soluere, secundum consuetudinem ciuitatis Segnie longo et longissimo tempore approbatam, aliquam tergouinam de aliquibus mercibus per eos conductis ad ciuitatem Segnie, uel de aliis rebus pro uictu et uestitu, per terram uel per mare, in ciuitate Segnie; nec ferendo eas extra ciuitatem per terram uel per mare.*

(§ 118. *Item, nobiles ciuitatis Segnie possunt extrahere libere per mare bladum quod dant laboratoribus suis, stantibus in uineis et possessionibus suis, pro uicto eorum, et pro toto tempore quo ibi morantur. Et similiter ciues Segnie.*

§ 119. *Item, nobiles, et similiter ciues, sunt exempti ab omni dacio, gabella et alia angaria de rebus per eos conductis ad ciuitatem Segnie cuiuscunque generis sint, uel extra; saluo de uino per eos conducto de marchia, pro quo soluunt. Sed non octo staria prout alii forenses.*

(§ 120. *Item, dicti nobiles et eciam populares sunt exempti et liberi ab omni tergouina pro blado aut legumine conducto ad ciuitatem Senie, siue super animalibus suis, siue forensibus; tantum conductor forensis soluit unum solidum pro bestia sua, et uocatur ochasina.*

(§ 121. *Item, nobiles ciuitatis Segnie possunt conducere libere lignamina, tam per terram quam per mare, sine aliqua tergouina, dacio uel gabella.*

(§ 122. *Item, tergouaço de Senia de dare ogni anno de taleri epiadani ali çentil homi.*

(§ 123. *Item, quod nobiles ciuitatis Segnie habent liberum arbitrium seruiendi cui volunt extra dominium domini comitis, et uti frui suis possessionibus libere sine aliquo honore, ac si continue stetissent in ciuitate Segnie, reali uel personali aut mixto.*

§ 124. *Item possessiones nobilium ciuitatis Segnie uenduntur libere et sine aliquo honore reali, ac si essent penes dictos nobiles uenditores.*

(§ 125. *Item, similiter ei emunt nobiles possessiones a popularibus, efficiuntur libere et sine aliquo honore.*

§ 126. *Item, quilibet nobilis potest interficere ad maccellum sua animalia defectuosa sine aliquo dacio et libere.*

(§ 127. *Item, si aliquis nobilis extrahat gladium causa percuciendi et non percuciat, nichil soluit; si percucit, soluit libras uiginti quatuor; et idem in ciue.*

§ 128. *Item, nobiles ciuitatis Senie possunt seccare in planicie seu planine Segnie per VIII. dies ante populares Segnie, sine aliquo impedimento, et ubi uolunt.*

(§ 129. *Item, quod nullus ciuis aut forensis ausus est trahere trabes aut planchones de mensura, aut arbores, nisi dominus comes et nobiles ciuitati Segnie.*

§ 130. *Item, quando romipete uadunt romam per ciuitatem Segnie, primo debent honerari nauigia nobilium; secundo ciuium; tercio forensium; uidelicet anchonitani primo.*

(*Ista infrascripta capitula sunt immunitates, Exemciones, Jurisdictiones et priuilegia nobilium ciuium ciuitatis Segnie.*

§ 131. *Inprimis, ciuitas Senie debet haueere unum uice comitem.*

(§ 132. *Item, ciuitas Segnie debet habere unum uicarium.*

§ 133. *Item dicti vice comes et vicarius colligebant omnes condempnaciones et*

diuidebant per medietatem inter se pro salariis eorum; aliquando dominus comes soluit prouidere eis salariis, et condempnaciones habebat ipse.

(§ 134. *Item, vice comes habet de pecuniis prochichi et çupanihulmi ducatos tres.*

(§ 135. *Item, vicarius habet de dictis pecuniis ducatos III.*

§ 136. *Item, dictis vice comiti et vicario defalcatur unus denarius pro libra carniem emendarum pro domo sua per dacianum.*

(§ 136. *Item, nobiles et consiliarii ciuitatis Segnie habent iuridictionem elligendi unum Judicem pro comuni de nobilibus ciuitatis Segnie.*

(§ 137. *Item, nobiles et consiliarii ciuitatis Segnie habent iuridictionem elligendi unum Judicem pro comuni de nobilibus ciuitatis Segnie.*

§ 138. *Item alios duos Judices dominus comes habet iurisdictionem elligendi pro libito uoluntatis.*

(§ 139. *Item, predicti Judices habent pro salariis eorum primo de narochis quilibet eorum libras VI.*

§ 140. *Item, de condempnacionibus quilibet eorum habet libras XXXIV^{or}.*

(§ 141. *Item, de beccaria seu dacio becharie quilibet eorum habet in carne primo libras IV.*

§ 142. *Item, dicti iudices habent daciū uini dalmatini totum.*

(§ 143. *Item, dicti iudices habent totum daciū calçine seu cementi, conducti ad portum Segnie.*

§ 144. *Item, dictis iudicibus defalcatur unus denarius pro libra carnum emptarum pro domo eorum.*

(§ 145. *Item, habent a quolibet contumace libras II., solidos V.*

§ 146. *Item, dicti nobiles habent iurisdictionem elligendi cum consiliariis duos nauclerios per sex menses, qui habent custodire ciuitatem de nocte cum custodibus.*

(§ 147. *Item, habent iustare mensuras omnes ciuitatis Segnie, et patroni earum soluunt eis pro iustacione.*

§ 148. *Item, quilibet de istis naucleriis habet ducatos Iv^{or} de narochis per sex menses.*

(§ 149. *Item, dicti naucleri debent habere custodes sex.*

§ 150. *Item, quilibet de istis custodibus debet habere ducatos II. pro sex mensibus de narochis.*

Libertas dominorum iudicum Segnie

(§ 151. *Item, dicti vice comes, vicarius et Judices ciuitatis Segnie habent merum et mixtum imperium et iurisdictionem ordinariam in condempnando malefactores in honore, in persona.*

§ 152. *Ite, quod dicti nobiles ciuitatis Segnie habent iurisdictionem creandi nobiles et eciam ciues qui non essent de ciuitate Segnie.*

Pro iudicibus tempore nundinarum sancti Georgij

(§ 153. *Item, iudex comunis tempore nundinarum sancti Georgii habet iurisdictionem ordinariam et omnes condempnationes pecuniarie, cuiusunque quantitatis sint, spectant ad eundem.*

§ 154. *Item, dictus iudex tenetur habere et facere custodiam illis diebus suis sumptibus, licet aliqui de chraio tenentur sibi ad aliqua exema (pet i pol redaka radirano i zapisano "ou ye znet").*

§ 155. *Item, similiter inponere narochos. Nobiles habent inponere secundum discrecionem suam cum consilio aliquorum melius cognoscencium diuicias soluencium.*

(§ 156. *Item, in ciuitate Segnie debent esse tres examinatores nobiles iurati, qui debent examinare omnia maleficia confecta in ciuitate Segnie et ultimas uoluntates, si sunt ualida de iure et secundum consuetudinem ciuitatis Segnie, et postea se subscribere ad maiorem fidem; et de istis examinadoribus dominus comes ponebat unum, secundus fiebat de domo de Raduchis. tercius illorum de Moysis.*

§ 157. *Item, confinia ciuitatis Segnie sunt usque ad Sitinam uersus Strissam, et mons totus est Segnie, ut patet in priuilegiis que habet dominus comes, quamuis gratia sua attribuiret eum castro Maluçim et priuati sumus dicto monte et pasculis usque ad lucho inclusiue.*

(§ 158. *Item, alia confinia ciuitatis antedecte sunt usque ad male prochiche uersus brineas inclusiue.*

§ 159. *Item, tercia confinia dicte ciuitatis Segnie sunt usque ad sucham chosicam, siue vineam Juliani de lucha inclusiue uersus ledenice.*

(§ 160. *Item, quod bone memorie genitrix domini nostri domini comitis, contra debitum iurem et sine aliqua culpa ciuium ciuitatis Segnie, abstulit de territorio ciuitatis Segnie et contulit dictis hominibus seu castro ledenice; et hoc gratia uestra bene potest scire.*

§ 161. *Item, quod quando Morowlachi exeunt de monte et uadunt uersus gaccham, debent stare per dies duos et totidem noctes super pasuis Senie, et totidem tempore quando reuertuntur ad montem; et si plus stant, incidunt ad penam quingentarum librarum.*

(§ 162 *Item, quod in ciuitate Segnie fiunt tres terme seu custodie pro igne: unam habet domus illorum de Raduchis; aliam habet domus illorum de Moysis; terciam habebat illa de cochouic que fuit attributa iudici Anthonio.*

§ 163. *Item, nullus nobilis neque ciuis ciuitatis Segnie, habens nauigium uel barcham, soluit pro armiçio in portu Segnie.*

(§ 164. *Item, quod si aliquis nobilis ciuitatis Segnie comisisset aliquod maleficium pro quo inponeretur pena pecuniaria, non debet condempnari ad penam aliquam pecuniariam, sed debet poni in banno seu mitti ad confinia secundum discrecionem iudicantis.*

§ 165. *Item, quilibet nobilis qui est in officio vice comitatus aut vicariatus aut est Judex, est liber et franchus cum mulis suis Modrussie, a tergouina Modrussie.*

De seruandis carnibus et piscibus ori rectoribus

(§ 166. *Item, quilibet beccarius et piscator, uendens pisces uel carnes in ciuitate Segnie, tenetur et debet seruare de carnibus et de piscibus pro pecuniis cuilibet Rectori ciuitatis Segnie ad mandatum eorum, post dominum comitem.*

§ 167. *Item, quod nobiles ciuitatis Segnie habent ius patronatus in*

ecclesia sancte Crucis de ualle Senie in elligendo plebanum seu abbatem illius ecclesie.

(§ 168. Item, quod iudex comunis ciuitatis Segnie habet tenere sigillum comunis, et pro sigillando pro quolibet sigillo habet solidos octo.

^a debitis rkp. deditis ^b personaliter rkp. per litem

PRIJEVOD

STATUT SENJA

U ime nepodijeljena trojstva, oca i sina i duha svetoga, amen. Tekuće godine gospoda 1388., dana petoga mjeseca svibnja. Kako je svojstvo vladajućih da se brinu i da svim snagama nastoje da građanima i svojim podložnicima daju čvrstu pomoć i da im pravedno vladaju te da ih se upravlja načelom pravednosti tako da dobri ostanu u miru, a da loši pretrpe na osnovi odgovarajućih zakona kaznu koju zaslužuju i da je podnesu, zbog toga se zbililo da su velemožna, moćna i snažna gospoda, braća Stjepan i Ivan, sinovi gospodina, kojeg se sretno spominjemo, kneza Bartolomeja, knezovi Krka, Modruša, Gacke i Vinodola, i ujedno prirodni gospodari Senja, brižno uzimajući u obzir naprijed rečeno, u želji da svojem gradu Senju dadu sklad i red uz pomoć statuta i dobrih pravnih običaja preko plemenitih muževa gospodina Tome de Ripa, vikara Senja, vitezova gospodina Lovre iz Krbave, gospodina Ivana iz Krka, gospodina Pavla, također iz Krka te Dujma (sina) pokojnog gospodina viteza Stjepana, vjernih službenika rečene gospode, posebno upućenih i odaslanih da bi obavili niže navedeno, sazvali su i na zvuk zvana na uobičajeni način sabrali rektore, vijećnike i vjerodostojne ljude grada Senja, nakon pažljiva i brižna razmatranja onoga što se odnosi na dobar pravni poredak, sklad i red rečena grada Senja, koji treba trajno poštivati, po zapovijedi i nalogu rečene gospode radi dobrog stanja građana i stranaca te svih drugih koji prebivaju u Senju ili u nj svraćaju, utvrdili i odredili:

§ 1. Prvo i prije svega, plemeniti muževi Senja neka jesu i neka trajno budu slobodni u gradu Senju i njegovu području od svakog tereta, opterećenja, podavanja i obveze, koja se može ili bi se mogla izreći, pronaći, zamisliti ili na bilo koji način izraziti, (i to) trajno za buduća vremena (zajedno) sa svojim potomcima i s bilo kojim od njih.

(§ 2.) Utvrdili su i odredili da svaki senjski plemić može i smije stanovati, prebivati i otići iz Senja sa svojim dobrima i obitelji, kadgod i kolikogod puta zaželi te da može služiti kojem god gospodaru hoće po svojoj slobodnoj volji.

§ 3. Nadalje su utvrdili i odredili neka bude i svakako neka senjski plemić ostane slobodan od maltarine na žito i na bilo što drugo svoje i trgovačku robu, koju dovozi u Senj ili izvozi ili dade izvesti na bilo koji način.

(§ 4.) Nadalje su utvrdili i odredili neka svaki senjski plemić bude slobodan i oslobođen i na vratima mitnice i na moru za svoje prihode koje odande prevozi na svojim životinjama kao i za svaku i bilo koju svoju trgovačku robu na koju se plaća desetina ili drugo podavanje, bilo na gradskim vratima, bilo na moru; za bilo koju vrstu žita koje kupuje radi izvoza preko mora, svaki plemić dužan je i treba službenicima gospode platiti odgovarajuće podavanje, osim ako kupuje za potrebe svojih radnika.

§ 5. Nadalje su utvrdili i odredili da svaki senjski plemić bude slobodan i izuzet od plaćanja bilo kakva podavanja na životinje koje prevozi, bilo po moru, bilo po kopnu, osim starog i uobičajenog podavanja klaonica i mesnica, tj., 4,5 mala soldina na svako govedo, za svaku malu životinju 14 denara, a za svakog janjca ili kozlića 1 soldin. To podavanje treba svaki plemić platiti službenicima gospode u mesnici.

(§ 6.) Nadalje su utvrdili da nijedan senjski plemić nije dužan platiti što na svoje vlastito vino, što ga dovozi izvana, a ni na strano vino, tj. iz (pokrajine) Marke ili Romagne, koje mu treba za kućnu uporabu. Na strano vino pak koje plemić dovozi u Senj radi trgovanja, dužan je i treba platiti uobičajeno podavanje, kao što plaćaju i drugi, do 8 stara.

§ 7. Nadalje su utvrdili da svaki senjski plemić može prodavati svoje vlastite konje bez plaćanja podavanja ili nekog drugog tributa na moru; na druge pak konje kupljene radi preprodaje dužan je platiti podavanje i običajenu "gabelu" službenicima gospode, kao i drugi.

§ 8. Nadalje su utvrdili, ako neki senjski plemić kupi neku kuću, ta nekretnina treba biti slobodna kao i ostala dobra senjskih plemića; ali ako plemić proda nekretninu nekom pučaninu ili drugoj privatnoj osobi, ta nekretnina postaje podložna podavanjima zajedno s ostalim kupčevim dobrima.

§ 9. Nadalje su utvrdili i odredili da svaki senjski plemić može sa svojim volovima dovoziti drva i drveće bilo koje kakvoće i mjere do dužine od uključivo 14 koraka, a isto tako i vesla do uključivo dužine od 4,5 koraka; iznad toga neka bude po volji gospode.

§ 10. Nadalje su utvrdili i odredili da samo plemić može držati vučne volove, pod kaznom od 500 malih libara za svakog prekršitelja i koliko puta bude učinjeno, izuzev onih koji po običaju imaju i drže vučne volove i ljudi iz Prokike, Županjola i Klimna, kojima se to po pravnom običaju odobrava po volji gospode.

§ 11. Nadalje su utvrdili da nijedan plemić ne smije imati kao ortaka

neku privatnu osobu pučanina ili stranca, pod kaznom od 500 malih libara za svakog prekršitelja i svaki put kad bude učinjeno.

(§ 12.) Nadalje su utvrdili da nitko ne smije kupovati drva, označena od stranih majstora, pod kaznom od 24 male libre, koju plaća i onaj koji kupuje i onaj koji prodaje, koliko puta bude učinjeno.

§ 13. Nadalje su utvrdili da nitko ne smije tovariti drvo za prijevoz bez odobrenja vlasti, pod kaznom od 24 libre i gubitka svojih drva, koliko puta bude učinjeno.

(§ 14.) Nadalje su utvrdili da volari, mlinari, vrtlari i šumski majstori senjskih plemića jesu i trebaju biti slobodni i izuzeti od ubiranja "segiss" i svih drugih gradskih opterećenja.

§ 15. Nadalje su zaključili i odredili da vijećnici i ljudi iz senjskog Vijeća jesu i trebaju biti slobodni od plaćanja naroka, obveze da idu s naoružanim barkama i drugim lađama Senja i onih straža u gradu, što se obavljaju svake noći; ipak, moraju plaćati (posebno) ubiranje i ići s barkama uz plaću i čuvati redovnu stražu po četama zbog opasnosti od požara, kao i stražu, koja se vrši zbog opasnosti od neprijatelja.

(§ 16.) Nadalje su utvrdili da su građani slobodni od maltarine s kopna i s mora za svoje stvari na isti način kao i gradski plemići i od plaćanja podavanja kao plemići, osim što ne mogu imati volove za vuču.

§ 17. Nadalje su utvrdili da nijedan plemić ili pučanin domaći ili stranac, ne može kupovati drva veće mjere, (jer to je pridržano plemićima), radi trgovanja ili radi preprodaje, pod kaznom od 500 libara za svakog prekršitelja i svaki put kad bude učinjeno.

(§ 18.) Nadalje su utvrdili da rektori, plemići i ljudi iz Vijeća trebaju i moraju ići u Vijeće kadgod i kolikogod puta čuju zvono i što god tamo bude učinjeno, određeno ili nekom dopušteno treba biti važeće i vrijediti trajno; izuzetak je uvijek položaj i čast gospode.

§ 19. Nadalje su utvrdili da rektori, plemići i ljudi iz Vijeća moraju svake godine izabrati i potvrditi suca senjske općine na blagdan svetoga Mihovila u mjesecu rujnu. Taj sudac mora prisegnuti da će dijeliti pravdu i izricati presude bez ikakve mržnje, straha i ljubavi.

(§ 20.) Nadalje su utvrdili da rečeni rektori i vijećnici trebaju dva puta godišnje postaviti navkire, tj. na blagdan svetog Jurja; ti pak navkiri trebaju imati ...

§ 21. Nadalje su utvrdili da rečeni rektori i vijećnici mogu izabrati samo jednog kancelara koji treba pisati ugovore i zapisnike senjskoga suda i nitko drugi ne može sklapati ugovore ili pisati druge zapisnike, osim njega; ako to učini, neka bude nevaljano i bez vrijednosti i važnosti sve što se nađe napisano

ili zabilježeno rukom druge osobe, osim ako bi se dokazalo da je učinjeno u odsutnosti službenika i po odobrenju rektora ili jednoga od senjskih rektora.

(§ 22.) Nadalje su utvrdili da rečeni službenik senjske općine treba biti slobodan i razriješen svih obveza i treba uživati ona oslobođenja i izuzeća, koja uživaju ostali plemići.

§ 23. Nadalje su utvrdili da nitko ne može i ne smije prodati ili kupiti neku nekretninu osim ako se prethodno ne učine javne objave u četiri uzastopne nedjelje, koje neposredno slijede, i to glasno preko glasnika. A rečena objava treba biti učinjena kada se zvoni "*pro epistola*" u katedralnoj crkvi, s tim da se prva objava treba učiniti na groblju rečene crkve na odgovarajućem i uobičajenom mjestu, i to ili ako gospoda odobre ili ako dopuste u senjskom vijeću. Ako se prodaja obavi bez navedenoga, ona je nevaljana.

(§ 24.) Nadalje su utvrdili ako netko zabrani učiniti javnu objavu ili ispravu o nekoj nekretnini, koja se obavlja odnosno na kojoj bi on imao neko pravo, ne može se učiniti ugovor o otuđivanju rečene nekretnine, a ako se učini, takav je ugovor bez vrijednosti, osim ako se takvu nekretninu posjeduje neprekidno 30 godina ili ako bi takva zabrana bila pravno na sudu poništena, kao što se to do sada običavalo.

§ 25. Nadalje su utvrdili da tkogod posjeduje neku nekretninu neprekidno (kroz) 30 godina bez plaćanja podavanja, zakupnine ili drugog davanja od nje, takva nekretnina po samome pravu pripada (za) stalno posjedniku, bez obzira na bilo kakav notarski ugovor ili ispravu učinjenju protivno tome.

(§ 26) Nadalje su utvrdili, ako netko zabrani prodaju i otuđenje neke nekretnine, s namjerom da je dobije u ime rodbinstva ili susjedstva, treba ponuditi cijenu, po kojoj je prodana ta nekretnina i položiti je s ispravom u skladu s rektorovim nalogom, jer je inače takva zabrana ništavna.

§ 27. Nadalje su utvrdili da su senjski rektori dužni i da moraju, nakon što čuju zvono, doći na mjesto suđenja, naime u trijem Kampusu ili blizu skladišta soli, gdje se dijeli pravda tri dana tjedno, naime utorkom, četvrtkom i subotom u uobičajeno vrijeme, da bi saslušali pojedince koji pred njih dolaze i imaju namjeru parničiti se o pokretninama i većim sporovima, bilo civilnim bilo kaznenim, kao i o bilo kojim sporovima u vezi s nekretninama te spomenute sporove dovršiti, donijeti presudu i dati na izvršenje u skladu sa statutima i pravnim običajima i reformacijama grada Senja. U te i bilo koje druge dane mogu i smiju senjski rektori saslušati i donositi presude u manjim sporovima i bilo kojim pitanjima, na spomenutom mjestu, sjedeći a ne stojeći.

(§ 28.) Nadalje su utvrdili da u rečenim danima svi sudski službenici, naime, općinski pisari, dvornici i glasnik moraju biti na pomoć rektorima i obavljati svoju službu, kao što to zahtijeva gradski pravni običaj.

(§ 29.) Nadalje su utvrdili da se tužene treba pozivati preko dvornika ili ako nema dvornika, preko senjskog građanina, čovjeka izvan grada ili rektorova sluge.

(§ 30.) Nadalje su utvrdili da u naprijed rečena tri sudska dana dva suca, koji sjede u sudištu mogu postupati u svim civilnim i kaznenim predmetima i presudom ih dokrajčiti, s tim da ipak pozovu na sud, kao trećeg, općinskog suca, ako može doći. Ako pak ne može, ostala dvojica što sjede u sudištu mogu, kao što je rečeno, voditi postupak i dovršiti sporove u skladu s gradskim pravnim običajem.

(§ 31.) Nadalje su utvrdili da se svaku presudu treba zapisati u općinsku knjigu i to rukom službenika, nadalje, pozive i ostale poslove za koje su određeni rokovi u većim parnicama, tj. o nekretninama i većim predmetima, jer inače takva presuda i posao nema nikakve važnosti. Tako su odlučili da bude u svim stvarima koje dolaze pred sud.

(§ 32.) Nadalje su utvrdili da građanin, zakonito pozvan, kao što je rečeno, koji se ne pojavi u roku, određenom mu po sudskom glasniku, treba sucima platiti 12 malih soldina.

(§ 33.) Nadalje, ako pozvani ne dođe drugi put ili zanemari doći, treba platiti 12 soldina. Ako pak pozvani ne dođe treći put, neka izgubi spor i tužitelju treba priznati puno pravo prema njemu, bez obzira na odsutnost; a to se odnosi na senjske građane, koje treba pozvati u kući njihova stanovanja ili ondje gdje se osobno pronađu; o tom pozivu općinski službenik treba učiniti zabilješku u knjizi senjske općine.

(§ 34.) Nadalje su utvrdili da pozvani u naprijed navedenim većim stvarima treba imati rok od osam dana da odgovori svom protivniku prvi put; a za drugi put treba imati rok od tri dana, osim ako je tužba kaznena i postoji smrtna opasnost, jer u tom slučaju ne smije postojati nikakav rok - i to zbog smrtnosti.

(§ 35.) Nadalje su utvrdili da ljude, koji stanuju izvan grada Senja u posjedima i području Senja treba pozvati s rektorovim pečatom pa ako se ne pojave u roku koji im je zadan, trebaju platiti zbog nedolaska 45 soldina za prvi rok, a isto toliko za drugi rok ako se ne pojave, dok za treći rok treba izgubiti spor bez obzira na nedolazak.

(§ 36.) Nadalje su utvrdili, ako bi tužitelj pozvao ili dao pozvati nekoga u vezi s nekom nekretninom ili većom stvari i ne dođe na dan suđenja u određenom mu roku ili roku zatraženom od protivnika, gubi svoje pravo, bez obzira na nedolazak, ali s tim da protivnik bude prisutan i da zove glasno tri puta na sudu "želi li se tko protiviti i nastaviti rečeni spor, koji se vodi protiv njega".

(§ 37.) Nadalje su utvrdili da pristav treba imati do 45 soldina jedan soldin na svakih deset soldina, a preko toga do 140 libra 4 denara za libru, a preko toga treba imati, pa makar se radilo o sto tisuća dukata, samo jedan celez, tj. 45 soldina.

(§ 38.) Nadalje su utvrdili da onaj tko izgubi spor u novcu, gubi troškove potrebne za ispravu notara i pristava.

(§ 39.) Nadalje su utvrdili da onaj tko ulazi u posjed neke kupljene stvari ili njemu dosuđene (kao da je njegova) treba dati i platiti pristavu jedan celez.

(§ 40.) Nadalje su utvrdili da se nitko ne može žaliti u vezi sa sporom koji teče o nekoj nekretnini, osim pred jednim i drugim gospodinom; u vezi s nekom novčanom ili bilo kojom drugom presudom ne može se žaliti, nego samo doći pred sud i prihvatiti suđenje senjskog rektora.

(§ 41.) Nadalje su utvrdili da onaj građanin koji je osuđen ili je priznao da treba platiti neki dug, treba imati rok od 8 dana za plaćanje drugom građaninu; ako unutar tih (dana) ne plati, devetoga dana treba mu učiniti "*navod*" do večeri devetoga dana, pa ako ne plati, osuđuje se na 4 libre u korist suda, s tim da ako je dopustio da dođe do "*navoda*" dade tužitelju zalog u nekoj dragocjenosti. Ako je pak osmog dana građanin dao za namirenje duga građaninu neku nekretninu, tužitelj je dužan uzeti je i predati u skladu s pravnim običajima Senja, i to za plaćanje svoga duga i troškove pisara i pristava. A ako tužitelj ne zahtijeva svoje pravo odmah i neposredno, gubi sve što je učinio i (treba) ponovno otpočeti spomenuti spor.

(§ 42.) Nadalju su utvrdili da bilo stranac bilo domaći treba platiti strancu ono što je dužan unutar tri dana, pa ako u tom roku ne plati, četvrtoga dana treba dati zalog u nekoj dragocjenosti, a ako ga nema, treba dati drugi zalog, koji treba prodati domaćem, a ne strancu, s tim da ga može uvijek zahtijevati unutar 8 dana, jer inače pripada kupcu, ali uvijek uz priuzdržaj "*navoda*".

(§ 43.) Nadalje su utvrdili da tkogod bude uhvaćen u krađi do 24 libara, treba platiti za prvu krađu 24 libre unutar 8 dana, a ako ne plati treba izgubiti uho i treba ga bičevati, a ako bude uhvaćen u krađi od 50 libara, treba izgubiti jedan ud ili platiti 50 libara, a ako bude uhvaćen u krađi od 100 libara, treba ga objesiti na vješala čak i za prvu krađu. Ako pristupi plaćanju kradljivac treba platiti i nadoknaditi oštećenom.

(§ 44.) Nadalje su utvrdili da tkogod bude uhvaćen u krađi do 100 libara (ukupno) u više navrata, treba biti obješen i uz to platiti štetu.

(§ 45.) Nadalje su utvrdili da oštećeni može, ako nađe ukradeno kod kradljivca ili u njegovoj blizini, uzeti ukradeno, ali pred sudskim glasnikom i dobrim muževima.

(§ 46.) Nadalje su utvrdili da onaj tko optuži nekoga za krađu do 24

libara treba to dokazati s dva svjedoka, a ako ga bude dokazivao s jednim vjerodostojnim svjedokom, može ga se postaviti na muke; za krađu do 50 libara treba dokazati s tri svjedoka; za krađu od 100 libara dokazuje se sa 4 svjedoka, a ako u tom slučaju postoje samo dva vjerodostojna svjedoka, optuženog se stavlja na muke.

(§ 47.) Nadalje su utvrdili da općinski pečat stoji i da ga treba držati kod općinskog suca pa za svako pečačenje prima 4 soldina i ne više; od plemića ne smije uzeti ništa.

(§ 48.) Nadalje su utvrdili ako tko siluje djevojku koja je djeвица ili neku poštenu ženu, treba umrijeti.

(§ 49.) Nadalje su utvrdili da maltari ne smiju na vratima kupovati za sebe pod kaznom 24 libara, nego samo za gospodu.

(§ 50.) Nadalje su utvrdili da tkogod krijumčari, treba platiti sudu 24 male libre.

(§ 51.) Nadalje su utvrdili da tkogod dođe u luku s brodom bez zastave, treba platiti 6 libara.

(§ 52.) Nadalje su utvrdili da tkogod proda strano vino poslije trećeg zvona, kažnjava se sa 6 libara, osim senjskog vina i vina malvazije te vina iz Romagne i krčme (koja pripada) kneginji.

(§ 53.) Nadalje su utvrdili da tko igra na sreću izvan trga, krčme kneginje i pije osim malvazije ili senjskog vina, plaća kaznu od 6 libara, a vlasnik te kuće također.

(§ 54.) Nadalje su utvrdili da tkogod baca vodu ili drugu prljavštinu na neku osobu koja ide po ulici, neka plati 6 libara za svakog počinitelja i kolikogod puta bude učinjeno.

(§ 55.) Nadalje su utvrdili da tko baca izmetine na ulicu, neka plati 6 malih libra za svakog počinitelja i kolikogod puta bude učinjeno.

(§ 56.) Nadalje su utvrdili da tko istuče dobru ženu ili djevicu doličnoga društvena položaja, neka plati 6 libara, a ako nepošten čovjek istuče poštenu djevojku ili poštenu ženu, plaća 24 libre.

(§ 57.) Nadalje su utvrdili da građanin, koji rani drugog građanina, plaća 24 libre.

(§ 58.) Nadalje su utvrdili da tko tuče s izblanjanom batinom, neka plati 24 libre.

(§ 59.) Nadalje su utvrdili da tko udari kamenom (držeći ga) u ruci, neka plati 24 libre.

(§ 60.) Nadalje su utvrdili da tko udari bačenim kamenom, plaća 6 libara.

(§ 61.) Nadalje su utvrdili da tko istuče nekog u njegovoj kući, kažnjava se s 50 libara.

(§ 62.) Nadalje su utvrdili da tko nasilno uđe u nečiju kuću, kažnjava se s 24 libre.

§ 63. Nadalje su utvrdili da ako stranac potegne nož na nekoga u ljutnji, kažnjava se s 50 libara, a akom nožem rani, kažnjava se sa 100 libara.

(§ 64.) Nadalje su utvrdili da tko krivo mjeri u krčmi, kažnjava se sa 6 libara.

§ 65. Nadalje su utvrdili da tkogod bude uhvaćen s krivom mjerom, kažnjava se sa 24 libre.

(§ 66.) Nadalje su utvrdili: tko bude uhvaćen da daje krivu mjeru u svojoj "poslovnoj" prostoriji na bilo koji način, kažnjava se sa 6 libara.

§ 67. Nadalje su utvrdili da mesari ne smiju nositi kože iz mesnice bez dozvole službenika mesnice pod kaznom od 24 libre.

(§ 68.) Nadalje su utvrdili da mesar koji drži u mesnici lažnu mjeru plaća 24 libre, a za lažni uteg 6 libara.

§ 69. Nadalje su utvrdili da se podavanje na dalmatinsko vino plaća senjskim sucima, i to 2 golubačka denara po tovaru i 4 po lađi, isto kao i podavanje na vapno.

(§ 70.) Nadalje su utvrdili da prva kazna od 4 libre pripada sucima u početku njihove službe.

§ 71. Nadalje su utvrdili da svaki sudac u vrijeme svoje službe mora imati godišnje 24 libre od kazni i podavanja, koja dolaze od celeza, tj. od vratiju i prozora nanovo učinjenih i poziva i od sabiranja (iz) Prokika i Županjola, kao što je to uobičajeno.

(§ 72.) Nadalje su utvrdili da tko baci šešir ili pokrivalo s glave drugoga iz ljutnje, plaća 20 soldina.

§ 73. Nadalje su utvrdili da suci u službi mogu odbiti jedan denar na libru mesa, koje kupuju u mesnici za svoju obitelj.

(§ 74.) Nadalje su utvrdili da suci na vlasti trebaju imati svakoga tjedna u četvrtak dvije libre mesa od mesara ili 4 libre u novcu godišnje.

§ 75. Nadalje su utvrdili da mesari moraju svakome koji traži prodati meso koje drže na klupi dok ono traje, pod kaznom od 6 libara.

(§ 76.) Nadalje su utvrdili da svaki krčmar mora svakome dati i prodati od vina u krčmi pod kaznom od 6 libara.

(§ 77.) Nadalje su utvrdili da se svatko tko je pozvan u vezi s nekim dugom ili drugim zakonitim predmetom i tko zaniječe istinu na sudu, kažnjava sa 6 libara za svakog počinitelja i kolikogod puta bude učinjeno.

(§ 78.) Nadalje su utvrdili da se onaj tko izađe iz krčme i ne plati za preuzeto vino protiv volje krčmara, kažnjava sa 6 libara za svakog učinioca i kolikogod puta bude učinjeno.

§ 79. Nadalje su utvrdili da se onaj tko istuče neku poštenu ženu, udovicu ili udatu ili djevojku, koja prodaje vino u svojoj kući, kažnjava s 24 libre.

(§ 80.) Nadalje su utvrdili da se onaj tko istuče krčmaricu kažnjava sa 6 libara.

§ 81. Nadalje su utvrdili da se onaj tko istuče prodavača ili prodavačicu kažnjava sa 6 libara.

(§ 82.) Nadalje su utvrdili da se onaj tko da pljusku, kažnjava s 50 libara za svakog počinitelja i kolikogod puta bude učinjeno.

§ 83. Nadalje su utvrdili da nitko ne smije kupovati trgovačku robu, koja dolazi iz vratiju maltarine, s ove strane crkve svetoga Ivana Krstitelja, pod kaznom od 24 libre.

(§ 84.) Nadalje su utvrdili da se onaj tko kupi svu sitnu perad zajedno, kažnjava sa 6 libara.

§ 85. Nadalje su utvrdili da se onaj tko se nađe nepošten i sumnjiv nakon trećeg zvona da ide bez svjetla, kažnjava sa 6 libara.

(§ 86.) Nadalje su utvrdili da se sjedišta uvijek poprave tijekom mjeseca u kojem nedostaju i da se od sad popravljaju u roku od mjesec dana.

§ 87. Nadalje su utvrdili da se onaj tko uđe u tuđi vinograd i iz njega iznese grožđe kažnjava sa 6 libara te da plati počinjenu štetu po procjeni dobrih muževa.

(§ 88.) Nadalje su utvrdili da svaki Senjanin i osoba iz područja Senja smije ući kroz vrata i uobičajena mjesta sa životinjama i drvima i drugim svojim stvarima, bez obzira na neku kaznu, ali, ako povede stranca sa sobom, kažnjava se s 24 libre, a onaj tko je s njima, gubi ono što prevozi. Od svega prijavitelju pripada treći dio.

§ 89. Nadalje su odlučili da svaki onaj tko dovozi svoju robu u Senj, izuzev drva, mora ući i izaći kroz vrata maltarine, a ako to ne učini, kažnjava se s 24 libre.

§ 90. Nadalje su odlučili da se onaj tko zbog nepažnje dopusti da bukne požar u kući njegova stanovanja tako da se vidi izvana, kažnjava s...

(§ 91.) Nadalje su odlučili da se onaj tko rekne uvredljive riječi sucu dok sjedi na (sudačkoj) klupi, kažnjava s 50 libara.

(§ 92.) Nadalje su odlučili da se onaj tko vrijeđa rektora ili rektore drugdje, a ne za (sudačkom) klupom, kažnjava s libara ...

§ 93. Nadalje su utvrdili da se onaj tko udari mitničare ili njihove sluge dok obavljaju svoju dužnost, kažnjava s ...

Ali, ako bi njih ili pojedinog među njima ili njihove sluge vrijeđao uvredljivim riječima dok obavljaju svoju dužnost, kažnjava se s libara ...

(§ 94.) Nadalje su utvrdili ako netko tko se osjeća oštećen od drugoga

prijavi svom protivniku štetu i troškove, da se prijavitelju sudski prizna onoliko, koliko zakonski dokaže da je oštećen.

§ 95. Nadalje su odlučili, ako netko vidi nešto svoje na prodaji ili da se gradi na njegovu štetu, on to smije zabraniti u nazočnosti sudskog glasnika; nakon što je to učinio ništa mu ne može štetiti, odnosno ne može mu se dogoditi šteta.

(§ 96.) Nadalje, ako uzvišeni naš gospodin ili gospođa kneginja ili njihovi sinovi putuju po moru na njihovom području vlasti, gradovima i otocima, senjski građani dužni su dovesti ih samo do mjesta dokle idu i tamo ih predati, i to na teret rečenih (građana), a novce, odnosno plaću mornara isplatiti će općina iz *naroka*.

§ 97. Nadalje, ako rečeni gospodin, gospođa ili sinovi idu po moru izvan područja svoje vlasti, Senjani moraju ići i prevesti ih i natrag dovesti; ali na pun njihov trošak, naime gospodina, gospođe ili sinova.

(§ 98.) Nadalje, da su senjski građani dužni i da moraju nositi sijeno gospodina kneza samo od Čudnića i ne od drugdje i ne druge stvari.

§ 99. Nadalje, svaki građanin i pučanin plaća 4 denara za maltarinu za star soli na vratima, a plemići ne plaćaju.

(§ 100.) Nadalje, svaki građanin i pučanin plaća na vratima za maltarinu za svaki star vina jedan soldin po staru; od blagdana svetoga Mihovila do nove godine (plaća) dva soldina za star, a plemić jedan.

§ 101. Nadalje, za uvezene žive prasce plaća u mesarnici i plemić i građanin 3 soldina za podavanje a za usovljene prasce ništa.

(§ 102.) Nadalje, svaki senjski plemić i građanin koji hoće radi prodaje izvoziti uživotinje preko vratiju prema kopnu i prema moru plaća staro podavanje u mesnici.

§ 103. Nadalje, svaki senjski plemić ili građanin koji hoće radi prodaje izvoziti konje po moru, plaća desetinu u luci a ne drugdje.

(§ 104.) Nadalje, građani grada Senja i podložnici rečena grada slobodni su na vratima maltarine i ne plaćaju maltarinu, kao ni ostali građani, osim u gore navedenim slučajevima.

§ 105. Nadalje, svaka osoba podređena vlasti, koja stanuje izvan grada Senja, uživa povlastice i oslobođenja kao i ostali građani.

(§ 106.) Nadalje, rečeni podložnici senjske vlasti mogu iznijeti svakoga subotnjeg dana pola stara vina bez ikakve maltarine.

§ 107. Nadalje, rečeni podložnici mogu na blagdan Kristova rođenja, na blagdan svetoga Martina, na blagdan svetoga Mihovila, na blagdan Svih Svetih i na blagdan Uskrsa iznijeti vino za obitelji bez ikakve maltarine.

(§ 108.) Nadalje sela Županjol i Prokike, podređena senjskog vlasti,

plaćaju godišnje na dan Kristova rođenja 40 dukata plemićima grada Senja; ti novci dijele se rektorima, drugim plemićima, crkvenim vlastima, udovicama, navkirima, vijećnicima.

§ 109. Nadalje, *naroki* koje plaćaju podložnici grada Senja, a i građani grada, troše se na lađe za gospodu, kao što je gore rečeno; nadalje na općinske glasnike i izaslanike i na druge nastale općinske potrebe.

(§ 110.) Nadalje, da se nijedno strano vino osim senjskog ne može prodavati na malo od blagdana svetog Mihovila do (nove) godine.

§ 111. Nadalje, nikakvo strano vino ne može se prodavati na malo u nedjeljama sve dok se ne dovrši velika služba božja u crkvi svete Marije Senjske; a ne može ni poslije trećeg zvona.

(§ 112.) Nadalje, svaki rektor grada Senja, koji je u službi, može dopustiti samo jednom otvaranje krčme stranog vina prije velike mise, ali ne inače.

§ 113. Nadalje, senjsko se vino može prodavati poslije trećeg zvona i može se slobodno kockati u onoj krčmi po danu i po noći.

(§ 114.) Nadalje, da plemići grada Senja nisu obvezni ni na kakvo opterećenje, bilo stvarno, bilo osobno, bilo miješano, redovno ili izvanredno.

§ 115. Nadalje, imovina i nekretnine rečenih plemića oslobođeni su svih stvarnih tereta i miješanih, redovnih ili izvanrednih.

(§ 116.) Nadalje, prihod je rečenih plemića bez obzira o kakvom se radilo, slobodan i izuzet od svake daće, podavanja ili nameta na vratima grada Senja ili preko mora, a isto tako i ostalih građana.

§ 117. Nadalje da rečeni plemići nisu dužni i ne moraju plaćati, u skladu s pravnim običajem, grada Senja, koji je dugo i odavno utvrđen, bilo kakvu maltarinu od robe koju dovoze u grad Senj ili od ostalih stvari za hranu i odjeću, po zemlji ili po moru (u gradu Senju), a niti iznositi ih iz grada po zemlji ili po moru.

(§ 118.) Nadalje, senjski plemići smiju slobodno prenijeti po moru žito, koje daju svojim radnicima u vinogradima i nekretninama, i to za njihovu hranu i za čitavo vrijeme koje tamo borave. Isto se odnosi na senjske građane.

§ 119. Nadalje, plemići, a isto i građani, izuzeti su od svakog podavanja, poreza i drugog nameta na stvari koje dovoze u grad Senj ili iz njega, bez obzira o čemu se radi, osim za vino, koje dovoze iz Marka, za koje plaćaju kao ostali strancim ali ne do 8 stara.

§ 120. Nadalje, rečeni plemići, a također i pučani, izuzeti su i slobodni od svake maltarine na žito ili povrće koje dovode u grad Senj na svojim ili tuđim životinjama; ipak stranac prijevoznik plaća jedan soldin za svoje životinje i to se zove okasina.

(§ 121.) Nadalje, plemići grada Senja mogu slobodno prevoziti drvo i po kopnu i po moru bez ikakve maltarine, carine ili nameta.

(§122.) Nadalje, senjski maltar treba dati plemićima svake godine talire "*epiadance*".

(§ 123.) Nadalje, plemići grada Senja slobodni su služiti koga hoće izvan gosposštije gospodina kneza i uživati svoje posjede slobodno bez ikakva tereta, stvarnoga, osobnoga ili miješana, kao da stalno stanuju u gradu Senju.

§ 124. Nadalje, nekretnine se plemića grada Senja slobodno prodaju bez ikakva stvarnog tereta, ako su u posjedu rečenih plemića prodavatelja.

(§ 125.) Nadalje, također i ako plemići kupuju nekretnine od pučanina, kupnja se obavlja slobodno i bez ikakva tereta.

§ 126. Nadalje, svaki plemić može dati zaklati u mesnici svoje životinje s manama, i to slobodno bez ikakva podavanja.

(§ 127.) Nadalje, ako neki plemić povuče mač da bi udario, a ne udari, ne plaća ništa, a ako udari, plaća 24 libre. Isto se odnosi na pučanina.

§ 128. Nadalje, plemići grada Senja mogu kositi u planinskim predjelima Senja 8 dana ranije od senjskih pučana, bez ikakve zapreke i gdje hoće.

(§ 129.) Nadalje, nijedan građanin ili stranac ne smije izvačiti daske ili grede po mjeri ili drveća, već samo gospodin knez i plemići grada Senja.

§ 130. Nadalje, kada hodočasnici idu u Rim preko grada Senja, prvo se treba tovariti plemićke lađe, drugo građana, a treće stranaca, i to najprije Ankonitanaca.

Niže popisane glave sadrže prava, oslobođenja, nadležnosti i privilegije plemića (i) građana gradana Senja.

§ 131. Prvo, grad Senj treba imati jednog podknežina.

(§ 132.) Nadalje, grad Senj treba imati jednog vikara.

§ 133. Nadalje, rečeni podknežin i vikar ubirali su sve novčane presude i dijelili ih popola među sobom za svoju plaću; od stanovitog je vremena gospodin knez uveo da se on brine za njihove plaće pa su novčane presude pripale njemu.

(§ 134.) Nadalje, podknežin ima 3 dukata od novca iz Prokika i Županjola.

(§ 135.) Nadalje, vikar ima od tih novaca 3 dukata.

§ 136. Nadalje, rečenim podknežinu i vikaru smanjuje se po ubiraču pristojbe po jedan denar po libri mesa, što ga kupuju za svoju kuću.

(§ 137.) Nadalje, plemići i vijećnici grada Senja imaju pravo izabrati jednog općinskog suca među plemićima grada Senja.

§ 138. Nadalje, gospodin knez ima pravo izabrati po svojoj volji dva druga suca.

(§ 139.) Nadalje, rečeni suci imaju za svoju plaću najprije od *naroka* svaki od njih 6 libara.

§ 140. Nadalje, svaki od njih ima od novčanih presuda 34 libara.

(§ 141.) Nadalje, od mesnice, odnosno takse na mesnicu svaki od njih ima 6 libara u mesu.

§ 142. Nadalje, rečeni suci imaju cjelokupnu pristojbu od dalmatinskog vina.

(§ 143.) Nadalje, rečeni suci imaju cjelokupnu pristojbu na vapno ili cement, koji se dovozi u senjsku luku.

§ 144. Nadalje, rečenim sucima smanjuje se jedan denar za libru mesa, kupljenog za njihovu kuću.

(§ 145.) Nadalje, od svakog izostanka imaju 2 libre i 5 soldina.

§ 146. Nadalje, rečeni plemići imaju pravo s vijećnicima izabrati na 6 mjeseci dva *navkira*, koji trebaju sa čuvarima po noći čuvati grad.

(§ 147.) Nadalje, trebaju baždariti sve mjere grada Senja, a njihovi vlasnici plaćaju im za baždarenje.

§ 148. Nadalje, svaki od tih *navkira* ima 4 dukata iz *naroka* za 6 mjeseci.

(§ 149.) Nadalje, rečeni *navkiri* trebaju imati 6 čuvara.

§ 150. Nadalje, svaki od tih čuvara treba imati 2 dukata iz *naroka* za 6 mjeseci.

(§ 151.) Nadalje, rečeni podknežin, vikar i suci grada Senja imaju punu ovlast i redovnu sudbenost u izricanju kazni zločincima u časti i u osobi.

§ 152. Nadalje, rečeni plemići grada Senja imaju pravo primati plemiće i građane, koji nisu iz grada Senja.

(§ 153.) Nadalje, općinski sudac ima za sajamskih dana svetog Jurja redovnu sudbenost, pa njemu pripadaju sve novčane presude bilo koje visine.

§ 154. Nadalje, rečeni sudac obvezan je te dane vršiti nadzor na svoj trošak, ali neki iz unutrašnjosti dužni su mu ...

§ 155. Nadalje, također nametati *naroke*. (Plemići trebaju nametati) prema svojoj savjesti uz savjet nekih među onima, koji bolje poznaju imovno stanje obveznika.

(§ 156.) Nadalje, u gradu Senju trebaju postojati tri egzaminatora, prisegnuta plemića, koji moraju nadzirati sve isprave učinjene u gradu Senju i posljednje volje, i to jesu li valjane po pravu i prema pravnom običaju grada Senja, a nakon toga trebaju se potpisati radi veće vjerodostojnosti; od tih egzaminatora gospodin knez postavlja jednog, drugi se imenuje iz obitelji Raduča, a treći od Mojsevića.

§ 157. Nadalje, granica grada Senja ide do Sitnice prema Karlobagu, s time da čitava planina pripada Senju, kao što je to vidljivo prema privilegijima, koje ima gospodin knez, premda ju je njegova milost dodijelila tvrđavi

"*Malučin*", čime smo lišeni rečene planine i pašnjaka do uključivo Luke.

(§ 158.) Nadalje, druga granica rečenoga grada ide do uključivo Malih Prokika prema Brinju.

§ 159. Nadalje, treća granica rečenoga grada ide do Suhe Kozice odnosno do uključivo vinograda Julijana iz Luke prema Ledenicama.

(§ 160.) Nadalje, majka našeg gospodina kneza koja je (svima) u dobroj uspomeni oduzela je protupravno i bez ikakve krivnje građana grada Senja dio područja grada Senja i dodijelila rečenim ljudima kastra Ledenice; to vaša milost može lako provjeriti.

§ 161. Nadalje, kada Morlaci izlaze iz gore i idu prema Gacki, mogu ostati dva dana i isto toliko noći na senjskim pašnjacima, a isto toliko vremena kada se vraćaju u brda; ako ostanu više, upadaju u kaznu od 500 libara.

(§ 162.) Nadalje, u gradu Senju postoje tri grupe ili straže zbog vatre: jednu ima kuća Raduča, drugu ima kuća Mojsevića, a treću ima kuća Kočović, ali je ta dodijeljena sucu Antunu.

§ 163. Nadalje, ni plemići ni građani grada Senja, koji imaju brod ili barku, ne plaćaju pristanišnu taksu u senjskoj luci.

(§ 164.) Nadalje, ako bi neki plemić grada Senja učinio neki zločin, za koji se određuje novčana kazna, ne smije ga se osuditi na bilo kakvu novčanu kaznu, nego izreći protiv njega javni proglas o progonstvu ili ga konfinirati po odluci suca.

§ 165. Nadalje, svaki plemić koji obavlja službu podknežina ili vikara ili suca, slobodan je i oslobođen od modruške maltarine, kada ide sa svojim mazgama u Modruš.

(§ 166.) Nadalje, svaki mesar i ribar, koji prodaje ribe ili meso u gradu Senju, treba i mora uz naplatu rezervirati meso i ribe za svakog rektora grada Senja na njihov nalog (ali) poslije gospodina kneza.

§ 167. Nadalje, plemići grada Senja imaju patronsko pravo nad crkvom svetog Križa u senjskoj uvali s time da biraju župnika ili opata te crkve.

(§ 168.) Nadalje, općinski sudac grada Senja treba držati gradski pečat pa za svako pečačenje dobiva 8 soldina.

HRVATSKI TEKST SENJSKOG STATUTA IZ 1388. (RUČIĆEV PRIJEPIS IZ 1701.)

Uvodne napomene

1. Prijevod *Senjskog statuta* iz godine 1388. na hrvatski objavio je Zjačić u Radu JAZU, 369, 1975. tako što je izvršio prijepis svih značajka rukopisa teksta i popratio ga mnogim vrlo korisnim bilješkama. Razlike između njegova

i našeg prijevoda dane su u posebnim bilješkama uz pojedini članak prijevoda.

Izdavajući *Senjski statut* iz 1388. na latinskom smatrali smo da izdanje ne bi bilo potpuno kad se u njemu ne bi našlo mjesta i za hrvatski prijevod. Da bismo olakšali čitanje teksta transkribirali smo ga i prilagodili smo tekst modernom načinu pisanja, gdje god je to bilo korisno i sprovedivo: i(j) j umjesto y, é umjesto ch, č umjesto c, ž umjesto x, često š umjesto s; izvorni tekst vrlo često spaja dvije ili više riječi u jednu, a mi smo ih rastavili, npr. umjesto *kobi* pišemo *ko bi*, umjesto *dase* pišemo *da se* itd. Obratno, originalni tekst često dijeli jednu riječ na dva ili više dijelova, a mi smo ih spojili, npr. umjesto *u pada* pišemo *up-ada*, umjesto od *luçise* pišemo *odlučiše* itd. Ispustili smo kao nepotreban znak za "etc." koji u Ručićevu prijevodu zapravo označava kraj odlomka, tj. naku vrstu pojačane točke. U bilješkama ispod teksta upozorili smo i na glavna odstupanja od rukopisa u želji da omogućimo potpuniji uvid u tekst rukopisa.

Na više mjesta ispravili smo očitu grješku prepisivača Ručića, ali smo u bilješki dali tekst po Ručiću, a ponegdje smo se zadovoljili time da na nepravilni ili neobični oblik upozorimo s usklikom u zagradama. Neke posve neuspjele dijelove prijevoda ostavili smo bez promjene pa čitatelj može taj dio teksta usporediti s originalnim latinskim tekstom i našim prijevodom.

Pred svakim člankom Ručićev tekst nema u pojedinom članku oznaku "§", već odgovarajući arapski broj prijevoda dali smo u zagradama broj toga § u latinskom tekstu i našem prijevodu.

U bilješkama smo ujedno dali poneko tumačenje, ali smo se pri tome ograničili samo na najnužnije jer u mnogome naš prijevod na hrvatski zamjenjuje takva objašnjenja:

[...]: u tekstu ne postoji, ali smo dodali

<...> u tekstu postoji, ali treba izbaciti kao suvišno

2. Kada je nastao hrvatski prijevod *Senjskoga statuta* iz 1388. godine, po kojem je Ručić učinio svoj prijepis 1701. godine? Po Zjačiću to se dogodilo "svakako prije 1640., kada je grad Senj dobio svoj novi izvorni statut". To je nesumnjivo točno. Mi bismo ipak dodali da vrijeme nastanka hrvatskoga prijevoda treba vjerojatno pomaknuti još mnogo ranije, tj. nedugo nakon sastavljanja §§ 133 do 168. Naime, u Senju je bilo vrlo malo ljudi koji su se mogli služiti latinskim jezikom. Ne čini nam se vjerojatnim da je *Statut* bio na snazi desetljećima i da su kroz čitavo to vrijeme podknežin, vikar i suci, u daleko pretežnom broju Hrvati s vrlo oskudnim ili nikakvim znanjem latinskog, za svaki pojedini slučaj u upravnoj i sudskoj praksi ovisili o kancelaru ili kojem drugom čovjeku vičnom latinskom jeziku, da im objasni što zapravo piše u *Statutu*.

Dapače, nije nemoguće da je objavljeni originalni latinski tekst samo ne dovršeni čistopis nacрта *Statuta* koji je donesen 1388., a da je prihvaćeni tekst bio unekoliko drukčiji. Pri tome u prvom redu mislimo na §§ 20, 90, 92 i 93 u kojima nedostaje važan, skoro bismo rekli najvažniji dio, tj. brojka. Tako npr. § 20 završava ovako: "*nauclearii debent habere...*" (tj. navkiri trebaju imati) pa se rečenica prekida upravo na najvažnijem mjestu, jer ne stoji, kolika je plaća navkira. Naprotiv, hrvatski tekst kaže: "*ki navkiri imite imiti XXXX ...*". Ne navodi se doduše vrsta novca, ali očito se nesumnjivo radi o librama, jer dukati se u prvom dijelu statuta spominju samo jednom, i to uzgred, golubaci isto tako samo jednom, a celezi samo u vezi s pristavom i porezom na vrata i prozore. Naprotiv, libra malih dinara spominje se u prvom dijelu *Statuta* oko 50 puta. - Isto vrijedi i za §§ 90, 92, i 93 latinskog teksta, u kojima čak na četiri mjesta nema visine sankcije. Ona se naprotiv nalazi u odgovarajućim §§ hrvatskog teksta (89, 91, 92).

Iz toga bi slijedilo da je hrvatski prijevod bio pripremljen za praksu i u njoj se koristio, a da je latinski original bio samo važan dokument gradskih sloboda i kao takav ljubomorno čuvan u gradskom arhivu. On je čak poslužio pri izradi novoga *Statuta* iz 1640., u kojem, po uzoru na tekst iz 1388., još uvijek nema sankcija iz §§ koji odgovaraju §§ 90 i 93, a nema ni visine plaće navkira u članu 20.

Ukratko, mislimo da je hrvatski prijevod nastao ubrzo nakon prihvaćanja §§ 131-168 tj. nedugo nakon 1402., vjerojatno mnogo prije 1432.

Uostalom, zašto je Ručić prepisivao 1701. stari hrvatski tekst kad on više formalno nije bio na snazi od 1640? Teško je vjerovati da ga je na to tjerala ljubav prema starini - ta imao je pred sobom dobro sačuvani latinski original - a očito još manje ljubav prema hrvatskom jeziku. Čini nam se da ga je on prepisao zato što je stari primjerak već bio istrošen od uporabe pa ga je trebalo obnoviti - za praksu. To se vidi i po tome što su nakon *Statuta* dodane formule prisega za razne prigode, uglavnom iste kao i one dopisane nakon *Statuta* iz 1388. i sastavljene 1608. godine. Dakle, Ručić je prepisao 1701. hrvatski tekst *Statuta* iz 1388. radi praktičnih potreba, što znači da je taj tekst bio u uporabi još u 18. stoljeću.

3. Korisno je ukratko analizirati vrijednost hrvatskog prijevoda *Senjskog statuta* iz 1388. godine. Prije svega upada u oči da je on u nekim svojim važnim odredbama potpuniji ili čak bolji od latinskoga originala:

a) U § 20 latinski original ne donosi iznos plaće navkira. Naprotiv, u hrvatskom tekstu stoji da je njegova plaća "40", ali začudo ne kaže novčanu jedinicu. Vjerojatno je riječ o librama.

b) U § 90 latinskoga teksta nije utvrđena visina kazne za onoga koji

neoprezno prouzroči požar. U odgovarajućem članku hrvatskoga teksta (čl. 89) stoji da je kazna "libar 6".

c) U § 92 latinskoga teksta nije utvrđena kazna za onoga koji uvrijedi senjskog suca izvan sudnice. U odgovarajućem članku hrvatskoga teksta (čl. 91) zabilježena je kazna u visini "libar 24".

d) U § 93 latinskoga teksta nije utvrđena kazna za onoga koji zlostavlja poreznike. Naprotiv, u odgovarajućem § hrvatskoga teksta (čl. 92) stoji da je kazna "libar 6".

e) U istome § latinskoga teksta nije određena visina kazne za onoga koji uvrijedi poreznika. Hrvatski tekst je i tu potpuniji pa predviđa kaznu u visini od "libar 6".

f) U § 156 latinskoga teksta govori se o tome da senjski egzaminatori razmatraju, "*omnia maleficia confecta in ciuitate Segnie*" za što je već odavno primjećeno da je besmisleno i da bi zapravo trebalo stajati "*in strumenta*". Uostalom, § 138 *Senjskoga statuta* iz 1640. koji doslovce odgovara § 156 *Statuta* iz 1388. ima ispravno: "*omnia instrumenta confecta in civitate Segnie*". Isto tako i članak 155 hrvatskoga teksta kaže da egzaminatori imaju dužnost razmotriti "*zdola učinjene stvari u gradu Senju*", tj. ne govori se o deliktima, nego o civilnopravnim odnosima, npr. o "*najkašnje hotenje, ča jest testament*".

U § 46 latinskoga teksta govori se o dokazivanju pa se određuje da u krađama do 20 libara, ako postoji jedan svjedok (a ne propisana dva) a u krađama preko 100 libara, ako postoje samo dva svjedoka (a ne propisana četiri), okrivljenog treba staviti na muke (tortura). Hrvatski tekst (čl. 45) nadodaje u prvom slučaju riječi "*ako bi tajal*", a u drugome "*ter bi tajil*". Tih riječi nema u latinskom tekstu. Vrlo je vjerojatno da ih je prevoditelj u vrijeme sastavljanja hrvatskog teksta dodao. Time smisao nije promijenjen, ali je izbjegnuta eventualna pogrešna interpretacija da bi u nedostatku dovoljnog broja svjedoka okrivljenoga trebalo staviti na muke, priznao on odmah ili ne, što bi bilo besmisleno, ali bi se moglo iskoristiti od nesavjesnog suca da već prije presude uporabi neku vrstu neizravne kazne prema okrivljenom, pa makar tortura trajala i vrlo kratko vrijeme.

U § 34 latinskog teksta određuje se da se tuženoga poziva na sud "*ad domum habitationis eorum seu per litem ubi repertus fuerit*", tj. u kući njihova stano vanja ili gdje bi ga se u vezi s parnicom pronašlo. I *Statut* iz 1640. ima začudo isti tekst. Tekst je pravno u najmanju ruku nezadovoljavajući. Naprotiv, hrvatski tekst daje potpuno zadovoljavajući tekst: tuženoga se poziva "*na kućah njihova <i> stanja ili nazoci ili personaliter gdi godir bi se našal*". Dakle riječi "*per litem*" latinskog teksta treba zapravo čitati *personaliter*. U oba teksta,

što su ih objavili I. Mažuranić 1854. i M. Magdić 1900. pisalo je abrevirano *per(sona) lite(r)*, pa su izdavači to razriješili s *per litem*, umjesto ispravno *personaliter*. To je uočio već i Zjačić.

4. Nažalost, Ručićev prijepis obiluje grješcima do kojih je došlo prigodom njegova prepisivanja. Tako je on ispustio prijevod § 115 latinskog teksta, bez ikakve sumnje zato što se prethodni članak završava istim riječima pa je Ručić pomislio da je preveo oba članka jer je vidio da je već napisao "*mišanih, ordinanih (!) estraordinarih*" tj. riječi koje se pojavljuju ne samo u § 113 hrvatskog teksta, nego i u idućem članku. Zato je odmah prešao na prepisivanje daljeg članka, koji po njegovoj numeraciji nosi broj 114.

Uz to on je ispustio pojedine riječi ili skupine riječi na mnogim mjestima, npr. u §§ 9, 27, 40, 96, 101, 115, 117, 118, 125, 133 pa je tako ponegdje tekst nepotpun, a ponegdje i nerazumljiv. Osim toga, on pogrešno prepisuje npr. u članku 17 *pripovidanje* (umjesto *priprodaju*), u 27 *mislih* (umjesto *mistih*), 38 *postavu* (umjesto *pristavu*), 41 *navade* (umjesto *navodi*), 94 *preprodavano* (umjesto *prepovidano*).

5. U Ručićevu tekstu ima odstupanja od latinskog originala koja najvjerojatnije treba pripisati već samom prevoditelju. Neka od tih odstupanja ne smetaju smislu. Npr. u §§ 97 i 99 "*civis et popularis*" prevedeno je s "pućanin", u § 108 "*nobilibus*" s "vlastelom i plemenitim ljudem", u § 105 "*et suppositus*" s "ili prebivajući". Druga su odstupanja već pravno relevantna. Npr. u § 66 "*in statione sua*" prevodi se s *po kućah*; u § 49 odredba da poreznici ne smiju kupovati za sebe robu koja se oporezuje samo za feudalnog gospodara ("*nisi pro do-minis*") prevedena je "*tergovci nimaju ništar kupiti na vratih parvo gospode*", po čemu bi izlazilo da poreznici smiju kupovati i za sebe, ali tek nakon što feudalna gospoda pokupuju ono što hoće; u § 72 latinskog teksta određuje se da se kažnjava ono zbacivanje kape, koje je učinjeno "*irrato animo*", a u hrvatskom tekstu nema toga obilježja itd.

6. Teškoću pričinja objašnjenje veličine stara u člancima 98, 99 i 105 hrvatskog teksta.

U članku 98 govori se da pućanin treba platiti određenu dažbinu za 6 *stari soli*, a u članku 99 za 6 *stari* (bez oznake robe) ali riječ je nedvojbeno o vinu. U odgovarajućem latinskom tekstu (§§ 99 i 100) piše "*pro sestario*". Zjačić kaže da bi se iz toga moglo zaključiti "da je jedan sestar iznosio 6 stara", ali ga smeta što se u hrvatskom tekstu članka 105 odobrava podložnicima da izvoze "jedan star vina", a u odgovarajućem latinskom tekstu (§ 106) piše "*medium sestarium vini*". Prema tome, zaključuje Zjačić, pitanje ostaje nerješeno.

Mislimo da je "*sestarium*" isto što i star, tj. prema drugim vrelima mjera

za oko 70 l. zapremnine. Kada u hrvatskom tekstu piše *6 stari*, to je, mislimo, naivno napisana riječ *sestar* (*šesstar*). O nekoj mjeri *sestarium* koja bi bila čak šest puta veća od stara ne može, dakako, biti govora. Ako je to tako, onda bi "jedan star vina" u hrvatskom tekstu (članak 105) bila pogriješka prepisivača, jer još i Statut iz 1640. god. govori na tom mjestu o "*medium sestarium vini*" (§ 98 *Statuta* iz 1640.).

7. Ponegdje je prevoditelj bespomoćan pred latinskim tekstom. Tako npr. Senjanima se u § 88 odobrava ulaz u grad na uobičajenim mjestima "*aliqua pena non obstante*". U odgovarajućem hrvatskom tekstu (članak 87) ta sintagma je prevedena "*ne budući operskimi*". U § pak 39 osoba koja se uvodi u držanje i posjed (*in tenutam et possessionem*) neke kupljene ili dosuđene (*adiudicate*) stvari, plaća pristojbu pristavu. U odgovarajućem hrvatskom tekstu (§ 38) govori se o ovlašteniku ovako: "*ki bi stranjskim uzderžanjem i pošesion kakove kupljene ili njemu odsvojite*" stvari. Oba prijevoda su bespomoćna, ali u primjeni to nije stvaralo teškoća, jer se ipak znalo o čemu je riječ.

Na jednom mjestu nije jasan ni latinski tekst ni hrvatski prijevod. Naime u § 14 se kaže da su plemićke sluge oslobođeni "*a solutione segiss et quo cumque alio gravamine civitatis*", tj. od plaćanja "*segiss*" i od bilo kojeg drugog opterećenja sa strane grada. Već je I. Mažuranić predlagao da se riječ "*segiss*" interpretira kao *Segniensis*, što bi moglo biti, ali sigurno nije. Hrvatski je tekst nejasan na drugi način. Kaže se, da su spomenute osobe oslobođene "*plaćanja koleše aliti z gora Senjskoga nikoliko krat teškoć grada*".

STATUT

Statut Cesariski

Iv

Va ime nerazdiljenoga trojstva, oca i sina i duha svetoga, amen. Leta tekućega 1388., 5. dan prebivanja miseca maja, pristojće g(ospo)de narejene njihovih i ča je njih stvar vlastovita da mogu pomnjivim načinom biti i za fermacion njihova nastojanja kako bi s pomoćom g(ospodi)na Boga svemogućega puk i posudnice njihove pravo vladali i pod regulom ili zakonom pravice guvernali pod način da dobri u miru nebantovanomu pribivaju, a zli tulikajše po njihovom delu i meritanju da imaju i podnesu.

I zato uzmožna i zveličena dobro rojena g(ospo)da naša, g(ospo)din Štefan i Givan, braća,

1r

a sini dobro rojenoga i sveta spomenuća gospodina Bartula Kerčkoga, [Modruš] koga, Gacke, Vinodola <i gospodina Bartula> počinjujući zgora imenovani stvari i za pomnjost ku verhu želeći njihova grada Senja i razloge ili dobar red, poput ili način od statutov i po procinjenu kriposti njih muži g(ospodi)nov Tome od Ripa vikara senjskoga i g(ospodi)na Lovrenca iz Kerbave, gospodina Ivana iz Kerka i gospodina Pavla iz Kerka, viteških ljudi i doima biššega gospodina Štefana viteza vikara kerškoga vernih i slug zgora imenovanih g(ospod)e na zdola imenovane stvari dopušćenih i odlučениh, skupljenih i zazvanih zvonom po zakonu rektorom, vićnikov i ljudi verovanih grada Senja, koji imajući skerb za pomnjivo odlučenje ali deliberacion

2r

za svake dobre zakone, modi i redi rečenoga grada Senja za vikovično uzderžanje po zapovidi mondacionu rečene g(ospod)e za dobro življenje i budi ki se hoće u Senju prebivajući i po ki se hoće način stanujućih ljudi dokonjaše i odlučiše (vikara kerškoga i vernih slug zgora imenovane g(ospo)de zdola imenovane stvari, dešputanih, odlučениh, sakupljenih i zvanih, odlučениh, sakupljenih i zazvanih zvonom po zakonu rekturov, vitez, njihovih slug verovanih grada Senja koji imajući skerb za pomnjivo odlučenje, ali deliberacion, za svake dobre zakone, modi, redi rečenoga grada Senja, za vikovčnje uzderžanje po zapovidi, mandacionu, rečene g(ospo)de za dobro življenje vlastel i puka tulikajše vanjskih budi ki hoće u Senju pribivajući, po ki se hoće način sta

2v

nućih ljudi dokonjaše i odlučiše:

(1.) Najpervo pria svega svih stvari da vlasteli senjski budu vikovičnom načinom i imaju biti slobodni i ežempti u gradu Senju i u njegovom deržanju od svih i svakih angari, naloge, tributa ili harača, svake rabote koju i ke se mogu izreći ili smisliti ili imenovati ili bi se mogla kim se oće načinom istumačiti vikovično, prišatno vrime, s njihovimi eredi ili ostankom svih njihovih.

prišatno : prisastvo Z.

(2.) 2. Veće dokončaše i odlučiše da svaki vlastelin senjski mozi stati i prebivati i odajti iz Senja s njihovimi dobri ili blagom i obitelom kada godir i koliko krat mu drago bude i da mozi služiti komu njemu drago bude g(ospodi)nu do njegovoj dobroj volji.

3r

(3.) 3. *Veće dokonjaše i odlučīše da svaki vlastelin senjski budi s pravim načinom ima biti slobodan na tergovinu od svih ostalih budi kih se hoće tergovin svojih ke bi u Senj donosili ili van iznosili ili po ki se način oće iznosili.*

iznosili : iznositi Z.

(4.) 4. *Veće dokonjaše i odlučīše da svaki vlastelin senjski bude slobodan franjak, toliko na vratih od tergovine kuliko na morskih od svih svakih svojih do[hodki] ke bi unašal i više toga od njihove živine i od svih i svakih njihovih tergovin plaćajući desetinu ili ki drugi harač ili dohodak tuliko na gornjih vratih koliko na morskih; od svakoga ča bi zakupili za ponesti van po moru da imaju i dužni budu vlasteli senjski plaćati rečenu daciju oficialom gospodskim, zahranjujući listor ono, ako bi kupili za poslužati svojim težakom.*

dužni : dažni (i ispravlja: dužni) Z.

ono : ona Z.

(5.) 5. *Veće dokonjaše i odlučīše da svaki vlastelin bude slobodan i ežempt od plaćenja*

slobodan : slobonan rkp.

3v

ke se hoće dacije od živine ku bi donašali toliko po moru koliko po suhu, zahranjujući samo stvari dacie od bikarie, ča jest soldina 4 i pol malih za svaku živinu minuto dinar XIII, a za svakoga janca ili kozlića jedan soldin, ku daciju svaki vlastelin dužan je oficialom gospodskim platiti na bikariji.

ono: ona Z.

dva : Z. ispravlja: da

(6.) 6. *Veće odlučīše da nijedan vlastelin senjski ne budi dužan ništar platiti od svoga vlastovitoga vina, ko bi zvana privazali ni od vina vanjskoga ča jest Markianskih ali Rimanskih ko bi hotili za kuću svoju. A od vin vanjskih ko bi vlasteli senjski za tergovati privazeli vlasteli ča imaju i dužni budu plaćati daciju odlučenu kako drugi plaćaju, zahranjujući listor dva od osam stari ne bude dužan nego slobodan.*

(7.) 7. *Veće dokonjaše da svaki vlastelin senjski mozi prodati svoje vlastovite konje prez plaćenja tergovine ili koga drugoga dohotka*

4r

na moru, a od drugih konji kupljenih za prodati da budu dužni platiti

daciju gospodskom oficialom kako drugi.

(8.) 8. *Veće dokonjaše, da ako bi vlastelin kupil kuće, vinograd ili ki drugi pošešion, od koga privatna človika, da imenovani pošešion bude slobodan kako druga dobra vlastel senjskih, da ako bi ki vlastelin prodal ku pošešion komu pučaninu ili drugomu privatu človiku rečeni pošešion imi bit podložan kako i ostala dobra kupljena u ime dohotka.*

privatna : priunta rkp.

(9.) 9. *Veće dokonjaše i urdinaše da svaki vlastelin senjski mozi peljati koga se oće broja i mere les do 14 sežanj dužine na volih svojih; ako bi zviše toga bilo, da je u volji gospodskoj.*

(10.) 10. *Veće odlučiše, da nigdor ne ima nego vlasteli za peljanje vole, pod penu libar 500 malih za svakoga pristupnika, i koliko*

4v

godir krat pristupilo bi se, zahranjujući ono ki su navadne imati i deržati vole na vlaku i ljudem s Prokik i Župahum, ki bi se koī cīca užance ustaju do volje gospodske.

(11.) 11. *Veće odlučiše da nijedan vlastelin senjski ne smi imiti za tovariša koga privata človika pučanina iliti zvanjskoga, pod penu libar 500 malih, u ku upada svaki pristupnik kolikogod bi krat pristupil.*

privata : provata rkp.

(12.) 12. *Veće dokonjaše da nigdor ne mozi kupiti lesa od tujih meštrov pisanih, pod penu libar 25 u ku upada toliko ki prodaje, koliko on ki kupuje, toliko krat koliko krat bi pristupil.*

(13.) 13. *Veće odlučiše, da nijedan ne mozi intrigati les prez dopušćenja vladavac, pod penu libar 24 i zgubljenje lesa, toliko koliko krat bi prigrišil ali pristupil.*

5r

(14.) 14. *Veće odlučiše, da volari i malinari i vertlari i meštři od gore vlastelskih budu imili biti slobodni ežempti plaćenja kolešte aliti z gora senjskoga nekoliko krat teškoć grada.*

kolešte : koleše rkp.

malinari : molinari Z.

(15.) 15. *Veće odlučiše i dokonjaše da vićnici i ljudi od vića senjskoga budu imiti biti slobodni od plaćenja narokov i hodjenja u brodih, drivih, ormanic od Senja i straže gradske, kese čine svaku noć ali da imaju plaćati koleštu i hoditi u brodi ali prigljedati i činiti stražu na termenah, cīca straha od*

ognja ali čuvanja, ko se čini neprijatelj.

(16.) 16. Veće odlučiše da pučani budu slobodni na trgovini i na moru od njihovih stvari kako i vlasteli od grada

5v

kako zgora i od plaćenja dacije kako vlasteli, zvan da ne mozite imiti vole za peljanje.

(17.) 17. Veće odlučiše da nijedan vlastelin iliti pučanin domaći ili stranjski ne smi kupovati lesa veće mere nego je zahranjeno vlastelom za tergovinu ili pripovidanje pod penu libar 500 za svakoga prestupnika koliko bi krat pristupil.

(18.) 18. Veće odlučiše da rekturi, vlasteli i ljudi od vića imiti i dužni budu hoditi na viće, kadagodar bi krat čul glas od zvona i kada godi bi se ondi učinilo, deliberalo ili dokonjalo ili dopušćalo, zahranjujući vazda stvarje i poštenje gospodsko, da ima biti pohvaljeno i vikovičnim

6r

zakonom valido.

(19.) 19. Veće odlučiše, da rekturi i vlasteli i ljudi od vića imiti svako leto obrati suca komunitadi senjske na blagdan svetoga Mihovila miseca setembra, ki sudac ima priseći da će činiti i deržati pravu pravdu, na stran stavljajući svaku nepriazan, strah i toliku ljubav ili priazan.

da će : da ća rkp.

(20.) 20. Veće odlučiše, da imenovani rekturi i vićnici <i> imite dva krat na leto stavljat navkire, ča jest na dan svetoga Mihovila i na blagdan svetoga Jurja, ki navkiri imite imiti 40 ...

(21.) 21. Veće, da imenovani rekturi i vićnici mogu sebi obrati jednoga samoga kancelera, ki bi pisal kontrat stvari dvo

6v

ra senjskoga da on sam ni gdor drugi ne more činiti pisati rečene kontrate i stvari i ako bi je ki učinil, da ne moziju imati nikakove kriposti i da ništar ne budu valide, ni pohvaljeno ča bi se našlo pisano rukom drugog človika, nego samo ono ča bi se moglo postaviti da bi učinjeno in absent oficialov, a z dopušćenje rekturov, ali koga rektura senjskoga.

kontrat : kontat rkp.

in absent : i nabsent rkp.

obрати : obrat Z.

(22.) 22. *Veće odlučiše da imenovani oficial comunitadi senjske bude slobodan i prost od svih i svakih činjenjih i dužnih i da mozi radovati sve one slobode i pravice kako i ostali.*

(23.) 23. *Veće odlučiše da nigdor ne smi ni mozi prodati ili kupiti ki kakov pošešion pria nego bi od toga učinjeni četire kljici jedno za drugim u četire dni nediljne.*

7r

velikim i čujenim glasom i rečenim glasom rečeni kljič ili proklame imite biti kada se zvoni na Apustol u crikvi katredaloi i prvi kljič da se učini na cimiteru rečene crikve u običajnom mestu i dopušćenje gospode ili u viću; ako bi prodanje neoveršivši tih zakonov učinjeno, da ne bude ništar vridno

običajnom: obiičajnom rkp.

zakonov: zakonom rkp.

(24.) 24. *Veće odlučiše, ako [bi] gdo pripovidal proklame ili štrumenti od kakove pošešioni ko bi se kljicalo i ako bi imal ku pravicu, da se ne more učiniti kontrat od alienaciona ili prodaju rečene pošešioni i ako bi se učinil rečeni kontrat, da ni valid, nego ako bi se takova pošešion posedala let 30 kuntinano ili zasobice ili da bi takov prospesion od pravde doli*

7v

veržen, po prie bilo obderžano

(25.) 25. *Veće dokonjaše da ki god bi uživao kigodir pošešion let 30 zasobice ili kuntinoma, ne plaćajući od nje fita, dohotka ilio harača nikomure, takov pošešion s tom pravicom da bude onoga koi bi je uživao vikovičnim načinom, ako bi prem suprot tomu koja pisma iliti štrument učinjen.*

(26.) 26. *Veće dokonjaše, ako bi gdo kakovo prodanje ili alienacion ke pošešioni cuntradikal i prepovidal, a to s mišljom za imiti rečeni pošešion cića bliznosti ili susestva, da ima takov prežentati cenu kom je prodana rečeni posesion, a to u pismu po mandatu rektora iliti vladavac i manje da rečeni pošešion ni valid.*

27. Veće dokonjaše da rekturi senjski

8r

imaju i dužni budu slišavši glas zvona biti na mjesto sudačko, ča je razlog od Kanpuša ili poli magazina od soli, gdi se prauđa izdaje i čini tri dni svake nedilje, ča jest utorak, četertak i subotu na ure običajne, a to dati za

avdencije svakomu ki bi hotil pred njih konparit i pravdati hotil od stvari mobilih, stabilih i veće dugovanih toliko vlastelskih koliko komunskih i pošešioni ki godir se oće u pravdi zgora imenovane odlučevati, šentenciat i komu pripravljati po statutu i zakonu ili reformacioni grada Senja u tih i ostalih ki godi se hoće mozite i mogu rekturi senjski poslušati i šentenciat pravde i pitanja kako

8v

godar u mislih zgora imenovanih sideći, a ne stojeći.

i čini : ili čini rkp.

reformacioni : nafermacioni rkp.

pošešion : Z. popravlja: prohibicion

(28.) 28. Veće dokonjaše da imenovani dva <su> oficiala, ča jest kanciler i dvornik, imaju biti u pomoć rekturov za poći obsluživati njihov oficij i dužnost kako je zakon ovoga grada.

(29.) 29. Veće dokonjaše da krivac citan ima biti po dvorniku iliti pučaninu sanjskomu suprot ča je reći zvan grada stanućemu ili po slugah rektorov gdi ne bi dvornika bilo.

dvornika bilo : dvornika Z.

(30.) 30. Veće dokonjaše da imenovani tri dni od pravde na ke dva suca side pri banku pravdenom mozite ke godir se hote stvari civile i kremenale poslušati i pri šentenciah dokonjati, zazvavši pervo tretoga suca k sebi na pravdu ako bi

9r

mogal dojt; ako li ne bi mogal dojt, tada oni dva sideći pri banku mozite kako je rečeno poslušati i termenati pravde po zakonu grada.

(31.) 31. Veće dokonjaše da svaka šentencia ima bit upisana na celu folju harte rukom oficiala i citacioni i drugi ati ke godir bi se termenali u većih pismih, ča jest pošešionov u velikih stvarih, unaki rečene šentencie stati ne budite od vridnosti nikakover i tako odlučiše da bude od svih ke se čine i opravljaju polak dvora pravednoga.

(32.) 32. Veće odlučiše, da pučanin citan po zakonu <koi> i ne prezentavši se na ter

9v

men njemu dan od posla dvora, sidećim u pravdi imi platiti soldini 12;

(33.) *ako drugi put ne bi kumparil ili ne htíl dojtí, da ima platiti drugih soldini 12; ako bi na tretom pozvan ter se ne htíl prežentati i njim podložan biti privoj i onomu ki bi nastojal, da se ima podpunoma pravda učiniti suprotiva njemu cića neposluha i to da se razumi od pučanov senjskih ki da imaju pozivati na kućah njihova istanja ili nazoči ili personaliter gdi godir bi se našal, od ke citacioni tribi da se oznani, ilini upisati po oficialu u kvaderni senjskoj.*

(33.) 34. *Veće odlučiše da citan za veće uzrokov zgora imenovane da mozi imiti*

10r

termen osam dan za odgovoriti svome adversariju, a to za prvi pozov, a za drugi imi imiti termen tri dni, nego ako bi stvar od kremenali bila i da bi na smert stal, kim uzrokom ne mozi imati nijednoga termena za cića perikula od smerti.

(35.) 34. *Veće dokonjaše da ljudi van grada stojeći u vladanju na kunfinih senjskih ki bi citani s pečatom rekturov, ako ne bi na termen njih odlučeni cumparil, da imaju platiti za neposluh soldini 10 za penu; termen tolikaj za drugi; ako ne bi došli na tretí budi podložan pravdi, akoprem bi hotil poslat i skazati.*

10v

(36.) 35. *Veće dokonjaše, da ki bi se pravdal ter pozval ili činil pozvati koga godir za kakovu pošešion ku takovu veću stvar i ne bi prišal na dan pravdeni na termen njemu dan ili od adversarija potribovan, da u tom gubi svoje pravice on ki bi ne prišal ukazal od versarija; on ki bude na priženciji i zovući tri krat na pravdu glasom velikim od versarija svoga ako bi gdo hotil izpuniti vića ter pravde ganuti u napridak potverđiti.*

ukazal : Z. tumači: u kazu

(37.) 36. *Veće dokonjaše da pristav ima imiti od svakoga desetoga soldina do četerdesetoga pet za jedan; i od više broja libar 100 soldina 4 od libre; i od toga više ne smi*

11r

imiti ništar, nego ako bi od sto tisuć - dvi (!) ča je od (!) 45.

(38.) 37. *Veće dokonjaše da on ki gubi pravdu pineznu, gubi potroške ke se čine za cića pisam notaru i prestava.*

(39.) 38. *Veće dokonjaše da on ki bi stranjskim uzderžanjem i pošešion*

kakove stvari kupljene ili njemu odsvojite kako njegovo, ima dati i platiti pristavu jedan celesum.

(40.) 39. Veće dokonjaše da se nigdor ne mozi apelati pravde zgubljene od ke godi pošešioni, nego prid obadva gospodina skupa; od šentencie pinezne ili ke godi druge ne mozite se apelati nego stati pravdi i opinionu rektorov senjskih.

gospodina : gujudina rkp.

11v

(41.) 40. Veće dokonjaše da pučanin ki bi dobit ili sam confesal da bi komu dužan, imi imiti osam dan termena za platiti drugome komu bi dužan nikimi; ako ne biplatil tribi da mu se učini navoda do vičernje devetega dne i ako ne bi platil, da bude dužan dvoru davši zaklad od duga svomu dužniku, ako bi dopustil k sebi navoda; ako bi pak osmi dan pučanin pučaninu bil dal kakovu pošešion za naplaćenje svoga, da on ki bi tiral, dužan je prieti i prodati po zakonu senjskomu za naplaćenje svoga duga i potroška kancelera i pristava i ako on ki bi imil imati ne bi zasobice učinil svoju kaužu sveršiti, da gubi sve ča bi učinil i znova tu kaužu početi.

inače : anacie rkp

dobit : Z. popravlja u: zgubil

da bi : debit Z.

navoda : navod Z.

12r

(42.) 41. Veće dokonjaše da toliko vanjski koliko domaći človik, ča je jedan drugomu dužan, imi platiti u termen tri dni; med tim ako ne bi platil četerti dan, da ima dat zaklad capsu i ako je ne bi imal, da ima dati drugi zaklad ki mozi prodati domaćemu, a ne zvanjskomu, za moći ga odkupiti u termen osam dan, inače bude ki bi ga kupil, zahranjuju[ć] vazda pravice od navoda.

navoda : navade rkp.

(43.) 42. Veće dokonjaše, da ki godir bi se našal u tatbini, dati ima libar 24 u termen osam dan i ako ne bi platil, da ima izgubiti uho i fruštati se; i ako bi se našal u tatbini od libar 50 ima izgu

12v

biti jedan ud, ali platiti tih libar 50; ako bi se našal u tatbini libar 100, da se ima na sohe obisiti i za pervu tatbinu; ako bi imal čim platiti, da plati

onomu ki bi oškojen.

(44.) 43. *Veće dokonjaše da ki godar bi se našal u tatbini od broja libar 100 poti veći krat, da se ima obisit i škodu platiti.*

(45.) 44. *Veće odlučiše da komu bi ka stvar ukradena, našavši pri komu, mozi pripovidati s poslom dvora pred dobrimi ljudi.*

(46.) 45. *Veće dokonjaše da on ki bi koga akužal za tatbinu ka bi dosigala do libar 24, da ima posvidočiti i ako bi se svidočilo jednim verovanim svidokom da se mozi*

13r

postaviti na muku, ako bi tajal; i od tatbine dosižuć libar 50, tribi da se posvidoči svodoci trimi; od tatbine za libar 100 ima se četirimi svidočiti; i ako bi se u takovu kazu ne mogli imiti nego dva verovana svidoka, od kih bi osvajen ter bi tajil, da se ima postaviti na muke.

(47.) 46. *Veće dokonjaše, da komunski pečat isti ima deržati sudac komunski; za svako pečatjenje da more uzeti soldina 4 i ne veće, a od vlastel da nima uzeti ništar.*

(48.) 47. *Veće dokonjaše, ako bi siloval divojku čistu ili ku poštenu ženu, da ima umriti.*

13v

(49.) 48. *Veće dokonjaše da tergovci nimaju ništar kupiti na vratih parvo gospode, pod penu libar 24.*

(50.) 49. *Veće dokonjaše, ki god bi učinil suprot banku, da plati dvoru libar 24.*

(51.) 50. *Veće, ki godar bi došal u porat z drivi prez zastavice, da ima platiti libar 6.*

došal : dosel Z.

(52.) 51. *Veće dokonjaše da ki god bi prodaval vino vanjsko po tretom zvonjenju od zvona, da upada u penu libar 6, znimući vanka senjska vina i malvasiju i rumaniju i tovernu od kneginina.*

(53.) 52. *Veće dokonjaše, ki bi igral ne[gdi] drugi nego na placi ali u toverni knjeginini, pada u penu libar 6; tulikajše i gospodar od kuće.*

ne[gdi] drug : Z. popravlja: ne drugdi

14r

(54.) 53. *Veće dokonjaše da ki bi perskal vodu ali ke druge stvari verhu*

človika gredući putem, da plati libar 6, kolikogodir krat bi pristupil [i] suprot tomu učinil.

(55.) 54. Veće dokonjaše da ki godar ki nečistoć ali smrad proliat na putu, da upada u penu liobar 6 malih kolikogod bi krat suprot učinil.

(56.) 55. Veće dokonjaše da ki godar bi izbil ku dobru ženu ali divojku jedne versti ali koncidiona budi, da plati ilbar 6: da ako bi ki nepošten čovik, ter bi bil poštenu divojku ali ženu, da plati libar 24.

(57.) 56. Veće dokonjaše da pučanin ki bi ranil drugoga pučanina, da plati libar

24.

14v

(58.) 57. Veće dokonjaše da ki bi izbil pučanina s palicom zamašitom, da plati libar 24.

(59.) 58. Veće dokonjaše da ki bi izbil kamikom u šaki deržeći, da plati libar 24.

(60.) 59. Veće dokonjaše da ki bi udril pučanina s kamikom z ruke spustivši, upada u penu libar 6.

(61.) 60. Veće dokonjaše ki bi izbil čovika u čigovoj kući, upada u penu libar 50.

(62.) 61. Veće dokonjaše da ki bi silom ulizal u čiju kuću, da upada u penu libar

24. (63.) 62. Veće dokonjaše da vanjski ili stranjski ljudi ki [bi] u serditosti pomakal meč iz nožnice na drugoga da pada u penu libar 50; ako bi ranil, da pana u penu libar

100. (64.) 63. Veće dokonjaše da ki u toverni pro

15r

daje vino krivom merom, pada u penu libar 6.

(65.) 64. Veće dokonjaše kada falasu meru ki darži, upada u penu libar 24.

(66.) 65. Veće dokonjaše da ki god bi deržal po kućah svojih budi ki se oče način krive mere, da plati libar 6.

(67.) 66. Veće dokonjaše da bikari ne mozi nositi kož iz bikarije prez licence oficialov iz rečene bikarije pod penu libar 24.

(68.) 67. Veće dokonjaše da bikari deržeći falsu studiru na bikariji, da plati libar

24.

(69.) 68. *Veće dokonjaše da dacia vina dalmatinskoga plaća senjskim [sucem] v(idelicet) голу*

15v

bat dva pro car.; <7> golubat 4 od broda [i] daci od japna videlicet : v 3 Z.

(70.) 69. *Veće dokonjaše da perva škoda od libar 4 u početku njihova regimenta da ima biti sucem*

perva: pervo rkp.

regimenta: krimenta rkp..

(71.)70. *Veće dokonjaše da svaki sudac u vrime svoje oblasti <i> ima deržati oficjala ili posla za škode libar 24 i dugov izhodećih <i> od vrat ili poništar znova učinjenih i [od] citacione od kolešte Prokik Županov, kako je zakon.*

(72.) 71. *Veće dokonjaše ki bi <i> znel klobuk z [g]lave ali beritu drugome da plati libru 1.*

<i> od vrat uli poništar : i skratiti pureštor rkp.

(73.) 72. *Veće dokonjaše, da suci budući u oblasti mogu defalkati ili manje bečem plaćati svaku libricu mesa ko bi na bikariju kupil za svoju obitel.*

16r

(74.) 73. *Veće dokonjaše da suci narejeni imati imaju svaku nedilju u četartak od bikarov dvi librice mesa ili soldina 4, ali libre 4 na leto.*

(75.) 74. *Veće dokonjaše da bikari imaju prodavati meso <i> ko bi imali na mesnici, svakomu pitajućega doklegod, pod penu libar 6.*

(76.) 75. *Veće dokonjaše da svaki tovernar ima dati i prodavati vino stavljeno na tovernu svakomu pitajuć ga, pod penu libar 6.*

(77.) 76. *Veće dokonjaše da ki godar bi citan za ki godar dug ili ku drugu kaužu iliti uzrok ter bi zatajil pravicu na sudu, upada u penu libar 6 za svako pregrišenje.*

(78.) 77. *Veće dokonjaše, da ki godar bi zašal*

16v

iz toverne ne plativši vino vazeto suprot volji tovernarovoj, upada u penu libar 6, kulikogodir krat bi suprot tomu učinil.

(79.) 78. *Veće dokonjaše, da ki godar bi izbil ženu, udovicu ili mužaticu ili divojku za svoje vino u svojoj kući prodajući, upada u penu libar 24.*

(80.) 79. *Veće dokonjaše da ki godar bi izbil tovernara, upada u penu libar 6.*

(81.) 80. *Veće dokonjaše da ki god bi izbil ter[ž]ca ali teržicu, upada u penu libar*

6.

(82.) 81. *Veće dokonjaše da ki godar bi dal drugome plusku, pada u penu libar 50 svaki krat.*

(83.) 82. *Veće dokonjaše da nigdor ne mozi kupovati kakovu tergovinu ka bi prihodila na vrata od tergovine pred crikvu Svetoga Ivana Kerstitelja pod penu libar*

24.

17r

(84.) 83. *Veće dokonjaše, da ki godar bi jedan sam pokupil sve piščence, da pada u penu libar 6.*

(85.) 84. *Veće dokonjaše da ki godar bi neposluhom ali ako bi se [u] suspetu našal po tretom zvononju, hodeći po noći prez sviće, pada u penu libar 6.*

(86.) 85. *Veće dokonjaše da vazda imaju biti klupe aliti sidališća od miseca do miseca i ako bi pomanjkivalo da se vazda do miseca načine.*

(87.) 86. *Veće dokonjaše da ki bi ulizal u ljudsko tersje i vazel grozja iz njega, da plaća libar 6 i škodu učinjenu koliko od dobrih ljudi bude preštmano.*

(88.) 87. *Veće dokonjaše da svaki Senjanin*

17v

i ostali njegova vladanja mozite ulisti na vrata i mesta običajna živinom, lesom i ostalim njihovim stvarjama ne budućioperskimi; da ako bi stranjski ljudi ča privazeli, tere odlučjenja pristupili, da pada u penu libar 24, i on ki bi š njimi bil, da gubi ono ča bi privazel, kih svih stvari akuzadinom da bude tretina.

odlučenja : odlučjenje Z.

(89.) 88. *Veće dokonjaše da svaki ki bi privazel ovd i u Senju kakovu tergovinu izvan lesa, da ima ulisti i zajt na vrata od tergovine i ako bi pristupil, da pada penu libar 24.*

90.) 89. *Veće šenteciaše, da ki godar bi sv[oj]im zlim čuvanjem užgal oganj u svojoj kući tako da bi se zvana ukazal, pada u penu libar 6.*

18r

(91.) 90. *Veće šentecijaše da ki godar bi rekal sucem riči nepodobne od psosti sidećemu pri banku, pada u penu libar 30.*

(92.) 91. *Veće šentenciaše da ki bi obsoval ali omarmnjal nepodobnimi ričjama vladavce ili guvernature ovoga grada vani ali u gradu, a ne pri banku, pada u penu libar 24.*

službi : svsvi rkp.

(93.) 92. *Veće šentecijaše da ki bi udril tergovce ili njihove sluge nastojeći svoje dužno aliti o službi da pada u penu libar 6, da ako bi ki od njih ali njihove sluge nepodobnimi ričjama koga štrapacal, dokle bi se svoi čini, pada u enu libar 6.*

(94.) 93. *Veće dokonjaše da ki bi se občutil da mu se u čem škoda ili krivica čini, ter bi svome odveršanju protestiral za škodu*

18v

i potroške, onomu ki bi protestiral da mu se ima pravica učiniti va nom ča bi pravo mogal posvidočiti da mu [je] škoda učinjena.

(95.) 94. *Veće dokonjaše da ki bi vidil kakovu svoju stvar prodajući ili kradeći [na] njegov<oj> [pre]judicij, da mozi pripovidati s oficijalom od dvora, to učinivši da ništar se veće ne mozi učiniti ča bi preprodano bilo.*

(96.) 95. *Veće dokonjaše, ako bi uzmožni g(ospodi)n vozili ili gospa knjeginina ili njihovi sini hotili po moru po njihovom gospodstvu njihove grade i otoke gljedati, pučani senjski jesu dužni svih voziti do mesta do koga bi hotili i ondika ostavili, a ob njihovoj spizi i potrošku, a plaća ali pinezi mornarom za njihov solarij*

19r

plaća se s komuna od narokov.

(97.) 96. *Veće dokonjaše da ako bi zgora imenovani g(ospodin) i gospa ili njihovi [sini] pošli van svoga gospodstva senjskoga, da imaju po nje priti i nazad jih pripeljati kadi bi se hotili <za> vratiti, a sve ob potrošku gospodinovu ili gospinu ili njihovih sinov.*

(98.) 97. *Veće istom quilibet cives Segne tenentur con debet portare fenum domini comitis de Kudinice tantum non aliude nech alias res.*

quilibet : quilibet rkp.

tantum : tin : con rkp.

(99.) 98. *Veće da svaki pučanin ima platiti za tergovine za 6 stari soli.*

100.) 99. *Veće da svaki pučanin plaća na vrati od tergovine za svakih 6 stari*

19v

a od svetoga Mihovila dne do mladoga leta dva mala soldina za te 6 stari, a vlastelin jedan.

(101.) 100. *Od prasac ki bi zvana živi dopeljani van grada toliko vlastelin kuliko pučanin plaćajući na bikariji s(oldina) 3 male za daciju, a od planin ništar*

(102.) 101. *Veće dokonjaše da svaki vlastelin senjski otijući zvan ovoga grada izpeljati živo blago na vrata gornja ali morska, plaća staru daciju na bikariji.*

(103.) 102. *Veće dokonjaše da svaki vlastelin i pučanin <i> otijući speljati [konje] van po moru za prodati iz Senja, plaća daciju na moru, a ne drugo.*

(104.) 103. *Veće dokonjaše, da pučani grada Se*

20r

nja tulikajše podložnici jesu slobodni na vrati od tergovine i ne plaćajuć tergovinu nego u mestih zgora imenovanih.

plaćajuć : plaćajući Z.

(105.) 104. *Veće dokonjaše da svaki podložnik ili prebivajući u jurisdicioni senjskoj van grada Senja da mozi imiti i radovati privileje [i] slobodi kao i ostali pučani.*

(106.) 105. *Veće dokonjaše da senjski podložnici mogu iznesti svaku subotu jedan star vina prez plaćanja tergovine.*

(107.) 106. *Veće dokonjaše da rečeni podložnici <da> mogu o Božiću i na dan S(vetoga) Martina i o Mikulji i na dan Svih Svetih i o Vazmu iznesti vina za njihovu obitel <vina> prez plaćenja tergovine.*

20v

(108.) 107. *Veće selo Župana kuliko iz Prokik je podložno senjskoj jurisdikciji; oni plaćaju svako leto dukat n(umer)o 40 vlastelom i plemenitim ljudem grada Senja, koje se dile meju rekturi i ostali vlasteli, prelati, udovice, navkiri i vićnici.*

(109.) 108. *Veće naroki, ki bi se činile od podložnikov grada Senja i tulikajše od pučanov grada čine spizu ali potrošak u brodih za gospodina, kako*

je zgora imenovano, veće [za] posle i ine basadure komunitadi, ali u ku drugu potribu za komunitad.

kako je : kako i rkp.

(110.) 109. *Veće da nijedno vanjsko vino ne mozi na menudu prodavano biti od Mikulje do novoga leta nego samo senjsko vino.*

21r

(111.) 110. *Veće nijedno vino vanjsko ne mozi prodavano biti po nediljah na menudu dokle se ne sverši velika misa u Svete Marije i po tretom zvonjenju.*

(112.) 111. *Veće svaki rektur grada Senja ki bi bil v oficiju more samo jednomu dopustiti otvoriti tovernu vina vanjskoga pervo velike mise a ne drugi.*

(113.) 112. *Veće da vino senjsko mozi prodavano biti u tretom zvonjenju i da se more slobodno igrati u rečenoj toverni na daski i ob dan i ob noć.*

(114.) 113. *Veće da vlasteli senjski nisu dužni kakovih [nalogov] realih, peršonom ali mišanih, ordinanih ali estraordinarih.*

realih : upalih rkp.

(116.) 114. *Veće dohotki vlastel senjsku budi ko-*

21v

je se hoće od te sorte jesu slobodni i ežempti, od svake gabile [i] dacije na vrata gornja i doljna grada Senja i tulikajše ostali pučani.

slobodni i : slobodni ((i) Z.

(117.) 115. *Veće rečeni vlasteli nimaju i nisu dužni plaćati po zakonu grada Senja od davna i davnih vrimen aprobane tergovine od ke se hoće tergovin ke bi u grad htile ići u Senj, ali od drugih stvari za življenje ali odiću krajem ali po moru, ne iznoseći van z ovoga grada po suhu ali po moru.*

davna i davnih : dvana i dvanih rkp.

aprobrane : a prodane rkp.

tergovine : tegovine rkp.

htile iti : ktite diti rkp.

iznoseći : iznose ki rkp.

(118.) 116. *Veće da vlasteli senjski mogu slobodno iznesti po moru žitak ki daju težakom svojim od vinogradih i pošešionov za njihovo življenje i za sve vrime koliko bi ondi stali i tolikajše pučani senjski.*

22r

(119.) 117. *Veće vlasteli i tulikajše pučani jesu slobodni od svaki sorte*

dacije, gubele i drugih angarij ke bi oni pripeljali u grad budi ke sorte ili izpeljali iz Marke, za ko [ne] plaćaju nego za osam stari <ne> kako i drugi vanjski ljudi.

(120.) 118. *Veće vlasteli i pučani jesu slobodni od svake tergovine za žitak ali sočivo ko bi pripeljano u grad Senj na njihovoj živini [ili] zvanjskoj; [a]ko pelja zvanjski čovik plaćaju od svoje živine soldin jedan i zove se okažina.*

(121.) 119. *Veće vlasteli senjski da mogu slobodno peljati les po suhu i po moru prez*

22v

nijedne tergovine, dacije, gabele.

(122.) 120. *Item tergovci de Senja de dar onji ano de taleri epia dari ali zentishconine (!).*

(123.) 121. *Veće da vlasteli senjski jesu slobodni i voljni služiti komu njim drago gospodina izvan gospodstva gospodina kneza i uživati i radovati svoje pošešioni kako da bi sve kuntino stali u Senju, prez nijedne naloge reali persone ča jest ili mišani stvari.*

(124.) 122. *Veće pošešioni vlastel senjskih mogu prodane biti slobodne prez nijedne naloge reali, kako da bi u samih vlastel ki bi prodali bili.*

reali : vrali rkp.

(125.) 123. *Veće ako bi vlasteli kupili od puča-*

23r

nov kakovu pošešion, dobivaju slobod i jesu slobodni od svake naloge.

(126.) 124. *Veće da svaki vlastelin more slobodno na bikariji poklati svoju živinu ka bi mu na tom imen hodila, prez plaćenja dacie.*

na tom imen: Z. tumači: utaman

(127.) 125. *Veće ako bi vlastelin meč [zvukal] za udriti ne udrivši, ne plaća niš, tera udruvši plaća libar 24; tulikajše pučanin.*

(128.) 126. *Veće vlasteli grada Senja mogu kosit na planinah senjskih, prez nijednoga bantovanja gdigodir je njim drago osam dan parvo pučanov senjskih.*

23v

(129.) 127. *Veće da nijedan pučanin ali vanjski človik ne mozi vući u grad gred ali madirov ali les od mere, nego g(ospodi)n knez i vlasteli senjski.*

(130.) 128. *Veće kada ljudi zavećani u Rim kroz Senj gredu, tribi da najpervo postuju i skercaju vlastele senjske, drugo pučane, treto vanjskih ljudi, a Gaihignane najpervo.*

(130.) 129. *Veće zdolo pisani kapituli jesu slobodni, iżempcioni, jurisdictioni, perviki vlasteli senjski.*

(131.) 130. *Najpervo da grad ima imati jednoga vicekneza.*

24r

(132.) 131. *Veće grad Senj triba da ima jednog vikara.*

(133.) 132. *Item dicti vicecomes con vikarijus coliebant omnis comdemprationes, condivitabant per medihtatem inter se p[ro] salaris, eorum, aliquando domine comes sulvit picidem eis de salanye et condemprationes tebom tempore. (!)*

24v

(134.) 133. *Veće ima viceknez od Prokik [i] od Županakulme dukata 3.*

(135.) 134. *Veće ima imati vikar od rečenih pinez dukata 3.*

(136.) 135. *Veće rečenom podknežinu i vikaru odnima se manje jedan soldin za*

svaku libricu mesa ku bi za kupil od davim. (!)

vikaru : vikara rkp.

(137.) 136. *Veće vlasteli i vićnici grada Senja imaju jurisdiction obrati jednoga suca za komunitad od vlastel senjskih.*

(138.) 137. *Veće druga dva suca ima g(ospodi)n knez jurisdiction obrati za njegovoj volji i hotenju.*

(139.) 138. *Veće zgora imenovani suci*

25r

imaju za njihovu plaću od narokov svaki od njih libar 6. (140.) 139. Veće ima imati svaki od njih libar 34. (141.) 140. Veće svaki ima imati od bikarije dacije libar 4. (142.) 141. Veće rećeni suci imaju daciju dalmatinskoga vina.

(143.) 142. *Veće rećeni suci imaju svoju daciju japna, ko bi se u porat senjski privažalo.*

(144.) 143. *Veće rećenim sucem odnima se jedan beć od svake librice mesa ko bi za kuću kupili.*

25v

(145.) 144. *Veće imaju od svakoga ki bi jim neposluh ukazal libre 2, soldin*

5.

(146.) 145. *Veće rečeni vlasteli imaju jurisdicion obrati s vičnici 2 navkira za 6 miseci, ki imaju čuvati grada obnoć stražom.*

vičnici : vitnjici rkp.

(147.) 146. *Veće imaju žustati sve mere grada Senja i gospodari od mer da imaju za jisticiju platiti.*

(148.) 147. *Veće da svaki zgora imenovanih navkirov ima imati dukata 4 od narokov miseci 6.*

(149.) 148. *Veće imenovani navkiri imaju imiti 6 stražac.*

(150.) 149. *Veće da svaki od tih stražac ima imati od narokov isti (!) 2 za miseci 6.*

26r

(151.) 150. *Veće rečeni viceknez, vikar i suci grada Senja imaju slobod vlastovitu i mišanu jerisdicionom urdinarij za osuditi zločinca u poštenju i u peršoni.*

(152.) 151. *Veće rečeni vlasteli grada Senja imaju jurisdicion činiti vlastele i pučane ki ne bi bili zgora Senja.*

(153.) 152. *Veće u vrime sudac pučki na sami dan svetoga Jurja ima jurisdicion ordinarij sve pinezi imiti ke njemu slišaju.*

u vrime : u rime rkp.

(154.) 153. *Veće rečeni sudac ima i dužan je deržati one dni ob svojoj spizi stražu; po dekretu dužni su ju činiti.*

(155.) 154. *Veće tulikajše vlasteli imaju*

26v

staviti narokov po deskrecionu njihovom svetu ki godir bolje znaju plaćati bogatstvom.

(156.) 155. *Veće u gradu Senju imaju biti tri ežaminacioni vlasteli rečeni ki imaju ezuminati zdola učinjene stvari u gradu Senju, najkašnje hotenje, ča jest testament, ako su validi po pravdi i po zakonu grada Senja i pak podpisati se za veće verovanje i od tih ežuminacioni gospodin knez stavljaše jednoga, a drugo je bival od kuće de Raducis, a tretji je bival onih Mojsis.*

de Raducis : Raducis Z.

(157.) 156. *Veće confini senjski od žincissa Strisha, i vas verh iz Senja kako se uzderži u vaših privileji, ke ima g(ospodi)n*

27r

knez, koi prem po svojoj milosti aplikal gradu njega, Malajemu, i odneti nam je rečeni verh s pašami svojim i do Lukoga i do šiče. (!)

nam : nan rkp.

(158.) 157. *Item alia confinia civitatis antedikte sunt V. S. l. ad Male Prokike usus Beneas inclusica.(!)*

(159.) 158. *Treti cunfini jesu do Suhe Kozice iliti teršin Juliane z Ludčago izdešine (!) suprot Ledenicam.*

(160.) 159. *Veće dobra spomenutja gospa mati gospodina našega kneza suprotiva razlogu pravice prez nijednoga uzroka vlastel i puka senjskog oduzela je od teritorija grada Senja i*

27v

pridala rečenim ljudima ili gradu Ledenicam i to morete V(aša) m(ilst) dobro znati.

teritorija : teritorja rkp.

(161.) 160. *Veće kada Vlasi dvižu z verha i gredu u Gat[c]ku imaju stati dva [d] ni i dvi noći na pašah senjskih i tulikaj kada dvižu u <svakoj i u tem u> planine, i ako bi veće stali, da padaju u penu libar 500.*

(162.) 161. *Veće u gradu Senju imaju biti tri termeni iliti straža zaradi ognja, jednu ima kuća od onih od Raducis, drugu od onih od Mojsih, tretu imala onih od Kokovih, ča je bila dana sucu Antonu.*

(163.) 162. *Veće da svaki vlastelin senjski i pučanin, ki drivo ili brode imaju, [ne] plaća za armiž u portu senjskomu.*

28r

/164.) 163. *Veća ako bi ki vlastelin grada Senja kako zlo učinil, za ko bi se stavila pena pinezna, ne mogući osujen biti na nijednu penu pineznu, da ima stavljen biti na krajinu po deskrecionu ki bi ga osudil.*

(165.) 164. *Da svaki vlastelin ki bi v oficiju <i> podknežini iliti vikar ili sudac slobodan je i franak s mulimi svojim u Modrušah od tergovine modruške.*

franak : pranak rkp.

(166.) 165. *Veće da svaki bikar meso prodajući [i] ribe prodajući u gradu Senju, ima i dužan je ostaviti mesa i rib za pinezi svakomu rekturu grada Senja po njihovoj zapovidi i skupa g(ospodi)nu knezu.*

28v

(167.) 166. *Veće vlasteli senjski imaju jus patronatus crikve Svetoga Križa u Drazi senjskoj, obrati plovana i opata rečenoj crikvi.*

imaju : jesu rkp.

(168.) 167. *Da sudac puški ima deržati pečat i za svako pečatjenje <pečat> ima soldini osam.*

Amen

Iesus i Maria. Ručić iudice Volfango di Segna

Finiss

Laus Deo.

P. m. P. n. 1701, na 22. decembra

Literatura

- Miho BARADA, *Hrvatski vlasteoski feudalizam*, Zagreb, 1952.
- CD=Tadija SMIČIKLAS, *Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*
- Ferdo ČULINOVIĆ, *Statut grada Senja*, Beograd, 1934.
- Dane GRUBER, *Dalmacija za Ludovika I (1358-1382)*, *Rad JAZU*, knjiga 170, Zagreb, 1907.
- Zlatko HERKOV, *Mjere Hrvatskog primorja*, Rijeka, 1971.
- Nada KLAJČ, *Knezovi Frankapani kao krčka vlastela*, *Krčki zbornik*, 1, Krk, 1970.
- Nada KLAJČ, *Društvena struktura kvarnerske općine u razvijenom srednjem vijeku*, *Krčki zbornik*, 2, Krk, 1971.
- Vjekoslav KLAJČ, *Darovnica kralja Bele III (IV) krčkim knezovima za Senj je patvorina*, *Vjesnik kr. hrv.-slav.-dalm. Zemaljskog arkiva*, I, 1899.
- Vjekoslav KLAJČ, *Krčki knezovi Frankapani*, knjiga I, Zagreb, 1901.
- Marko KOSTRENIĆ, *Fides publica (javna vera) u pravnoj istoriji Srba i Hrvata do kraja XV veka*, Beograd, 1930.
- Marko KOSTRENIĆ, *O nekim novijim rezultatima proučavanja Vinodolskog zakona*, Zagreb, 1978.
- Šime LJUBIĆ, *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke republike*, Zagreb, 1868 i d.
- Mile MAGDIĆ, *Topografija i povjest grada Senja*, Senj, 1877.
- Mile MAGDIĆ, *statut kralja Ferdinanda III. od godine 1640 za grad Senj*, *Vjestnik kr. hrvatsko-slavonsko dalmatinskog Zemaljskog arkiva*, god. II, Zagreb, 1900.
- Lujo MARGETIĆ, *O javnoj vjeri i dispozitivnosti srednjovjekovnih notarskih isprava s osobitim obzirom na hrvatske primorske krajeve*, *Radovi Instituta za hrvatsku povijest*, 4, Zagreb, 1973.
- Lujo MARGETIĆ, *Ugovori Petra Zriunskog s Grobničanima i Bakranima od 1642. godine i njihova dopuna iz 1686. godine*, *VHARP*, XII, Pazin-Rijeka, 1978.
- Lujo MARGETIĆ, *Iz starije povijesti Raba*, *Rapski zbornik*, Zagreb, 1987.
- Lujo MARGETIĆ, *Iz vinodolske prošlosti*, Rijeka, 1980.
- Lujo MARGETIĆ, *Srednjovjekovno hrvatsko pravo*, *Stvarna prava*, Zagreb – Rijeka – Čakovec, 1983.
- Ivan MAŽURANIĆ, *Statut grada Senja od godine 1388.*, knjiga III., *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*, Zagreb, 1854.
- Vladimir MAŽURANIĆ, *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*, Zagreb, 1908.-1922.
- Stjepan PAVIČIĆ, *Senj u svojem naselnom i društvenom razvitku od 10. stoljeća do turskog prodora*, *Senjski zbornik*, III, Senj, 1967-1968.

Mirko ZJAČIĆ, Statut grada Senja iz 1388. god., *Rad JAZU*, 369, 1975.

DAS SENJER STATUT AUS DEM JAHR 1388

Zusammenfassung

Im Buch wird, vor allem, die Beziehung unter den Fürsten von Krk gegliedert, die später Frankapanen (Frankopanen) genannt wurden, einer der wichtigsten Familien in der kroatischen Geschichte einerseits und der Stadt Senj andererseits. Senj kam unter die Herrschaft von Frankopanen in der Mitte des 13. Jahrhunderts. Die Lage von Frankopanen in Senj wurde stärker, indem sie bald die volle Feudalherrschaft gewonnen haben, die sie über ihren Vertreter in der Stadt verwirklicht haben. Dieser Vertreter wurde *podknežin* (*vicecomes*) genannt.

Eine besondere Lage in Senj schufen die Adelige, so dass das Senjer Statut aus dem Jahr 1388 ihre privilegierte Lage behauptete.

Das Rechtssystem der Stadt Senj gemäss dem Senjer Statut ermöglicht Einblick in viele Rechtsinstitute der nordkroatischen Küstenstädte, deswegen ist es eine sehr wichtige Quelle, die nützlich unsere Kenntnisse über unsere Rechtsvergangenheit vervollständigt. So haben wir die wertvollen Unterlagen über das Strafrecht.

Das Buch umfasst das lateinische Original des Senjer Statuts und seine Übersetzung ins Kroatische und damit verbundene Gliederungen vom Autor des Buches.

Der Text des Senjer Statuts nach der Abschrift aus dem Jahre 1701 ist besonders wertvoll. Dieser kroatische Text war wahrscheinlich für eine praktische Verwendung beim Gericht und bei anderen Gelegenheiten vorbereitet. Dieser kroatische Text wurde in der Praxis alles bis zum 18. Jahrhundert angewandt, und sein Nutzen ist zur Vertrautmachung unserer Rechtsgeschichte unschätzbar.

Schlüsselwörter: Senj, das Statut von Senj Statut, 1388 Jahr

STATUTE OF SENJ FROM 1388

Summary

In this book the relationship between, on one side, the Counts of Krk, later named Frankapani (Frankopans) and one of the most important families in Croatia history and the town of Senj on the other side are first of all discussed. Senj came under the Frankopans' government in the middle of the 13th century. Very soon the position of the Frankopans in Senj become very powerful and they acquired full feudal administration which they carried out through their representative known as a *podknežin* (*vicecomes*).

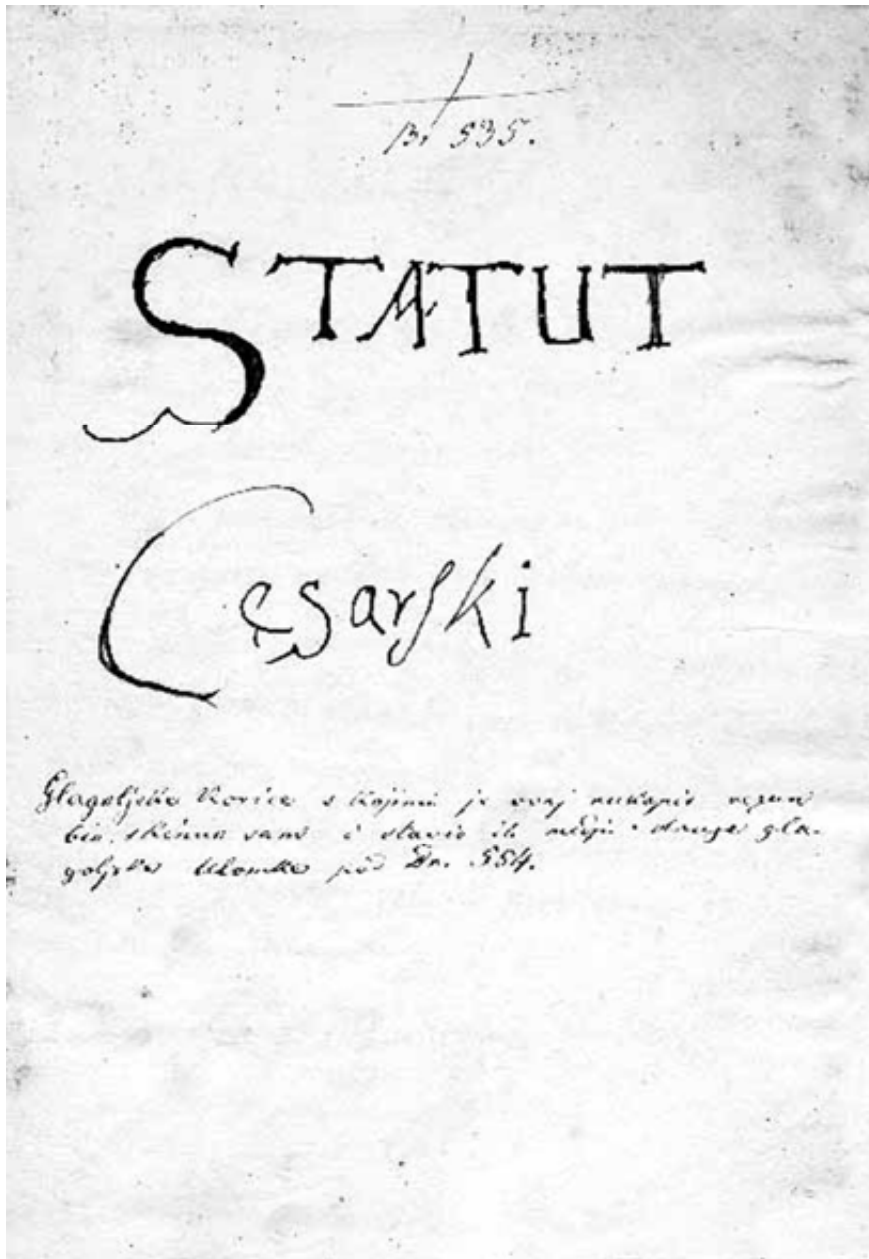
The noblemen had special position in Senj and the Senj Statute from 1388 confirmed their privileged position.

The legal system of the town according to the statute gives an opportunity for many insights into the legal institutions of north Croatian coastal towns and therefore it represents a very important source which usefully completes our knowledge about our legal history. In this way precious information about the penal law, and from the real and obligatory law here are presented the terms of *usucapio* and redemption.

The book contains the original document in Latin and its translation in Croatian, and relative author's discussions.

Especially important is the Croatian text of the Senj Statute which was created as a transcription from 1701. This text was probably prepared for practical use at court and similar occasions. This Croatian text was used in practise until the 18th century and its value for study of the legal system is precious.

Keywords: Senj, Senj Statute, 1388.

Ja ima Nerardilyeroga Troystra Oca, i sina,
 i Duha svetoga, Amen.
 Leta tekuchega 51388 51. Dan Prebran-
 ja Mijeca Maja pristoyecha Gvo. Nara-
 yene Njihovih, i caye njih stvar Vlastovito
 da mogu pomnyivim nacinom biti, i za ferma-
 cion njihoro nastoyanja kakobi pomochom
 Gna: Gogo Jemguchega Suk, i posudnice
 njihorez Pravo vladati, i pod regalom ili rako-
 nom pravice guvernati pod nacin da dobri
 u miru Nebantovonomu pribivayu a zli tuli-
 kayse po njihovom delu, i Meritanyu da imayu
 i Pod neju. Je.
 Zato uzmozna, i Zvelicena Dobro Royeno
 Gvo. nara Gvo: Stefan i Givan, Bracho
 A Sini

a fini Dobro Royenoga, i sveta spomenutya Svi:
 ra Bartula, kerskoga koga Gacke, Vinodola i
 Sna. Bartula pocijnyuchi zgora imenovani:
 Strari i ra pomnyost ku verhu kelechi Njihova
 Grada Senja, i Bracloghe, ili dobar red poput
 ili nacin od Statutov, i po procinyenju krigof
 ti njih mudi Snov. Tome od Bija Vikara
 ra Senjskoga, i Sna. Lovrenca izkerbare,
 Sna. Ivana izkerka, i Sna. Paula izker
 ka, Uteshih ljudi, i dvima Bifraga Sna.
 Stefana Vitera Sc.
 Vikara kerskoga Vernish, i slug zgora imenora
 nih Svi. Na vda imenovane strari, vpru-
 chenih, i od lucenih shupljenih, i ra-vanik
 rvanom porakonu Rektorom Vichnikov, i
 ljudi verovanih Grada Senja, koi imayuchi
 sherb, rapomnyivo od lucenije ali deliberacion
 ra

ra svake dobre rakhone modi, i redi, recenoga Grada
 da Senya ra vikovierno uderzanije, po zapovidi
 Mandacionu recene Gde. ra dobro xivljenije, i budi
 kije hoche u Senyu pribirayuchi, i kije hoche
 nacin Stanuyuchih Lyudi dokonyase, i od kucise
 Vikara Kerskoga, i Vornih slug zgora imenova-
 ne Gde. na zola imenovane ~~de~~ Strari, Des-
 putanik, odlucenik, sakupljenik, i zvanik od
 lucenik sakupljenik, i ra zvanik zvanom po
 zakonu Rekturov, vitez nyihovih slug vzo-
 ranik Grada Senya, koi imayuchi s herb zapom-
 nyivo odlucenije ali deliberacion ra svake dobre
 rakhone modi redi recenoga Grada, Senya, ra
 vikoviernye uderzanije po zapovidi Mandacionu
 recene Gde. ra dobro xivljenije Vlastel i
 puka kulikayza vanyfskih budi kije hoche u
 Senyu pribirayuchi, po kije hoche nacin sta-
 nuichih

nuckih Lyudi, Dokonyasa, i od Lucise. Etc.

Naypervo yvia svaga svih stvari, Da Vlasteli
 Senjski budu Vilkovicnim nacinom, i imayubi-
 ti slobodni, i Exempti, u Gradu Senju, i uny-
 govom deryanyu od svih i svakih Angari Na-
 loghe, Tributa, Slikaraca, svake Rabote koya
 sheje mogla izrachi ili smisliti, ili imenovati ili
 bise mogla kimsa oche nacinom iskumaciti
 vukovicno, prisatno vrime snyihovimi Eredi,
 ili oftankom svih snyihovih. Etc.

7. Vechе dokoncase, i od lucise da svaki Vlaste-
 lin Senjski mori stati, i prebitati i odxyti iz
 Senya snyihovimi dobri, ili blagom, i obitelom
 kada godir ikoliko kratmu drago bude, ida
 mori fluxiti kome nyemu drago bude Gneu-
 do nyegovoy dobroy volyi Etc.

Treto Vechе

3. Veche dokonyasa, i od lucise da svaki Vlastelin senjski budi spravim nacinom ima biti slobodan Natargovinu od svih ostalih budi kifa koche tergovin svojih kubi i sany donositi ili van inofiti ili nekise nacin oche iznositi. Fe.
4. Veche dokonyasa, i od lucise da svaki Vlastelin senjski bude slobodan franyak toliko navratih od Tergovina kuliko na morshih od svih kubi svojih dokebi unasal svira togo odnyihova xivina id svih, i svatih nyihovih tergovin placayuti dzetava ili ki drughi haras, ili dohodak kuliko na gornjih, vrahah, koliko na morshih, od svahoga co bi rakuyiti za ponesti van pomoru da imayu idaxni budu, Vlasteli senjski ^{Plachatis} raveni daciyu, Oficialom Gospodskim za hranju yuchi, listov ona, Akobi kuyiti za posluhati svojim terakom Fe.
5. Veche dokonyasa, i od lucise da svaki Vlastelin budi slobodan isexmjt od plachenya kefe

keše hoče daciye, od xivine, kubi donasali toliko
 pomonu koliko posluhu za hranyu yuchi samo
 strani dacie od biskopie, ca yest soldina - 4. i
 pol malih za svaku xivinu minuto, dinar xiiii
 A za svakoga Yanca, ili korlicha yedan solin
 hu daciye svaki Vlastelin duxanye oficalom
 Gospodskim platiti Nabikariyi. Se.

6. Veche od lucise da nyedan Vlastelin senjski
 nebudi duxan nistar platiti od voza Vlastovi-
 toga vino, kubi wana yriwaxali, ni od vino-
 wanyshoga ca yest Markianskih, ali Grimars-
 kih kubi kotiti za kucha svoye, A od vin van-
 yshih kubi Vlasteli senjski, za togovati
 yriwaxali, Vlasteli, ca imayu iduxem budu
 plachati daciye od lucem kako drughi pla-
 chayu za hranyu yuchi listov dva od jam sta-
 ni, Nebudi duxan nago slobodan Se.

7. Veche dohonyasa da svaki Vlastelin senjski
 mori prodati svoye Vlastovitz konye yriwaxa-
 chenyu togovine ili koga drugoga dohotka
 na

na moru, a od drugih konji kupljenih ra-
prodati da budu duxni platiti dacyu Gospodskim
oficialom kako drugih se.

8. Vecha dokonyasa, da ahobi ki Vlastelin kupil
kucha, Vinograd, iliki drughi profesion, odhogo
privatno, clovika, da imenovani profesion bude slobodan
kako druga dobra Vlastel Senjskih, da
ahobi ki Vlastelin, prodal tu profesion, komu
pucaninu, ili drugomu privatno cloviku
raceni profesion imi bit podlonan kako ostala
dobra kupljenja i imo dohotka se.

9. Vecha dokonyasa, surdinasa, da svaki Vlastelin
Senjski mori pelyati kogafe oche Brozo
imora les do. ix. sazany duxine, navolih
svajih, ahobi rvice toza bilo, daye i volyi
Gospodskoy. se.

10. Vecha odlucise, da nigder neima nego Vlasteli
zapelyanye Vole, pod penu 7-100-
malih ra svakoga pristupnika, ikoliko
godit

godit krat pristupilo bise zahranjuyuchi ono
 kifu naradne imati, iderzati vole na vlatu,
 ityudem sprohik, ityudem ^{hum} kibise koi eicha
 uxance utaya do volye Gopposherze
 11. Vechi odlucise da niyedan vlatelin senyshinef
 mi imiti zatovarisu koga provata cloviko
 pucanina, iliki wanyshoga pod penu 7-500
 matih u ku upadu saki pristupnik koliko
 godbi krat pristupil. 7.
 12. Vechi dokonyase da nigdor nemori kupi-
 ti lefa od kuyih mastrov pisanik pod penu
 7-250. uku upada toliko ki prodaye koli-
 ko on ki kupuye, toliko krat koliko krat-
 bi pristupil. 7.
 13. Vechi odlucise, da niyedan nemori in-
 trigati les prez dopuschanja vladavac
 pod penu, 7-240. izgublyenya lefa, to-
 liko koliko krat bi prigrisil ali pristupil.
 14.

14. Vecha od Lucise, da Volari, i Malinari, i
 Vertlari, i mestri od gora Vlasteljih budu
 imiti biti slobodni exempti placenya kade
 se aliti zgora senjskoga nikolito krat
 tesloch gradu Ze.

15. Vecha odlucise, idokonyase da Vichnici, ilyudi
 od Vicha senjskoga budu imiti biti slobodni
 od placenya narokov, ihodyenya u brodih,
 drivih, Ormanic, od senya, istraxe gradske
 kose cine vraku noch, ali dva imayu pla-
 chati kolestu, i hoditi u brodi ali priglyedati
 iciniti istraxe natermenah, Cicha stra-
 ha od ognya, ali curvanja kose cini nejni-
 ately. Ze.

16. Vecha od Lucise da pucani budu slo-
 bodni, natargovini, i namoru od nyiko-
 vih stvari, kako i Vlasteli, od grada
 kako

kako zgora, i od plachinya daciye kako
 Vlasteli rvan da nemoite, imiti vole raxe-
~~kye. Zalyanye zi.~~

17. Vache od Lucise da niyedan Vlastelin iliti
 pučanin domachi ili Stranyški, najmi ku-
 povati lefo, vache mera negoye zahra-
 nyeno, Vlastelom ra trgovinu, ili prijo-
 vidarije, pod penu 7-100. ra svakoga
 prestupnika kolikobi krat pristupit. Se.

18. Vache od Lucise da Bchituri Vlasteli, ilgu-
 di od vicha, imiti iduxeni budu koditi nli-
 che, kada godarbi krat cul glas od wona,
 ikada godisije ondi ucinila deliberato ili do-
 konyato, ili dopuschato, zahranuyuchi
 varda, strarye ipostoye, Gospodsko
 da ima biti pohvalyeno i vithovicnim ~~...~~
~~...~~ Jako

Felonem valido, &c.
 19. Veche od Lucise, da Rekturi i Vlasteli
 ilyudi od vichas imiti svako leto obrati luca
 komunitadi Senjske, na Blagdan svetoga
 Mihovila, Mjesca setembra, ki sudac ima
 prijehi dachu crniti, iderzati prava prav-
 da, na stran stavljayuchi svaku nepravi-
 aron strah, itulihub lyubav, ili priatan
 20. Veche odlucise, da imenovani Rekturi, i
 vichnici, i imita dva krat na leto stavljat
 navkira, co yest nadan svetoga Miho-
 vilo, ina Blagdan s: yurya ki navkiri imi-
 ta imiti .XXX. . .
 21. Veche da imenovani rekturi, i vichnici mo-
 gujebi obrati yednoga samoga kanci-
 lera kibi pisal, kontat stravi dvo-
 ra.

ra senjskoga da on sam nigdor drughi, ne-
 more ciniti jifati recene kontrate iftra-
 vi, iakobiye ki ucini, da nemociye imati
 nika kora krijosti, ida nistor ne budu va-
 lida, nijohvaljeno ca bife naslo jifano
 rukom drugoga clovika nego samo ono
 ca bife moglo postaviti dabi ucinyeno i
 nabrent officialov, a zdopuschenye Sek-
 tarov, ali koga rektora senjskoga, 22.

22. Veche od Lucire da imenovani official Co-
 munitadi senjske bude slobodan, iprost
 od svih, ipravik cinyenih, iduzenik, idamo-
 zi radovati se one slobodi ipravice kako igf.
 talij.

23. Veche od Lucire, da nigdor nasmi ni mozi
 prodati ili kupiti ki kakov profesion priv-
 negobi od toga ucinyeni Cetire klyiki yed-
 no zadruhim 8 uclire dni sedilone
 valican

velikim, i cijenim glasom, i racenim glasom
 raceni klyic ili proklama imite biti kada se zvo-
 ni na Amstol u Crkvi katedraloy ipervi
 klyic. dake ucini na Cimiteru racene Crkve
 u obiceanom mestu, idopuschenije Gosjode
 ili u vichu akobi prodanije neoversivsi tih
 racionom ucinyeno da nebudz nistav Vidko
 ZA. Veche od Lucize ako gdo pripovidal prok-
 lame ili strumenti od kakova profesioni
 kobije klyicalo, i akobi imal kupravicu
 dake namora uciniti kontrat od alienaci-
 ona, ili prodaju racene profesioni, iako
 bija ucinit raceni kontrat da ni valid ne-
 go akobije takova profesion posjedala
 Let . 30. kuintinano ili razobice ili da-
 bi takov prospedion od pravde doli

verkan, poprie bilo obderrano, &c
 25. Veche dokonyase da li godbi uival
 hi godit posession let. 30. rajobice, ili kva
 linoma neplachayuchi od nye fita, dohot
 ka ili karata rikomura. takov posession
 ston pravicom dobude onoga, ko biye uxi
 val vikovienim nacinom ~~neplachayuchi~~ ^{akoby dajm} uxi
 rot tomu koga pisma, iliti strument uci
 nyen.
 26. Veche dokonyase, akoby god lakova prod
 nye ili alienacion ke posessionu Cundra
 dikal ipreporidal ato smislyom zaimiti
 receni posession cicha blizngti, ili sujs
 tra, da ima takova praxentati ednu kom
 ye prodana receni posession ato vpi
 ma po mandatu rektora iliti vladarac
 imanye da receni posession nivali.
 27. Veche dokonyase da rekturii senyski
 imayu

imayu i duxni budu, sliavsi glaf zvono
 bitina mesto sudacko caye raxlog odhan-
 gusa ili noli magazina od soli godise prav-
 da izdava ili cini tri dni svake ne-
 dilje ca jest utorak, četvrtak, i
 subotu na ~~sv~~ ure obicayne a to dati
 za avdenciye svakomu kibi hotil pred
 njih konparit, i pravdati hotil od st-
 vari mobilih stabilih iveche dugoban-
 yih koliko vlasteljskih koliko komun-
 skih profesioni ki godise oche upravdi zgo-
 ra imenovane od luevati sentenciati ikomu
 pripravlyati postatutu, i zakonni ili naffer-
 macioni grada senya utih iostabih ki godise
 hoche moite imogu rekturi senjski postu-
 sati, i sentenciati, pravde i pitanja kako
 soder

godar u mislih zgora ime novanik sivechi a
ne stoyachi.

28. Veche dokonyase da imenovani drazu oficiale
ca yest kanceler, i dvornik imayu biti i po-
mot rektorov za pochi obfluzerati nyikom
oficiy i duxnost kakoya zakon ovoga grada.

29. Veche dokonyase da krivac Citan ima biti
po dvorniku iliti pucaninu jenskomu
suprot caye rechi zvan grada stannuha-
mu ili po slugah rektorov gdi nebi dvor-
nika bilo.

30. Veche dokonyase da imenovani tri dni
od pravde nake dva suca sive pri ban-
ku pravdom morite ke godise hota
stvare Civile ikremenale po slusati ipri
sentenciah dokonyati, razvassi prvo
bratoga suca ksebi, na pravdu ahobi
mogal

mogal doyti, aholi nabi mogal doyti ta-
 da oni dva sivechi pri banku morite
 kakoye receno poslusati; i termenati prav-
 de po zakonu grada
 31. Veche dokonyase da svaka sentencio
 ima bit upisana na celu folyu harte
 rukom oficijala, a citacioni idrughi
 ati ke godirbise termenati u vecih
 pisnih ca yest profesionov u vecih st-
 varih u naki recene sentencie stali ne-
 budite od vrionosti nikakover i tako odlu-
 cise da bude od svih kasa cine ioprav-
 lyayu polak dvora pravdenoga.
 32. Veche od lucise da pucanin citan po
 zakonu hoi Ineprezentavise na ter-
 man

man nyemu dan od postla dvora sidachim
 u pravdi imi platiti soldini. iz. ako dru-
 ghi put nabi kumparil ili nahtil doyti
 da ima platiti drugih soldini. iz. akobi
 na tretom porvan tarze nahtil presento-
 ti, inyim podlonan biti privoy ionomu kibi
 nastoyal dase ima pod punoma pravdauci-
 niti suprotiva nyemu iccha neposluka, ito
 dase narumi od pucanov senjskih hi da ima
 yu pozirati nahuchah nyihova istanija, ili
 naroci ili personaliter godi godir bise nasal od
 ke citacioni tri bi dase oznani, itini isjati,
 po oficialu u kvaderni senjskoy. fe.

33. Veche d lucise da citan zavche uz-
 rokov zgora imenovane da mori imiti
 fermen

termen ofam dan za od govoriti svomu
 adversariju, ako rapovi porov, a radnughi
 imi imiti termen svi dni nego akobi stvar
 od kremenali bila, idabi na smert stal kim
 utrohem nemori imati nijednoga termena
 za cicha perikula od smerti. 31.

34. Vache dokonyase da lyudi van grada sto-
 yachi i vladanyu na kunfinih jenyshih
 kibi citani specalom Gekhturov ako nebi
 na termen nyih odluceni Cumpavil da
 imayu platiti za nepolub Soldini. X.
 za peno, termen solikay radnughi ako
 nebi dosti na trati budi podloxan prav-
 di, ako prem bihotil postat ipkazati 8.

10

35.

35. Vecha dokonyase da hibijo pravdal for
 porwal, ili cinil porvati koga godiv za ka-
 kovu profesion ili ku takovu vechu stvar
 i nebi prisal na dan pravdeni natermen
 nyemu dan ili od adversarija potrebovan
 da utom gubi svoja pravice on kibi ne-
 prisal u kazal od versarija, on bi bude
 na prixenciiji, izovuchi tri krat na pravdu
 glasom velikim od versaria svoja akobi
 gdo hotil izpuniti vicha for pravda ganu-
 ti u napridak potverditi, &c.

36. Vecha do konyase, da pristava ima imiti
 od svahoga desetoga soldina do cetvredesetoga
 pet za yedan, i od vise broja libar .100. s. 7
 soldina .4. od libre, i od toga vise nesmi
 imiti

imiti nistar nego akobi od sto tisuch
 dii Caye od . 49. fe.
 37. Veche dokonyase da on ki gubi pravdu
 pineruu, gubi potroske kase cine racicho
 jifam notaru, i prestava fe
 38. Veche dokonyase da on kibi stranykim
 uvidenanyem profasion kakove strari ku-
 plyene ili nyemuz od sroyite kako nyego-
 va ima dati splatiti postavu yadan Celafun
 39. Veche dokonyase, dase nigdor nemori a
 pelati pravde ugublyene od ke godi profe-
 sioni nego pred obadvo gupjucino shupo
 od sentencie pinerue ili ke godi drughe ne-
 moritafe apelati nego stabi pravdi iopini-
 onu rek torov senyjskih, fe.
 fo

40. Veche dokonyase, da pucanin kibi dobit
 ili sam Confesal debi komu duxan, imi imati
 ofam dan termena zaplatiti drugomu komu
 bi duxan nikimi ako nabi platil tribi da-
 muje ucini nasada do uicernya devatogo dne
 i ako nabi platil dabuda duxan duxoru duxu
 rahlad, od duga sromu duxniku akobi dopu-
 stit k sebi navadu akobi jak ofmi dan puce-
 nin pucaninu, sil dal kakovu profision za
 naplachenije svoza, i on kibi firat duxan
 je prieti iprodati po zakonu senyskomu
 za naplachenije svoza duga, ipotroska
 kancilera i pristava i ako on kibi imil
 imati nabi zasobice ucinit svozu kau-
 xeu sversiti da gubi sve cabi ucinit
 i novu tu kavuu poteti, & 41

41. Veche dokonyase, da koliko vanjski, koliko
 domachi Clovik, caye yedan drugomu dar
 nan imi platiti u termen tri dni medlin
 ako nebi platil ceteri dan da ima dat
 zaklad Casfu, iakoye nebi imal da imadati
 drughi zaklad ki mori prodati domache
 mu a ne vanjskomu, ra mochiga odhu
 piti u termen osam dan, a nacia bu
 de kibiga kupil zahranuyyu varda pra
 vice od navada, &

42. Veche dokonyase, da ki godivbise na
 sal u tabini dati ima 7-24. u
 termen osam dan, iako nebi platil da
 ima izgubiti uho, i frustatise, i akobise
 nasal u tabini od 7-20. ima izgu
 biti

biti yedan u ali platiti fih 7- 90. ahobi-
 se nasal, u tatbini libar - 100. dase ima
 na fohi obijiti, i za parvu tatbinu ahobi
 imal cim platiti da plati onomu
 kibi oskoyan, fe
 43. Vecha dokonyasa da ki godar bise nasal
 u tatbini od broya 7- 100, goti vecha
 krat, dase ima obijit iskodu platiti, 8.
 44. Vecha od lucisa, da komubi ku stvar
 u kradena nasausi pri komu mori
 pripovidati sposlom dvota grad dobrimi
 lyudi, fe,
 45. Vecha dokonyasa da on kibi koga akue
 nal za tatbinu kabi dosigalo do 7 za.
 da ima posvidociti ialobise svitocilo yad-
 nim varovanim svidskom dase mori
 potaviti

postaviti na muku, akobi tayal, i od tat-
 bina dofixuch 7. 50, tribi dase posvido-
 ci, svidoci trimi, od tatbina, za 7-100
 imaje cetirimi svidociti, iakobi je u tako-
 vu kazu namogli imiti negodna vero-
 vana svidoka od kihbi ofrayen terbita-
 yil dase ima postaviti namuke 8.
 46. Veche dokonyase, da komunjski pecat
 isti ima dornati sudac komunjski za
 svako pecatyeniya, da more ureti sol-
 dina 4. ine veche, o od klastel dari-
 ma ureti nistar 4.
 47. Veche iokonyase akobi ki siloval divoy-
 ka cistu, ili ku postanu ženu, da ima
 ritij u mni 4 2.
 13 48

18. Veche dokonyase da tergovci nimayu
 nistar kupiti na vratih narvo Gospode pro
 penu 7 - 24.

19. Veche dokonyase ki godbi ucizil suprot
 Banku da ima platiti dvoru 7 - 24. 7

20. Veche ki godarbi dosal inporat zivivi pre
 zastavice da ima platiti 7 - 6.

21. Veche dokonyase da ki godbi prodaval vi-
 no vanysho potratom zvonjeniju a
 zvana da u pada u penu 7 - 6. zimuchi
 vanka senjska vina, i mahrasiyu, i rumani-
 yu, i tovernu a knyeghinina 7

22. Veche dokonyase kibi igdal u toverni ne
 drughi nego na placi ali u toverni, knyeg-
 ghinini, pada u penu 7 - 6. kulikayse igof-
 podar od kucha, 4c.

53

53. Veche dokonyase da kibi pershal vodu
 ali ka drughe strani verhu clovika graduchi
 putem da plati 7 6. koliko ^{godu}krat bi pris-
 tujil suprot tomu ucinit, &

54. Veche dokonyase caki godarbi necistoch
 ali smrad probal na putu da u pada u
 pemu 7 6. malih koliko god bi krat su-
 prot ucinit, &

55. Veche dokonyase veche dakigodarbi iz-
 bil ku dobre xenu ali divoyku yedno
 vestu ali kondiciona budi da plati 7 6
 da akobi ki nepostan covik, terbi bil
 postenu divoyku ali xenu da plati 7 24.

56. Veche dokonyase da pucanin kibiraucil
 drugoga pucanina da plati 7 24.

14 57

57. Vecha dokonyase, da kibi izbil pucarino
spalicom zamasitom da plati 7-24.
58. Vecha dokonyase da kibi izbil kamikom u
sahi derkechi da plati 7-24.
59. Vecha dokonyase da kibi udril pucari
na kamikom zruke spustivsi izpada u
peru 7-6.
60. Vecha dokonyase kibi izbil covika u
cigovoy kuchi izpada u peru 7-20.
61. Vecha dokonyase da kibi silom uliza
inciya kuchu da izpada u peru 7-24.
62. Vecha dokonyase, da vanyski ili stranyski
lyudi, ki u ferditosti pomakal med re-
novenice nadrugoga da pada u peru
7-20, akobi varil da pada u peru
7-100, 2
63. Vecha dokonyase da ki u tovarni pro-
dava

Daje vino ~~krivom~~ merom pada u penu
 2-6.

64. Veche dokonyase kada ^{manj.} falasuki varxi u
 pada u penu 2-24.

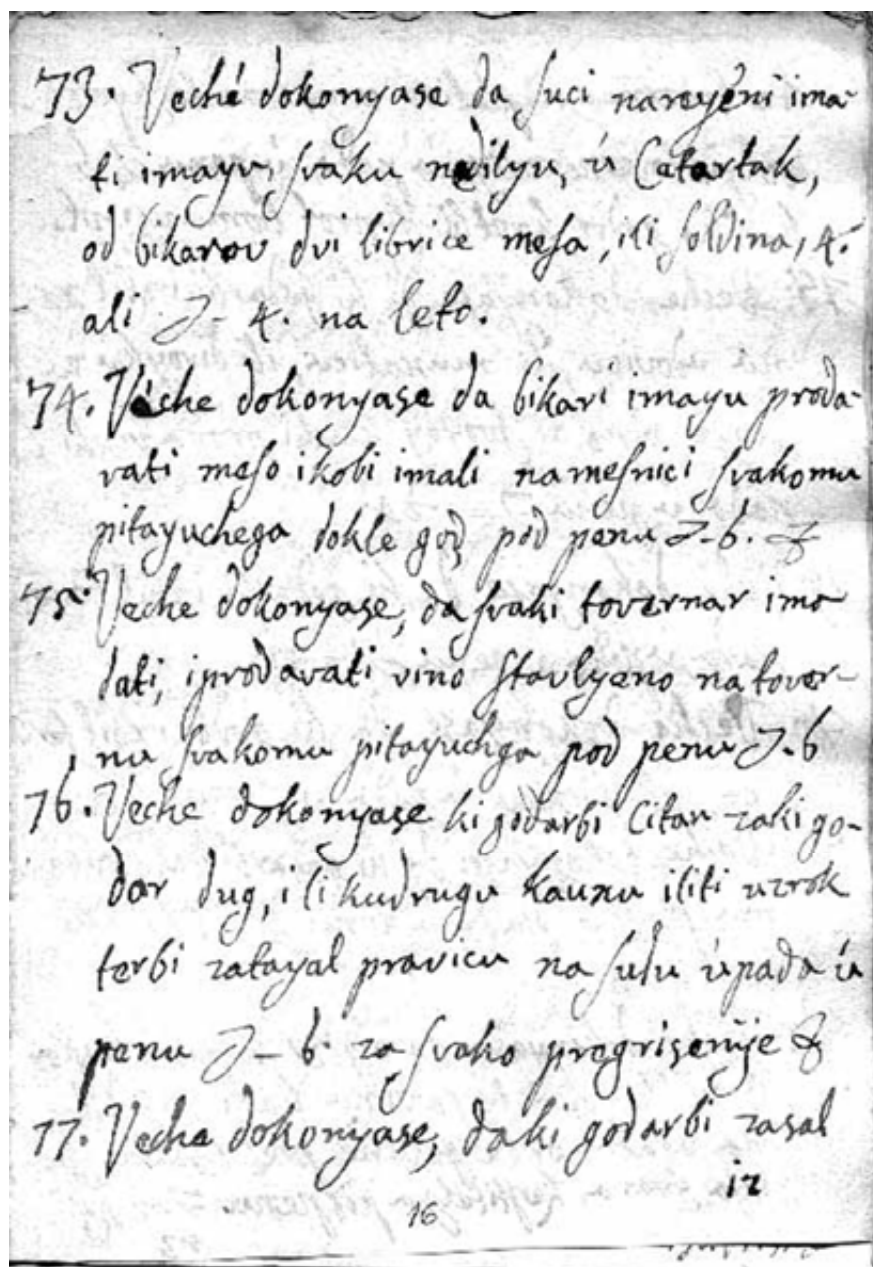
65. Veche dokonyase daki godbi derxat poku-
 chak svojih budi po hife oche racin kriva
 mera da plati 2-8.

66. Veche dokonyase da bikari namori nojiti
 kon i bikariye prez licencie oficialov, iz
 recene bikariye pod penu 2-24.

67. Veche dokonyase da bikari derxechi fal-
 su studira na bikariyi da plati 2-24. a
 za krivu mera 2-6.

68. Veche dokonyase, da dacio vino dalma-
 tinskoza placha senjskim, V. 3. golu-
 bat

lubat, dva procar . 7. Golubat (4) od bro-
 da daciu od zapna 7c.
 69. Veche dokonyase da perva škoda od 7 1/2
 u pocetku njihova kimenta da ima
 biti sucem. 8
 70. Veche dokonyase, da svaki sudac u vri-
 me svoje oblasti, i ima dvesti oficijala ili
 polta za škoda, od 7 2/4 idugov izkove-
 chih, i skratiti jurastov, znova ucinyenih
 icitacione od kolefte prvih zupanov kako
 je zakon 8
 71. Veche dokonyase kibi inel klobuk, zlava
 ali feritu drugomu da plati 7 - i. 8
 72. Veche dokonyase, da suci buduehi u oblasti
 mozu de falhati, ili manye bozem placha-
 ti svaku libricu mafa kobi na bivariji
 kopil za svoju obitel.
 73.

iz foverne. najplacivsi vino varato, suprot
 volji fovernarovoy i pada i penu 7-6.
 kuliko godir kratbi suprot komunicirih.

78. Veche dokonyase, da ki godarbi izbil ze-
 na udovica, ili muncaticu, ili divoyku za
 svoye vino u svojoj kuchi prodavuchy i
 pada i penu 7-24.

79. Veche dokonyase da ki godarbi izbil fover-
 nara, i pada i penu 7-6.

80. Veche dokonyase da ki godbi izbil fo-
 ca, ali foxicu i pada i penu 7-6.

81. Veche dokonyase da ki godarbi dal drugo-
 mu plusku pada i penu 7-10. svaki
 krat.

82. Veche dokonyase, da nigder nemori kupi-
 vati kakovu trgovinu kabi prihodila
 na vrata od trgovine pred Crkvu Sva-
 toga Ivana, kaznitelzya pod penu 7-24.

93

83. Veche dokonyase da ki godarbi yedan
 sam pokupit sve pischanee da pada u
 penu 7. 6.

84. Veche dokonyase da ki godarbi nepof-
 lukom, ali u hobise suspetu nasal po
 hrom zvonjenju hodechi po nochi pro-
 ce sviche pada u penu 7. 6.

85. Veche dokonyase, da varda imayu biti
 klupa, aliti sidaloseha d miseca, do mi-
 jeca, i akobi pomanyhivalo dase varda
 do miseca nacina. 3.

86. Veche dokonyase da kibi uliral u lyu
 isko ferfye, ivarel grozja iz nyega
 za placha 7. 6. ishodu u cinjenju ho-
 liko d dobrih glyudi Buda prestimano. 3

87. Veche dokonyase, da svaki senjarin
 i ostali

i ostali njegovu Vladanju morate, ulisti
 na vrata, imasta običajna, xivinom, lepo
 i statimi nyikovimi stvarjani nebuduchi
 nebuduchi oporškimi, da ahobi stranu, kilye
 di ca privareli, tave odlucenya, pristu
 piti dapada upenu 2. 24. ion kibi snyimi
 bil, da gubi ono cabi privarel, kich sikh
 stvari & kuradinom da bude, tretinca.

88. Vecha dokonyase da svaki kibi priva
 rel ovdj upenu kakovu trgovinu, izvan
 lefo, da ima ulisti i rajt na vrata od
 trgovine, i ahobi pristupil dapada upe
 nu 2. 24. 7.

89. Vecha senteciase, da kigodarbi soim zlim
 curanyam uzgal ozany i vojnyhu
 „chi tako dabija vana ukarel pada u
 penu 2. 6. 7.

90.

90. Veche sentencijase, da li godarbi rekat
 sucem vici ne podobne od pšofti si veche
 mu pri banku pada u penu 7- 20- 8

91. Veche sentencijase, da li bi obsoral ali
 omarmnyal ne podobnimi vicjami
 vladavce, ili gubernature, o voza grada,
 vani ali u gradu, a ne pri banku pada
 u penu, 7- 24. 8

92. Veche sentencijase, da li bi u dril torzov-
 ce, ili nyihove slughe nastoyedhi svoje
 durano aliti o sfovi da pada u penu
 7- 6: da akobi li od nyih, ali nyihove
 slughe ne podobnimi vicjami koga strapa-
 cal, dokle bje svoi cini pada u penu 7. 6:

93. Veche dokobayase da li bife obchutit
 damu se u amshoda, ili krivica cini torbi
 svomu odvrsanyu, 18
 i potroška

i potroske onomu kibi protestival damuse
 ima pravica uciniti vanom cobi pravo mojal
 posvidociti dama shoda ucinyena &
 94. Veche dokonyase da kibi vidil kakovu
 svoju stvar prodajuchi, ili kradachi nyego-
 roy yudiciy damozu pripovidati, soficijati
 yolom od dvora to uciniti, da nistase
 veche nemoi uciniti cobi praprodava
 no bilo &.

95. Veche dokonyase, akobi uzmeoni & n. &
 vozili, ili zoppa konye ghurino ili nyihovi sin
 hotili hoditi pomore po nyihovom zopod-
 stave, nyihove grade, istoke glyedati puca
 ni senyshi yefuduxni svit voriti domesto
 dokozabi hotili iondika gstaviti, a obny
 kroy spiri, ipotrosku, a placha ali pino
 ni monarom za nyihov solariy pla-
 chata.

a od svetoga Mihovila done, do mladogale
 ta dva mala soldina zato 6. stari a vlat-
 talin yedan z

100. Od prafae tibi zvana xivi dopel yane
 van grada toliko Vlastalin kuliho pu-
 ca nin plachayuchi nabikariyi 23
 male za daciyu a od stanin ristax z

101. Vache dokonyase da svaki Vlastalin sen-
 yski, otiyuchi zvan azga Grad, izpalya-
 ti xivo blago narvata gornya, ali mor-
 ska placha stam daciyu na bikariyi, z

102. Vache dokonyase da svaki Vlastalin i
 pucarin, iotiyuchi spalyati van pomor-
 ru, zaprodati iz senyo, placha da
 ciyu namoru, a ne drugo z

103. Vache dokonyase, da pucari Grad se-
 nyo

Senja kulicayse podloznici yafuslobini na vra-
ti d' trgovine, inaplachayuch trgovinu no-
go iz mestih zgora imenovanih z

104. Vecha dokonyase, da svaki podloznik ili
prebivayuchi u surisdictioni Senjskoy ran
Grada Senja da mori imiti, iradovati pri-
vilezije slobodi kako ishtali pucani z

105. Vecha dokonyase, da Senjski podloznici mo-
gu iz nesti svaku subotu yedan star vina
prez plachenya trgovine z

106. Vecha dokonyase da razeni podloznici da
mogu obozichu, inadan s' Martina, ic
mikulyi, inadan s'ih svatih, iovazmu
iz nesti vino za nyihom obitel vi-
na prez plachenya trgovine z

20 107

107. Vechē jelo flupana kuliko iz prokik ye
 pōlexno senjskoj Yuriviciyi oī plachayū
 Svako leto dukat nō: xō. Vlastelom, i ple-
 meritim Lyudem grada senjsa kojese
 dile meyu Rekturi, i Stali Vlastali,
 prelati, udovice, naukiri, i Vichnici &

108. Vechē naroki, kibife, i inile od podlon
 nihov grada senjsa, i tūlikaysa od pūca
 nov grada cine pira ali potrosaki i
 bradik za špōdino kakoi zgoraimeno
 vano, vache pofte ili ine bazadure, ko-
 munitadi, ali ukū drugu potribu za
 komunitad &.

109. Vechē da nijedno vanyško vino nemo-
 ri na manudie prodavano biti od mi-
 kulya do novoga leta nego samo senjsko
 vino &

110

110. Veche ni yedno vino Varusko nemoci pro-
davano, biti po redilyah na menudu do
klofe na svrzi velika misa i sveta Ma-
rije, i po tretom wonyenyu. ☞
111. Veche svaki Rehtur grada Senja kibi bil
Voficiyu mora samo yednomu dopustiti
otvoriti tovernu vino vanyshogo perva
velike misa, a ne drughi. ☞
112. Veche da vino Senjsko mozi prodavano
biti i tretom wonyenyu, idaje mora
slobodno igrati i racenoy toverni nades-
ki, i obdan, i obnoch, ☞
113. Veche da Vlasteli Senjski nisu duxni
kahovik i palih parsonom, ali misamih
ordinamih ali extra ordinarih ☞
114. Veche doholki Vlastel Senjskih budi ko-
yese
21

yase hoche od te sorte, yasu slobodni iexempti
 od svake gabile da ciye navrata Gornya i
 dolyna grada Senya itulikayze. *ostali pucani.*
 115. Vecheraceni Vlastali rimayu, i nisu drvani
 plachati za rakhonu grada Senya, od drava i vranih
 vrimeu, a prodane legovine od kefe hoche
 trgovin kebi u grad ktile diti, i seny ali
 od drugih stvari za xivljenje ali ovichu
 krajem ali pomoru na bende ki van
 rorova grada posubru ali pomoru. *7*
 116. Vecher da Vlastali senyshi mogu slobod
 no icnefti pomoru xitak ki dayu ta
 nahom svojim od vinogradich i profesiona
 za njihovo xivljenje, i za svo vrime. ka
 likobi ondi stali itulikayze pucani seny
 shi *8*

116.

117. Veche Vlasteli, i talikayse pucani, yesu
 slobodni, od svake sorta daciye grubata i vnu-
 ghiti angariy kabi oni pripelyali u grad budi
 ke sorta ili izpelyali iz mesta tako plo-
 chayu nego ra ofam stori nekako i vnu-
 ghi ranyshi lyudi z.

118. Veche Vlasteli ipucani yesu slobodni
 od svake targovine razitak ali poivo
 kabi pripelyano u grad senj nanysho
 voy xivini ranyshoy ko palyo rany-
 shi covik plochayu od svoye xivine
 soldin yadan, i razak okarina z

119. Veche Vlasteli senyski da mogu slobod-
 no palyati luf posuhu, ipomona prac-
 nizadne

nijedne trgovine daciye gabele &
 120. Item trgovci dajenja dedar onji ano
 de baleri epia davi ali zantishcomine
 121. Vechi da vlasteli senjski yafu slobod-
 ni, i volyni fluxiti komu nyim drag
 gospodino, i van s'podstvo, Sna: knaza
 i mirati i radovati svoje posejioni kau
 kodabi i za kumtino stali ujenja
 praz nijedne naloghe u pati persone
 ca yest ili mizani stvari. &
 122. Vechi posejioni vlastel senjskih mogu
 prodane biti slobodne praz nijedne
 naloghe vrati kako dobi u famih
 vlastel kibi prodati biti &
 123. Vechi akobi vlasteli kupiti od puzca
 nov

nov kakoru profesion dobivayu slobod, iye-
 su slobodni od svake naloghe. 7
 iz 24. Vecha da svaki Vlastelin mora slobod
 no nabikariyi poklati svoyu zivinu ka-
 bimu. Natom imen hodila praz plachen
 ya dacie, 7
 iz 25. Vecha akobi Vlastelin mac zaudviti,
 naudviti neplacha nis, tava udviti
 placha. 7. 24. kulikaysa pucanin, 7
 iz 26. Vecha Vlasteli Grada senya mogu
 kojit na planinah samyshih praz niye-
 dnoga bantovanya gvi godinya nyim
 drag, ofam dan parvo pucanovsen-
 yshih, 7

23

127

127. Veche da nijedan pucanin ali vany-
 ski clovik nemozu vuchi ugrad grad
 ali madirov ali lef od mere nego Gn:
 knez i Vlasteli senjski, 7

128. Veche kada ljudi razochani izim
 kroz senj gradu trubi da najprvo
 postuju i skercuju Vlastele senjske
 drugo pucane, trecto vanyških ljudi
 a saihigno ne najprvo 7

129. Veche zdolo pisanu kapitulu yesu slo-
 bodni, i xempioni Jurisdictioni per viki
 Vlasteli senjski, 7

130. Najprvo da grad ima imati, yad-
 noza vice kneza, 7

131

131. Vecha grad seny triba da imayedno-
 ga Vikara. f
 132. Item dicti Vice Comes con Vikarius
 Coliebant annis Com demprationis Con di-
 vita sunt permeditatem in terte pfalatis
 eorū: aliqn. homine Comes subvit pici-
 dem eis desplange et Condem prationas
 tabom tempore f
 24

133. Veča ima vice knez od prokik ad
 xupana kulma Zuhata - - 3.
134. Veča ima imati Vikar od rascenih pine
 dukata - 3
135. Veča rascenomu pod knezinu, i vika
 ra od nimate manje yedan soldin
 za svaku libricu mafa hubi rakuchu
 kupil od davim.
136. Veča vlasteli, i vichnici grada Senja
 imaju yurisdicion obrati yednoga
 suca rahomunitad ad vlastel senj-
 kih. 7
137. Veča druga dva suca ima Ena knez
 yurisdicion obrati za nyagovry i
 tyi, ihotenye, 7
138. Veča zgora imenovani suci
 imaju

imaju za njihovu plaću od narokov
 svaki od njih 7-6. 7
 139. Veche ima imati svaki od njih 7-34
 140. Veche svaki ima imati od bikarije daci-
 ya 7 4.
 141. Veche receni suci, imaju daciya dabno-
 finškoga vina
 142. Veche receni suci imaju svoju daci-
 yu, yapna, kobife i porat senjski piva-
 ralo. 7.
 143. Veche recenim sucem od nimafe yadan
 bec od svake librice mesa kovi ra kucha
 kupiti 7
 25 144

144. Veche imayu od svakoga kibiym nepo-
 gluh i karal z. 11^a
 145. Veche rasceni Masteli, imayu Jurisdi-
 cion, obrati pitnyici z. navkiva za b.
 miseci ki imayu cuvati grada obnoch
 straxom. z
 146. Veche, imayu xustati, sa mara grada
 senya, i gospodari od mar da imayu ra-
 yistriciyu platiti z
 147. Veche da svaki zgora imenovanih Nav-
 kirov ima imati dukata, q. od narokov
 miseci - b.
 148. Veche imenovani navkivi imayu imiti
 b. straxac
 149. Veche da svaki od tih straxac imai-
 mati od narokov ist z. z. ramiseci. b. -
 150

150. Vecha receni Vice knaz, vikar i suci
 grada senya, imayu slobod vlastovitu i
 misanu Jurisdictionom urdinariy za gubi
 ti, clocinca, i postenyu i i personi, i
 151. Vecha receni Vlasteli grada senya ima
 yu Jurisdiction ciniti Vlastele ipucane
 ki nebi bili zgora senya i
 152. Vecha Urime sudac pueli nasamida
 svetozo Yurya, ima Jurisdiction ordina
 riy svo pineri, imiti ka nyemustri
 sayu, i
 153. Vecha receni sudac, ima, i vukanya
 davnati, ona dni ob svoyoj spiri stranu
 podkretu, durniye ciniti.
 154. Vecha tulikayse Vlasteli imayu
 26 storiti

Staviti narokov podskreacionu myshovom ve-
 tu ki gadiv bolje imayu plachati bogatstvom
 179. Veche u gradu senya imayu biti tri gra-
 minacioni Vlasteli receni ki imayu ocu-
 minati idola ucinyene strari u gradu
 senya, naykasnye hotenye, ca yest tes-
 tament, akosu validi po pravdi ipora-
 konu grada senya, ipak podpisetise u
 veche varovanje, id tih 67 unimacion
 Sni. knez, stavlyaje yednoga o dru-
 goga Bival od anche de Raducis a tre-
 tiye bival onih nayfif
 180. Veche Confini senyski od aincissa str-
 sha ivaf vrbh iz senya kahofe wido-
 xi u vasih privilezi, ka ima Sni.
 knez

knaz, koji psem posvojioj milosti apli-
 kal gradu nyaga, malayamu, i ad ne
 tananija rzeni vseh spafamivoyim
 idolukoga idofice &

1387. Item alia Confinia civitatis antea
 dicta sunt v. s. f. ad mala protike
 in sup. bene et inclusica &

1388. Trati Confini yasu do juha korice
 itili tarjin yuliana vudchaga, i redsi-
 na. suprot bdenicom &

1389. Vede dobra spomenu tyo Sopro-
 mati Gna: nasoga knaza suprotivo
 varlogu pravice pvec niyadnoga vzo
 ka vlasti izmuka senyshoga od vza-
 laye od tenitorya gradu senya, i
 pridalo

igvidula rece nim Gyndem, isi gradu
 Penicam itomorate V.M. do bro enati z
 160. Vekha kada Vlofi dizeu vorka, i gradu
 u gaku imayu skati dva ni; dvi nothi
 naprafah senyskih, itulihay kada dvinu
 u prakoy; utam vplavine, ichobi vechi
 stali da padayuu isprema - 900 z
 161. Vekha i gradu senyu imayu bititi
 termeni, ititi straxa, zaradi ognya
 yednu ima kucha od onih od Ra
 lucis drugu onih od moyfik trebu im
 la onih od kokorih ceye bila dano
 Juen Antonu z
 162. Vekha da jake Vlastelin senyski
 puca nini hi divo, ili brode imay
 vplacha varmin isportu senyskom
 163

169. Veche alobi ki Vlastelin Gradn je-
 nyo kakovo zloniñil za hobije stavi-
 la pena pincer na namoguñhi ofuje
 biti na nijednu penu pinceru
 da ima stavlyen biti na krajinu
 godestkacionu kibiga ofudil 7
 168. Da svaki Vlastelin kibi Voficiyu
 ipod knazini ibti Vikor, ili sudac
 slobodnye, i prornuk smelimi svojsimi
 i modrusak, od targovina modruska 7
 167. Veche da svaki Bicar meso prodn
 yuchi, ribe prodnyuchi i gradu seryu
 imaidvucanye ostaviti meso, i rib-za
 pincari svahomu rekturu grada seryu
 ponyikovoy zapovidi, iskuza Gnu. kna-
 zu 7

28

166

166. Vecha Vlasteli Senjski yasu yas
 Patronatus Crkve svatoz Krina u
 dravi Senjskoy obrati plovano, i opa-
 ta recenoy Crkvi. &

167. Da sudac Puski imadavzati pa-
 cat, i za svako pacatyenje pa-
 cat ima soldini osam 7. Amen

Scrup, i Maria.
 Vol fan 50 Rucich Sudice
 Finiš di Segna

Laus Deo

P. m. P. n. i 70 j. Marz. Xtra